



ДОЛООН
ХОНОГТО
НЭГЭ УДАА
ГАРАНА

Буряадай Залуушуул

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛ ОУ ОРГАНИЗАЦИН ОРГАН

ГАЗЕТ
1991 ОНОУ
ОКТЯБРИН 1-НЭЭ
БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ
ОРШУУЛАГДАЖА ГАРНА

Суббото,
ноябрийн 3,
1990 он
№ 44 (7177)

Сэн 10 мүнэн.

20 НОЯБРЯ

БО-
ЛО-
ТОР

«Буряадай залуушуул» газетэдэ
захил хэлгэ нунаагдаба



ИНДЕКС 50902
ЖЭЛЭЙ СЭН
7 ТҮХЭРИГ
80 МУНГЭН

УНШАГШАД! «БУРЯАДАЙ ЗАЛУУШУУЛ» ГАЗЕТЫН НЭГЭ НОМЕР КИОСКЬОО
ХУДАЛДАЖА АБАА ЫААТНАЙ, ЫУРААГГУЙ ҮНЭТЭЙ БОЛОХО. ЗАХИЛ ХЭБЭЛТНАЙ
НАЙДАМТАЙШЬЕ, ҮНЭГҮЙШЬЕ БАЙХА. ГАЗЕТЭ ЗАХИХАЯА ШАМДАГТЫ!

БАЯР ХҮРГЭБЭ

А. Д. САХАРОВА НЭРЭМЖЭТЭ
ОРДЕНТО ЭНЭРХЫ СЭДХЭЛТЭНЭЙ
ҮҮСХЭЛЭЭР БА ВЛКСМ-ЭЙ ЦК-ТАЙ
ЭДЭХИТЭЙ ДЭМЖЭЛГЭЭР ПОЕЗД
БҮРИДҮҮЛЭГДЭЖЭ, БҮХИ ОРОН
СООГУУР ЯБААД, УЛААН-ҮДЭДЭ
ТОГТОНОН БАЙНА.

Тэрэ олон үхибүүдтэй хүү-
гэдтэй, үншэн үхибүүдтэй хүү-
гэдтэй олон хүүртгүүдтэй,
колготконуудтэй, покрывал-
нууд болон пеленконуудтэй
дамжуулан үгөө, Шэтын
Улаан Хэрээхэн 12 самовар
элгээгээ. Бүх хүүхдүүд
өөхдэйнгөө адресадуудыг
олго.

Наахен республиканска
Улаан Хэрээхэн пенсионер
М. Л. Ширяеваа бэшэг
абба, Мария Леонтьевна бэ-
шэгшгемни «Буряадай залуу-
шуул» газетэд толилт гэ-
жэ гуйба. Зургаадахи жэ-
лээ гансааран хүмүүжүүлжэ
байхан наааа гүйсөөгүй аша-
нартани тухаламжа хүргэ-
хэн хүнүүдтэ Мария Леон-

тьевна баяр баясхан хүр-
гэха. Улаан Хэрээхэнд, мед-
сестра П. П. Белоусовада
баяр хүргэнэ. Хүүгэдн хүүр-
тигүүдтэй болоо. Ингэжэ
манда өхээр тухалба. Ба-
хрландаа баяр хүргэжэ,
бархиржа нуунаб.

Бидэ «Энэрхы сэдхэлтэ-
най» поездо баяр хүргэ-
нэбди. Тэрэ сэдхэлтэй ху-
шэргэе дайрахан дүлэхан
ольхо тарважа, хэды оло-
лбэр бэстэй хүнүүдтэ, үг-
шэн хүүгэдтэ тухална гэ-
шэб. Манай республикын
Улаан Хэрээхэн баһал ту-
һалалсаа.

Т. НЕРОДОВА,
Улаан Хэрээхэнэй бүлгэмэй
городской комитетэй
энэрхы сэдхэлтэнэй
албанай хүтэлбэрлэгшэ.

Элүүр энхэ ажаһуугты!

Сотниковой шубуунай фабрикын хүтэлбэр-
лэгшэд бүхы гэр байрыг түлөөлөгүйгөөр, минн-
тээр дүүрэн эрхэтэй эзэд болохоо өөһэдн-
гөө хүдэлмэрилэгшэдэ дамжуулан үгэбэ.

Дирекци, ажалша коллективэй совет болон
предприятици профсоюзна комитет ингэжэ
шиндхээ.

Мүнөө 57 гурбан компатно 414 квартира-
нууд, 285 хоёр компатно, 60 нэгэ компатно,
12 дүрбэн компатно квартирануудтай гэрнүүд
болон бууса шадарай участогүүдтай 32 гэр
тэлдэ ажаһуугшадтай үмсын зөөри болобо.

Инмэ бэлэг абаһан хүнүүд сэхээр баярлаа.

Ноябрийн 20

БОЛОТОР МАНАЙ

ГАЗЕТЭДЭ ЗАХИЛ ХЭЛГЭ

ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭГДЭЭ

Ууха дуратай наа, түлэ!

«ӨӨРӨӨ БҮТЭЭ» ГЭХЭН МАГАЗИНТАЙ ХҮРШЭ ОР-
ШОНОН КОММЕРЧЕСКЭ АРХИНАЙ МАГАЗИН УДАХА-
ГҮЙ НЭЭГДЭХЭН.

ЭНЭ МАГАЗИН НЭЭХЭ ТАЛААР ДЭМЖЭГШЭДШЬЕ,
БУРУУШААГШАДШЬЕ ОЛОН.

КОММЕРЧЕСКЭ СЭНГЭЭР АРХИ НАЙМААЛХАДА
ХОНЖОО НАЙМААШАД БАЯХАХА ГЭЖЭ ОЛОХОН
ХҮНҮҮД НЭЖЭГЭЭДШЬЕ АБАХА ЮМ. ТҮХЭРЭЭН

СҮҮДХЭ ШАХУУ СОО ХҮДЭЛХЭ АЖАЛАЙ ГУРИМ ОЛО-
ХОН ХҮНҮҮДЫГ ГАЙХУУЛНА.

«МИНТОРГЫН» ХУДАЛДАА НАЙМААЕ ЭМХИДХЭ.
ДЭГ ТАНАГАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ ОЛЬГА ИОСИФОВ-
НА ШУЛЯК ГЭШЬЕ НЭЖЭГ ТҮРЭХЭН. ХҮНҮҮДЭЙ
НАНААЕ ЗАНАЖА, ЭНЭЭН ТУХАЙ ХӨӨРЭНЖЭ ҮГЭХИ-
ЕНЬ ГУЙБАДИ.

В. Божневый «Коммерци-
гэжэмнай» ниймэл даа гз-
хэн материал соо (БЗ-гэй
42-дохин номер, 1990 оной
ноябрийн 20) нигэжэ хэ-
лэгдэнэ: «Юрын магазинууд
наймаалагшад болон
хонжко наймаа эрхилэгшэд
коммерческэ магазинуудай
наймаалагшадтай түргэжэ-
нөөр лэ үгээс ойлголсохо
байха. Түргэжэ болон ком-
мерческэ сэнгүүдэй нлгээ-

ең өөһэднхөө аша туһа-
да хэрэглэн, нилээд эхэ мүн-
гэ олохо даа...»

Ондоогоор хэлбэл, 10 тү-
хэртөө худалдажа абтаһан
архи коммерческэ магази-
нуудай прилевогууд дээрэ
төбигдэжэ, коммерческэ
сэнгээр худалдажа боло-
хо гэжэ автор ханаагаа зо-
боно.

Гэжэ зуура, коммерческэ
архитай магазин нээхээр шин-
дэһэн Соамин элдэб арга-
нуудыг хараада абалсаха
гэжэ оролдоһон байна.

Тэндэ гансал эрхити ша-
нартай продукция худалдаг-
даха. Гое найханаар шэмэг-
лэгдэһэн сөөрһөн хайрсаг-
хан соо хэгдэһэн «Золотое
кольцо» гэжэ нэрэгэй ар-
хити гансал энэ магазин соо-
һоо худалдажа абалсаха арга-
тай байхат.

Магазинэй эзэн хэн боло-
хо гэхэн асуудал олохо
хүнүүдэй анхрал татана.
Дүрбэн залуу хүбүүд (тин-
хээ тинхээрээ тэдэний дунда
комсомолой хүдэлмэрилэг-
шэд байһан хүбүүд бин) 3-
дахы РТО-той хэлсээ бата-
лаа. Шэл абадаг пункт бай-
хан гэрыг хэлбэл шэнэ-
лээд, тэдэ удахагүй ажал
хэрэгтэй түлөө зам орохон
гээшэ.

«Эхэ мүнгэ олохо тухай нэ-
гэ хэдэ үгэ хэлэбди. Архи
худалдажа абтаһан мүнхэжэ
60 проценты республикын
бюджеттэ ошохо, 20-минн
«Кристалл» заводто элгээг-
дэхэ. Тус завод тусбһөө га-
дуур энэ продукция бэлдэ-
хээр шиндээ. Наймаалагшад
оройдоол 20 процентиһэ са-
лин хүлһээ абаха. Түргэ-
шын хоёр харада тэдэ мүн-
гээс бултынь 3-дахы РТО-
до дамжуулан үгэхэ.

Сөөшадан В. Божнев нигэ-
жэ бэшэнэ: «Үшөө нэгэ
нимэ асуудал хуража ма-
гад: юундэ коммерческэ
магазинууд 1985 оной майн
16-най СССР-эй Верховно
Советэй Президиумтай Ука-
зыг хэзэгэйруулан, архи ху-
далдажа аргатай болобо?»
«Суута» Указай зарим
пунктууд тусгаар болоу-
рагданхай гэжэ авторта дуу-
гаха байнабди. Тусхайлбал,
хүдэлмэрини гурим (14-һөө
19 сар бологтор байһа), ама-
ралтын болон найндэрэй

үдэрнүүдтэ архи худалда-
жа хорихо тухай, архи ху-
далдажа магазинуудыг үсөө-
рүүлэхэ тухай пунктинууд бо-
лоулагданхай.

Коммерческэ магазин юу-
шье хэзэгэйруулангүйгөөр
үлөөнэй? Саһаа үдэһын
24 сар бологтор түдэлээ. Тин-
хээ тинхээрээ ноябрийн 16-
һаа бүхы архи наймаалагшад
магазинуудай ажалай гурим
хубилгадаа, тэдэ урдымхи
мэтэ 11-һээ 19 сар бологтор
хүдэлнэ.

Шэнэ магазин ямар, хэн-
дэ туһатэй байхаб? Архи ху-
далдажааа хмар туһа га-
рахатб? Гэхэн асуудал гар-
на. Архитай талонуудыг үнэ-
тэйгөөр худалдаха, үдэжэ-
лэн түмэр замтай холлолдоо-
р, хүннидөө колхозой дэл-
гүүр дээрэ архи худалдажа
хэрэг үсэдхэгдэхэ. Энэидэ
нэжэгэжэһэнэй үнүү.

Мүнөө архи наймаалагшад
хонжко наймаалагшадтай тэм-
сэжэ, ОБХСС эхэл тухашаруу
байдалда оролтой.

Коммерческэ архитай ма-
газин худалдан абагшадтай
нимэ зүйлиүүдыг дуралдана
Импортиэ архинууд (вис-
ки, джин, ром, ликернууд,
француз коньякууд) — (мү-
нөө дээрээ сэнгүүдчнь то-
дорхойлогдоодүй).

шэлэй хэмжүүр
гүрэнэй сэн
коммерческэ сэн
«Люкс» спиртхэ нэрэгдэһэн
«Золотое кольцо» архи
0,75 21-00 45-00
«Посольская» архи
0,5 10-00 25-00
«Экстра» спиртхэ
нэрэгдэһэн «Сибирская»
архи
45 градус хатуу
0,5 10-00 25-00
«Столичная» архи
0,5 10-00 25-00

Һүүлшын номернуудай га-
гандэ уншагша П. Шоблин
нимэ дуралдан оруулаа:
коммерческэ сэнгээр архи
худалдажааа ороһон олзо
хүүгэдтэ — Энэрхы сэдхэ-
лэй жасада элгээжэ. Залуу
наймаалагшад хүл дээрэ
гараадаа, олзоһоо тинхэ-
шье элгээлсэдэг болозо
аалам.

Ольга ГАЛЛАС,
манай корр.

Телефон: 2-34-41.

20 ЖЭЛЭЙ

ҮНГЭРХЭН ХОЙНО БАЯРЛАМА УШАР

Үнхөөрөөшье үһэн шулууе
мүлдэг юм байнаб. Зүгөөр
тинхэтын тула энэ «шулуу-
да» 20 жэл хэрэгтэй болоо.
Этэс хорин жэлэй урда тээ
шиндхэбэри абтажа, хүүгэ-
дэй городской 2-дохин боль-
ницада залгалаа гэр бари-
жаар проект табигданхай бай-
гаа. Наахэн тэдэ шэнэ гэр-
ээ толлобо. Тэрэниие ай-
хэбтар түргэн барижархео
гэжэ эгигдэһэн аргагүй. Орой-
доол жэл хахадай түршэ соо
бодхоожорхео. Хүршэ гэр-
тэл өдлөөр үнгэрһэн жэлэй
түхэл мэлгэтайгаар бариба-
нинь гайхалтайл.

Тинхэһээ юушье хэжэ ша-
дата байнабди гэжэ хашар-
ха дурэн хүрэнэ. Найаар
бариха шөдаха байһан гэдэ,
эдэ жэлнүүдэй туршада хэ-
ды нервөө, элүүр энхээс
наагаагаа, хэды олон үхи-
бүүд зобоо гэжэб даа...

Хэлбэлдэ шангаар толи-
логдоһон тэмдэглэлнүүд
шарлаһан проекты бээ-
лүүлхэдэ туһалаа гэжэ боль-
ницын хүдэлмэрилэгшэд тоо-
лоно. Тэрэний хажуудаа гоо
байхан обкомой гостиница
бодхоогдожо, баһал гори-
тойзон үүргэ дүүргэһэн бай-
ха гэжэ хэлсэнэ. Моринтой
байра байһан (үнхөөрөө-
шье дайнай үедэ тэндэ мо-
ридыг хаадаг байгаа) гэртэ
больница түбикнэһэн байгаа
юм. Тинхэһээ больницын
залгалаа гэрыг яажашье
наахэ, түргэноер бодхоо
хэрэгтэй болоо юм.

Энэ больницын айтэбтар
тулоор туйган байдал ту-
хай хоёр жэлэй урда тээ
манай газетын бэшэгч
Людмила Фотойт, Юуб гэхэ-
дэ, Бишынган үбшэн үгн-
сүүд «оридор соо элбэгэ,
эзгүүдчнь шала дээрэ үг-
нээ бэстэй болодог хэм.
Тинхэдэ өөһэднхөө өһо

заншалыг, эршыг мэдэхэ
зуураа, оройдоол хоёр жэл
үнгэрхэдэ нимэ гоо найхан
шлээ гэр бодхоогдошохо
гэжэ огтошье найдаагүй бэ-
лэбди.

Мүнөө бишыхан хүүгэдэ
эмшэлхын, медигүүдэй ху-
дэлхын тула таатай зохид
эрхэ байдал олгогдобо гэ-
шэ. Хэрбээ урдандаа түрэл-
хид үбшэн үхибүүдэ
стационарта оруулхалаа ай-
даг байһан наа, мүнөө тэд
ондоо болонхой.

Бишыхан хүүгэдэй эхэнүү-
дыг анхрал оролдогтоор
хүрээлэгдэнхэй. Тусгаар гз-
дэниие терапевт үзэдэг, шу-
хала ушарай болоо наан,
гадэниие эмшэлдэг. Эхэ ба
үхибүүн хоерто хоёр нуу-
ртай зохидхон палатанууд
бин, Юрэдөөл, эндэ зохид
болонхой даа.

Хүшэр хүндэ сагташье ба-
ярлама үдэрнүүд болодог
байна гэжэ тэрэниие нээ-
гын баярай үдэртэ нэгэ хүн
үгэ хэлэхэдэ тэмдэглээ бэ-
лэй. Үнхөөрөөшье энэ
үдэртэ баярлаагүй байхыг
эргэгүй хэм. Зүгөөр нимэ
үдэрнүүдэй үсөөн ушардаг
байһанниин халагламаар. 20
жэлэй үнгэрһэн хойно боль-
ницада залгалаа гэр бари-
жа, тэдэ энэгээр хүүгэдэй элүүр
ахыг зэмгээлгэс асуудал-
нууд шиндхэгдшоо гэжэ на-
нахын аргагүй. Мүнөө олон
профилкин республиканска
больница ээлжээгээ хүлээ-
нэ. Тэрэниие хурдач түргэ-
ноер бариха гэжэ хэды олон
найдуулан үгэнүүд эздэлээ
хэм, хорин тэндэ ажал хэ-
рэгүүд эршэмтэйгээр абуу-
лагдана гэжэ элэхын арга-
гүй. Тэрэ больница хэды
жэл соо баригданхай гэ-
шэб!

Наталья ДАШИЕВА,
манай корр.
Телефон 2-40-37.



БААЛАЛТААР ОШОХО ГҮ?

Наахэн манда, техникумэй нэгэдэхи курсынхидтэ,
классна час боложо, ноябрийн 7-до бултадаа парадтэ
ошохо ээргэтэй гэжэ мэдүүлээ.

Городто ажаһуудатгүй, найндэртэ гэртээ ошохо хү-
сэлтэй хүнүүд хаха өһотойб! Демонстрацида забалда-
га хүн бүхэний хубини хэрэг гэжэ ямаршьеб радио-
дамжуулгада би шагнаа хэм. Энэ найндэртэ тэд он-
доогоор хандааг болоһон мүнөө сагта демонстрацида
забалдаһагты гэжэ баалахан гайхалтай байна.

Лена, 15 наһатай.

Горсоветэй түрүүлгшын орлогшо Н. М. Цыганкова
асуудалда нигэжэ харюусаба:

— Горсоветэй президиумэй нэгэ заседани болохоо
байһан найндэртэ зориулагдаа хэм. Демонстраци ха-
даа байн дурнай хэрэг гэжэ шиндхэбэри соо бэшгэ-
дээ. Хэншье хэншьеб баалдхата эрхгүй.
Тинхэ яаашье найндэртэ ямарар үнгэрхэ байһан-
да горсовет ханаагаа зобонгүй яахоб даа. Тинхэһээ
урдымхи мэтэ ноябрийн 7-до хүнүүд Советүүдэй тал-
май дээрэ ерэхэ байха гэжэ найдаһабди.

ХИЛЭЭМЭН ТУХАЙ БОДОЛНУУД

Хилээмэн... Зүхэм хилээмэн... Энэхэн үгнүүдмэ хэлээ бүхэн дэ амаршьеб нэгэ шэдтэ хүгжэм эдэлхэдэл гэжэ, энэ алтан дэлхэ дээрхи ажамадаралай агуу нүлдын суурян досоо дуулдаг бидэ гү! Адаа орооһоной сэгмэ мэдэхэл болоо хаа, ажабайдалай амта, шүүнэ ойлгобо гэшмэ гээд арад зон сэгэн мэргэнээр хэлсэдэг. Зүб дээ. Адаа орооһонһоо аглаг дайда, арьбон тала арбай тархагаар хушагдажа болодо гз-һэн ойлгосо баһа бии. Зүгөөр манай Росси ороной, Буряадайманы шэе юрын, үргэн олон хүн зон хилээмэндэ садааар бүрлэ ханнай юм ааб дээ. Жарвад онүүд-тал садажа эхлээ гэхэдэ, эвхэ-шье олдуу тархаггүй.

Тэрэ асадаа гзһэн үгэ тухай буряад арадай домог үгэ бии юм: «Бүри урданай сагта һэн хаш. Үнөөхи уһан далайн шөлбэгхэн, үндэр агуулын болдогхон байха үедэ бэлэ гэдэг.

Энэ дэлхэй дээрэ ажаһуудаг хүн зон эдэ тоолой элбэгтэ бүри эхэ садантаад, аашалжа, дэн үн-дэрхэ эхилбэ гэдэ. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй тарһан тарһан айхбтар өхэ орооһо үгэдэг байгаа. Тарһан-тай залаа хадаа үзүүрһээ эхил-жэ залаалдаг һэн хаш. Тимэ өхэ, үгэ элэлһээ байх үргаса абтан-гүй лаба гэшмэ! Тингээд хүнүү-дэй садаһанһинь өхэдээд, тарһа-гаа хүсэд хурлажа абадэггүй, тэ-рэнэ хаядаг, барһан хилээмээс гутаадаг, үнгэржэ өрхэдээ, са-гаан халбаашхануудаараа шэдэл-дэжэ наададаг байба ха.

Эдэ бүгдмэ хараһан бурхач-бухы зүрхэ сэдхэлһээ дураагу-тан, урмала хухарба. «Хүнүүдэй ингэжэ годооролдохо болоо һээ, энэ тарһаань бэгаар үргүүлжэ, хэмжүүртэйхэн байлгахэ хэрэгтэй» гэжэ шиндээд, үзүүрһээ урһан тарһанай залаа дээшнэ, өөдөн шобторжо эхилбэ ха. Бүри үзүүр-тэнэ хүртээр шахуу шобторжо байтарнь, хажуу тээһэнэ мэгдүү аблан дуулдаба:

— Бурхан, Бурхан! Миним хү-бино, орхинт!

Бурханай эрьжэ харахада, нэ-гэ нохой ойронь ершмэхэй, һүү-лээ шарбагануулан байба.

Тингэжэ бидэнэр, хүнүүд, но-хойн хубине мүнөөшье болотор эдикэ гэшмэбди. Тэрэ гзһээр, бур-ханай зарлигаар, тарһанай залаа

узуурһаа бэшэ, үзүүртэл эвхэ-маар эдэлшэдэ болоо һэн гэл-сээ.

Хилээмэн. Адаа орооһон. Бүү-лэ хилээмэн. Гурин. Эдэ юрын шиги үгнүүд аад, саанаа амар өхэ удхатай, амар гүн өхэ шанар-тай гэшмэбди бидэ һүүлэй үедэ хилээмэндэ садааад, тэрэнэ сэг-нэхөө болообди. Бү уршыгы, нү-хэдэ! Зүб хэлэһэбди!

1971 оной хабарай нэгэ үглөөе тон элихэн һананаб.

Хабарай юрын үдэр. Бог шо-рой хаядаг газарай хажуугаар би үнгэржэ абааб. Гэтэ харан гз-һэмн, буурал сагаан толгойтой нэгэ хүгшэн тэндэ зогсонхой, жо-дһөө элбэг мүлһмса гоожуулан уйлажа байба. «Энэ эхэнэр лаба гэшмэбди!» гэжэ гайхан би эхэ-лэнгүй хажуудань ошожо асууба:

— Та аабат! Тиникэ хэн гомдо-хоогооб!

Наһатай тэрэ эхэнэр толгойгоо үргэжэ, шээрһэн гараараа бог шоройн сугларһан газар гэшмэ заа-ба. Тэрэн гэшмэ шэртэжэ ха-рахадамни, хорин найман мүнгэ-тэ сагаан бүүлхэ хилээмэн бүтэн заандаа тэндэ хаягдаһанхай хэ-тэбэ. Тэрэ эхэнэр аалихан нүгшэр-ха зуурһа, нигэжэ гүнгэнбэ:

— Боллол байнабди даа! Сада-хын эсдаад, энэ хилээмээс юун-дэ халһа гэшмэбди! Би дайнай үедэ Ленинградей блокадмэ үзэ-жэ гараһанби. Зүхэм хилээмэнэй сэгмэ мэдэхэб. Энэ талха эндэ халһан хүнимэ нэгэ долоон хо-ногто хилээмэгүйгөөр, хооһоор байлганаб. Гэдэхөө үлдэхдөө, мэдэхэл һэн...

Тэрэ хатаһан, хаягдаһан саб сагаан бүүлхэ хилээмэ хараад, ми-нимшье досоо нэгэл аягүй боло-шоо һэн. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн дайнай үедэ, тэрэнэй һүүлээрхи үлэн хооһон жэлүүдэй, 1947 оной хохи хабарай үдэрнүүд нүдэнэйм урда дахин харагдахадэл гэжэ, досоомни өг гээд, тинхэдэ нор-моор үгэдэг кукурузын шара хил-ээмэнэй шэрүүн зүхэм эжэ эхи-гүй һанандам ороо бэлэй.

«Бүхэли үдэрөөс морөөр, са-раар газар халһа эсшэхэн эхэ-нэрүүдэй үдэш өрхэдэ, бурнд-халһа Анчик Цыбинов кукурузын хилээмэ шэгнүүртэ табинхай, заа-хан зүхэмүүдмэ хубаажа байһа һэн. Хамтын эдэһинийн юун бай-гааб! Обсосо мэхинистэй гурин

худаһан гашуун гэгшын аарса сэрдыгээр үүдэгэе бишье мар-тадэггүйб. Тэрэ аарсанһаа шара-ла бусалһа зободогоо һанахадэ, мүнөөшье тимэ эдэһэдэ дура-гүйгөө, тинхэдэ өхээр ойгоо гу-таһанһаа ойлгодогбди. Үглөөшье бодо—аарсан, үдэршье өр—аар-сан, үдэршье дүтэлэ—аарсан. Обсосо гуринэй мэхинист улаан хоолой сооһни нхалдажа, ханхал-гата, хахуула.

Мүнөө энээн тухай эдир залуу үгэндэ хөөрхэдэмни, амар нэ-гэн онтохо шагнаһан мэтэ бо-лодог, алабши!

«Сэг сагаараа, сахилһа хүөөрөө» гэдэг бэлэй гү! Зүгөөр тарһанай шэмхэ гуринэй, адаа гуринэй, адаа орооһоной сэн мэдэдэг, гэр-нине ойлгодог байгаа һамнай, амар һайн бэлэй!

Энэ тарһаа үргүүлхэн түлөө манай механизаторнууд амар өхэ оролдог гарганаб дээ гзһэн юрын ойлгосо тухай юундэ бо-дожо үздэггүйбиди! Хилээмэнэй элбэг сагта тэрэнэ оройдоошье сэгнэггүй, бүүлхээ, талһаа бу-ритаагаад, хатаагаад, хэндэшоо хэ-рэггүй болгон хаадаг ушарнууд баһал юрын болохой бэшэ гү!

Үнбүүд бүүлхэ хилээмэ бүм-бэрын орондо үдхэлжэ наада-ча гзһэн үгэ тон зүб. Юуб гэхэдэ, тэдэ үхибүүд хилээмэнэй сэн гэ-шье үшөө ойлгоногүй, тэдэндэ тайлбарлажа, ойлгуулжа хэлшье үгэнгүй.

Адаа орооһоной сэн...

Үшөө дайнай үедэхи хабарай тарилгын зургууд нүдэнэйм ур-дуур жэрэлээн харагдана.

Тинхэдэ тракторай, морин саял-кэ гэшмэ яһалз хомор байгаа. За-рим газарнуудта тарһага оло-хи ушарта гараар хаядаг һэн. Ма-най Хажэнгэ мотогой, «Комсомол» колхозой Ажалшын бригадын Ринчин ахай гэжэ үбгэн тарһа га-раар таридаг һэн. Эндэ айхбтар өхэ шадабарни хэрэгтэй гэжэ би хожомһин ойлгоо һэн. Ринчин ахай томошог нэгэ тудхуур соо орооһо гэжэ, гэрэнэ оһорһоор хүзүүндэ үлгөөд, поли дээгүүр аалихан алхалха зуурһа, нэгэ жэ-дээр тарһа сесажи хаядаг бэлэй.

Нэгтэ тудхуурайнь оворто ад-ха орооһоной үлэхэдэ, тэрэнэ тон нарин нягтаар хамажа, томошожэ абахада, хажуудань ардайхадэ-жа зогсоһон би гайхаба:

— Ятарһа нарилһабат! Ринчин ахай нам тээшэ эзмэ-лэнгээр харада:

— Шүдхэр газар! Энэ адаа орооһонһоош, гэжэ мухар эр-хингэ урдаһамни өдөйлгөбо. Энэхэн адаа орооһонһоош шиги бидэ хоорой хэдэн жэлдэ ан-бун жажолхаар үргаса гархал!

— Һа! Хайшан гээд...

Үбгэн жаралгүйхэн тарһалангай захата гарһа, нэгэ саб сагаан шулуу һандаһан һууха зуураа, гэнэ-хонгор намда адаа орооһо-ной агуу хүсэ шадалмэ ойлгуул-жа эхилбэ:

— За, хүбүүмни. Энэ адаа оро-һоо мүнөө тариба гэлэйбди.

— Тингээд!—гэжэ бии өгтол-бо.

— Шагна, шолмо даһаа. Намар хурлажа абахадамни, энэ адаа орооһонһоош хэдэн олои адаа тарһан гараа гэжэ мэдэнэ гүш, зайламар!

Хожомһин томо болоод, Рин-чин ахайн тинхэдэ хэлһэн үгэ-нүүдмэ сэгнэхэдэ, тон зүб, үгэа сэгсээр намда ойлгуулһье нэ-дэһэн байдаг.

Манай гүрэн хэдэ өхэ тарһа США-һаа, Канадаһаа худалдажа абана гэшмэбди Энэнь мүнөө нхуса бэшэ болонхой. Трюм соогоо орооһо дүүртээр хэһэн танкэр-нууд Атлантикын долги мүнөөшье болотор эсхэхээр.

Үшөө 1930 ондо Буряад орондо колхоз байгуулгын үедэ талха та-рһан яһала һайн үргээд, хүнүүд-най юрын хилээмэ забарууха эди-хтэ болонхо, тэрэнэ газарһан шэдэдэг болоһон юм гэжэ миним эжы хөөрөгшэ һэн. Һаа байгуу-лгдаһан колхозойхид баяшуулай ажыхыда тушаһан орооһо тарһа эдикэ, мал адууень хайра гамгүй алажа эхилһэн юм гэдэг.

Үбһэ хуралгада абадаг тухай-гаа эжынгээ хөөрэдэгмэ эндэ дүр-дэнаб:

— Юу хэлэ гэшмэбди! Үбһэ абэе болохо зон ороод торһо-доороо сугларжа, нэгэ бригада эмхидээд, Хандгайга ошодог һэмди. Үдэр бүри үхэр алаха дээ. Юрын хилээмэ эдикэ, забарууха худхал хүн үгэ болошонхой. Үдэр бүри—бүхэли мэхин, үхэрэй до-торыа эдикэшье хүн үгэ. Эндэ тэн-

дэһэ сугларһан зооһо нохой-нуудай талаанинь болоно.

Тингэжэ гүшад онүүдта баа-шуул гэгдэһэн хүнүүдһээ суглар-һан мал адууһан, талха тарһан нэгэн хоор жэлэй туршада хайра гамгүйгөөр эдикэдэ һэн хаш, һүү-лээр 1933 ондо амар өхэ хо-хидол, хооһон нойтон байдал өрээ һэн. Үргэн Росси, Украинин олон хүн зон турһаа үгөө бэшэ һэн гү!

Тингэ сагта Буряад орондо (1930 оной эхээр) байһан малай гоо мүнөөшье болотор түсөөдүй бай-даг. Тэрэ үедэ үмсэ һууһан айл-нүүд жир соогоо арба хорин үхэр, табн жаран хонтой байдаг һэн гэдэг. Нэгэ гү, али хоёр да-стинга (нэгэ дестинэ—1,09 гек-тар) газарта тарһа тарһад, өөһд-төө бардам хүрэхэ орооһотой бо-лодог байгаа.

Адаа орооһоной сэн... Дэлхэйн нэгдэһэн дайнай үедэ Столыпинай гарһан реформын өһоор Рос-син гүрэн талха тарһагаар нилдэ байһан гэдэг. Тэрэл Столып-най олол арга, зааборини өһоор мүнөөшье оролдожо, ардын бригадаһууд тарһа үргүүлжэ, тэ-рэнэ хурлажа, тушаажа шадаа һаа, амар амжалта туйлаха бай-наб! Тэдэ арэндэ, арэндэ гээд хүнүүдэй үдэр, һүнжүй гүйдэхэдэ, тэдэндэ тагигдэһэн замда, тушаанууд олон лэ дайралдана. Союзой директорнууд, колхозой түрүүлжигээр олонхи ушарта ардынхидмэ муртэйгөөр дэмжэ-нэгүй ха юм.

Адаа орооһоной сэн... Энэманай юрын орооһон бэшэ. Ажалһа, та-рһан хүнэй гашуун хүлһэнэй шэнгэһэн үдэр бүрин үсэд орол-долго гаргана, хабарай хахир сагмэ шадамар бэрхээр хэрэгжэ-һэн үнэтэ сэнтэй адаа орооһон. Тарһан гэшмэ халуун бүүлхэ хил-ээмэн боложо бидэнэй урда тэ-бигдэтарһа амар бэрхэгэй, хүшэр-зам гаталһаб даа!

Үргүүлһанаа хоролто гэштэгүй-гаар хурлажа абаа гэшмэнай мүнөө Улын Баярһаа сабаа бо-лоно. Тарһатай байгаа һээ, мэхин-шье, һүн, үндэгншье абаха гы-жэ бүгдэ арада мэдэхэ.

Зүхэм хилээмээс гамтайгаар эд-эл, нүхэд!

Георгий ДАШАБЫЛОВ,
уран зохиолшо.



АМТАРАХАН ДАА!



ШЭНИИСЭГЭЙ ХОЛЫН КУКУРУЗА!

АЙЛ БҮХЭНДЭ — «ХАРААСГАЙ»!

Хараасгай шубуу бүрээд зомнай бүрхэнэй шубуунд өдлөөр хангаж, тэрэн тухай хэдэн олон улс, домог, үгүүлэл найруулантай. Жэсээхэд, «шабиновша» шабиновша, шабер ордон баргашаа гэнэн хаабар дуулахан байхат. Нээрээшье, хараасгай шубууднай хабарай согта өрээд, хүдөө мототай зүлхэн гэрнүүдэй үлээд уурхайгаа тухэрэн түбхнэдэг заншалтай байгаа. Жэсүүртэ энэ амитан хадга хүн зондо элэгтэй байхан тула гэрэй эээдтэ хайн хайханын зүгнэж, түлхэн гуламтын утаа унарта утуулан амидарха дуратай бшуу. Удангүй уурхай соонь улаан жалжага, далай-бараанууд бин боложо, эдэз хоол эрин ангалжаа хуутараа, нэгтэ дэлхэйн дэгдэж, түрэн тоонто дээгүүрээ гороолон ниндхээр, урда зүгтэ барин, холынтоо аянда гарана.

Гэбшье хараасгай шубуудай халуун ороноо хараашье хаана, манай мототга «Хараасгайнууд» халдахаа болонхой: гэр айл бүхэндэйнэй нэрвэн зүүнэн журналын «уурхайлан» байдаг болоо ха юм. Тэдэ хүдөө дайдаар таргашаа байтагтай, хото гороудуудар нутагжана, гадна Совет оройо холо дутын хизаараар гушаад манган саархан жэсүүртнүд нэрвээ нэрлүүлнэ гэшээ. Тинхэдээ тэдэнай сэг болзор соогоо дэгжжэ гарангүй, сэг үргэлжэ бишыхан уншагшдаа хүлээлгэнэ, үхибүүд тэсбэрн багатай зон хадга: «Хараасгайнай» хаанаб! Журналаа хэзээ абаха зонбидн! Тэдидэхэдидэй номерын өрээгүй... гэшэн асуудалнуудыг өөхдөө өрээдшье, телефонооршье, бэшгээршье асууха юм. Хүүгэдэ эхэ эсэгтэй харюу үгэхэдөө: «Хараасгайнай холын аянай шубуун хадга харгыдаа эсэжэ сусежа, амаржа хуухадаа хааташа» — гэжэ хамаруулна.

Харин «Союзпечать» бэлэй тоолодохо юмэгүй:

«Хараасгай» редакци журналаа хаатуулжа гаргана. Гансал редакци эзмэтэй, тэдэндэ хандга: «Гэжэ бэшэе хараасгайнууд» Эгээр бидэнэр — журналын номер бүхэндэйнгөө үнгэтэ зурагуудыг Москва город абаашаа хүүлэнбидн. Улаан-Удын типограф бардажа хүшэ хүрэнгүй, офсетнэ саархан дуталдана. Энэнай — мангаа болодоггүй шалтаган.

Тээд нимэ харюу дуулабашье, манай журналыг үхибүүд хажуу тээшэн хаянгүй, улам бүри халуун дулаанаар хандэн:

— Нэйн байна, «Хараасгай»! — гэдэ лэ, эдир уншагшаднай бэшгээ эхилхэ юм.

Улаан-Удын 3-дох хургуулин хурагша Балдарасаа Туяна журналынгаа өрэхье хүлээжэ адеһа хэбэртэй, нара бүхэндэ хоер дэлин гаргыт гэжэ зүбшөөл үгэнэ.

Захааны хотын хургуулин 4-дох «Б» классай хурагша Цыбикова Марина гоё хайхан зураг, угалза, шэмэглэлнүүдэ хуудаһан бүхэндэ барлажа байхыгэ занна.

Эрхүүгэй областини Мама гэжэ тосхой хургуулин 2-дох классай хурагша Метелкин Гоша хойто зүгэй эвэнк үхибүүдэй ажабайдал тухай, нурагсал, наадан тухай бэшхыгэ дуреддаба.

Винницын областини Степанки тосхой хургуулин хурагша Мельничук Витя өөрөө хонирхолтой үлгэр зохоожо, тэрэнэз гоёор шэмэглэн зуража элэгзэбэ.

Рязань городей хурагша Вашина Людмила манай журнал соохи словарһаа «Нүхэсөөл! Амар сайн! Баяртай!» гэжэ мэтэ бурхад үгэнүүдэ мэдэхэ болоһоноо бэшэнэ.

Бэшгүүд... Бэшгүүд гэжэ, олон даа. Бишыхан зарим корреспондентнууднай өөхдэйнгөө нэрэ обогшье мартажархилан байха юм. Нүгөөдүүлнэ манай анкетын асуудалнуудта өхэ дэлгэрэнгэ харюулуудыг үгэнэ. Аха классуудай хурагшад ондоо республикануудай үгэн сасуутантаа адреснуудыг андалдан бэшэлсэхыг туһалхыг манай гуйна. Бидэнэр тэдэ бэшгүүдэнь хаянгүй хадгалжа байнабидн. Одоо эдэнай баһа түүхэ ха юм.

Түрэлхи журналдаа эдир уншагшаданай эдм олоороо дуратай байханын тайлалгүй. Мүн баһа тэдэнай ахайнар, агайнар журналда толилогдохон хонирхолтой материалнуудыг хайшаана. Үбгэн аба, хүшэн ажыгарын манай журналай европыхоор болон хуушан монголоор гарадаг календар-литыг хадгаа үлгөөд байдаг заншалтай болоо. Тиммэл хадан мүнөөнэй «Хараасгай» айл бүхэндэ уурхайлжа байна гэжэ хэлсэбидн.

Ушар нимхээ манай редакци номер бүхэнөө һонор, гоёор, өөрсэ түлэлтэйгөөр гаргахыг бугарга боломжоороо оролдожо байна гэшэ.

Түрүүшын ондо оюун бэлгитэй үхибүүдэй өөхдэйн уран бүтэлнүүдэ: найруулга, зураг шэмэлэл, фото-зурагуудыг хэлбэлсбидн. Бишыхан урашуул өөхдэйнгөө хэһэн юмэнуудыг газетэдэ, журналда харахад урмаашангүй хадга гэшээ! Зүгээр үхибүүдэй элэгзэһэн бүхы юмныг толилжо шадахагүй байһамнай харамтай юм.

Манай бурхад литературын үндэһэ нуури табигшадтай олонхын багшанар мэргэжлэтэй байгаа. Тэдэнэй олонхын багшалхыг хажуугаар хургуулин номуудыг зохоолсодог, баһа хүүгэдэй уран зо-

хоол найруулдаг бэлэй. Тиммхээ ахамад уран зохоолшодой найруулгануудыг шэлэжэ толилнобидн. Мүн баһа хүүгэдэй мүнөө үеын залуу уран зохоолшодыг дэмжэнбидн. Тэдэнай хэд бэ гэбэл, Э. Дугаров, Ц. Бадмаев, А. Донов, Ф. Манжиганов, Т. Григорьев, Ц. Цырендоржиев, Д. Халхтаров, С. Нестерова, Г. Башкуев гэшэд болоно. Гэхтэй хамта, хүүгэдэй уран зурашад: Б. Лысиков, М. Дамбиева, В. Смоленкова, Д. Олов, И. Балданов болон бусад оюун бэлгитэй зон урган гаража байна. Эзнэ хайшаалтай. Харин Б. Гомбоов багшын жэшээгээр бурхад түхэлэй кроссворд, ребус гэжэ мэтэн тоглоонуудыг найруулан бүтээдэг хүнүүд үсөөдэнэ. Ингэжэ манай редакци уурхай сооһоо хүүгэдэй үшөө олон уран зохоолшод, уран зурашад, уран бүтэлшэд дэгдэн гаража байхыг болтогой!

«Хараасгай» журналда нэмэлт хэдэн гаршагууд бин: «Түрэл дайда», «Шини номой тэг», «Улаан дэбээр», «Сагаан эдээн», «Бурядаар, ородоор хэлэжэ хурагтай». Эгээл бишыхан уншагшадта зориулан, эбхэгдэмэл номуудыг хэлдэ хэдэн дахин журнал соогоо гарганабидн. Тэдэнай бурладаар «Одох», ородоор «Одхоник» гэжэ алдаршанхай. Арбан табан аха дүү республикануудай хүүгэдэй наадан тоглоонуудыг зураглан эзлэн номонхой хургуулин уран хайханай хүдэлээрлэ аша туһатай байхыг дэмжэжтүй. Нэгэ өхэ туйлалтанай гэжэ, эвэнк ардайд түүхэдэ эгээл түрүүн түрэл хэлэн дээрэнь «Велика» («Хараасгай») гэһэн нэрэтэй журналаа хэлбэжэ, баля баясхаланда хүртэһэн байнабидн. Мүнөө жэлэйнэй үндэр амжалта болбол, гадар хуудаһандаа хуушан монголоор «Хараасгай» гэжэ бэшгээтэй журнал мүн. Монгол улсасай Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ пионерэй эмхин 65 жэлэй ойдо тус номер зориулагдан хэлбэлсбэ. Тэрэниие Монголой хүүгэдэй уран зохоолшод, уран зурашад, композиторнууд хамтаран зохоһон байха юм. Энэ журналын бүмбэрсэг дэлхэйн олохон гүрэнүүдээр ажаһуудаг монгол, бурхад хальмэг зоной түлөөлгшэнэртэ бэлэлсгэдэ, тингээд тэдэнэй хайшаалда хүртэхэ, тэдэнэ хэл абаха байхабидн гэжэ хүлээнбидн. Манай журнал эднэ хэрэгтэй эхи таблал һэн хойноо, түрэл садан зонойнгоо хэлэн дээрэ журналаа гаргаха заншалаа үргэлжэлүүлэн, һаян жэлнүүдтэ монголоор толилогдохог болохо байха гэжэ найдаанабидн.

1991 ондо «Хараасгай» журналын улам бүри һонин болохо байха. Ерэхэ жэлэйнэй түсэб элдэб үнгын зүйлнүүдхэ бүридэнэ. Зарим номерто орохо материал тухай хэлбэл, нимэ. «Багша» бол-

бол бурхад зоной нангин үгэ мүн. Багша хүнэй аша туһата ажалыг, соёлыг дуудаха хүсэлтэйбидн.

Тэрэндэ хуушанай багшанар Ц. Онитов, П. Богданов, эрдэмтэ багшанар Г. Цыбикова, М. Хангалов болон бусад, далай ламын багша, гүшэ хамба Агваан Доржиев хурагшын намтарыг дурдахадн. Мүнөөшье үеын багшанарай ажал табьяа магтан дуулаха зэргэ-тэйбидн. Хурагша ажалтай зоной өөхдэйнгөө һанамжыг манай журналда бэшэбэлнэ, һайн бэлэй. Хойто жэлдэ манай тэмдэглэхэ ойн баярнууд олон, Нэгэниие Улаан-Удэ (Дээд-Удэ) хотын тогтоһоор 325 жэл, декабрист Николай Бестужевай түрэнөөр 200 жэл, Бурядай арадай уран зохоолшод Ц.Д. Дондоковай 80 наһан болон дурсаалта бусадшье үдэрнүүд тухай бэшэбидн. «Одох», «Одхоник» гэһэн дэбээр соогоо хүүгэдэй уран зохоолшодой шүлэгүүдэ сүмөөрн толилкомнэй. Түрүүлэн поздүүд Ц. Бадмаев, Т. Григорьев гэшэдэй номууд гаргаха юм. «Дархан» гэһэн шэнэ гаршаг мүнэлхэнэ. Тэндэ алташа, түмэршэ, модошо, дархашуулһэ гадна-техническ кружогой эдбэлхэдэй, модельер-оёолшон гэжэ мэтэн ошон шэмэждэ уран зоной бүтэлнүүдэ зураглан толилхобидн.

Гэбшье манай редакци гансаан журналаа гаргад лэ, авторнуудангаа элэгзэһэн зохоолнуудыг бэлдэжэ, хүүгэдэй бэшгүүдэ харюусад байдэггүй юм. Бидэнэр ходоодоо радиогоор, телевиденээр, библиотекнүүдтэ, Пионерэй ордондо, хургуулинуудта үхибүүдэй уулзалга хэдэгбидн.

Бидэнэр бишыхан үхибүүдэй спортна наадануудай эдир шатаршад «Алтан шатарай», эдир гимнастнуудай «Хабарай хараасгай» болон эдир шагай нааданшад мурьсөөнэй спонсор болонобидн.

«Хараасгай» елко манай редакци дэргэдэ Бурядай зохоол ажалтанай үүсхэлээр шэнэ жэл бүхэндэ найрлагдадаг юм. Тэрэндэ үндэһэн бурхад өһөө нэрэгэн үнэгэрэхыг үсүдэг гэшээбидн. Тинхэдээ түрэн нутагынгаа наадан зугаа дэлгэжэ, түрэл хэлэн дээрэ дууладан, шүлэг уншажа, зүжэг табиха юм.

Гадна «Хараасгай уурхай» гэһэн хургуулида ороогүй, эсэрлиг савдай, бишыхан хүүгэдэй наада тоглоо зохоожо байнабидн. Нарин сэмбын комбинадайд «Текст-ил-цик» гэжэ Соелой ордоной тайзан дээрэ «уурхай» түхээрһэн байнабидн. Иимэ нааданни хото городойшье, аймагтай түбэйшье, хүдөө тосхойшье соелой байшангуудта найруулан табижа боломоор гэжэ һанагдана. Тэрэндэ хүүгэдэй дуратай номуудай геройнууд: Буратино, Карлсо, Чин-

поллино, Мураилка, Штшмдэхэ хуушан гэжэ мэтэн толилнуудыг хамта үхибүүд өөхдөө уран бэлгээ харуулна ха юм.

Хургуулин хабарай амаралтын үеэр Улаан-Удэ хотынхон үйлсэ гудамжнуудар «Тэхэ» Баганин найр» гэнэн гоё хайхан сонсоолнууд олошордог. Тэрэ найрамтай Ивалгын аймагтай, Агын болон Усть-Ордагай округуудай хургуулинуудай үхибүүд оюун бэлгээ харуулна. Мүнөө жэлдэ «Алтан хараасгай» гэһэн Монголой үхибүүдэй хөгжм-дуунай ансамбль найрамтай хабараа.

Манай редакци оролдолгоор Москвай түбэй «Доиска» литературэ журналда Бурядай орной хүүгэдэй литература тухай тусхай номер хэлбэгдэн гаража, Инхэдээ бурхад хүүгэдэй литературын түүхэдэ үндэршье, үргэншье, хүндэтэйшье өндэр үгтэб гэшээ. Манай хүүгэдэй уран зохоолшодой нэрэ, намтар, номууд бүтээһон уншагшадта мэдэжэ болоһонийг хайшаалтай.

Үшөө һонин гэжэ, СССР-ий болон МНР-эй Уран зохоолшодой холбооной монгол үндэһэтэй хүүгэдэй журналуудай радиолегин конференци «Дугуйлан» зарлагдаа. Тэрэнай Улаан-Удэдэ ба Улаан-Баяртаа боложо, Монгол үндэһэтэ хүүгэдэй уран зохоолшодой ассоциаци тогтообо. Тэрэнай мэдэлэй тусхай нэгдэлнүүд республика бүхэндэ ажаллажа эхилээ.

Мүнөө Бурядай хүүгэдэй уран зохоолшодой нэгдэл улсхоорондын телевизионно наадие декабрь нарада зарлаа байа. Тус нааданда Бурядай, Хальмагай, Монголой, Үбэр-Монголой хүүгэдэй уран зохоолшод үлгэршэд, дуушад хабаадаха юм. Эзнэнай гурбан аха дүү республикануудай нинслэл хотонуудта хэдэн үдэрэй туршдаа һуберин үнэгэрхэр түсбэлгдэнхэй.

Дээрэ дурсагдалан дансын өһоор, нилээдгүй өгдээн ажал хэдэһэн байна. Нээрээшье, нэгэ журнал нимэ эхэ юмэ хэзэ гэжэ үнэншээр бэшэл даа. Зүгээр эдэһэнэй олоной хүсөөр бэлүүлэгдээ. Түрүүшын ондо туһалхан эхи хурагануудыг нэрлэбэл, Бурядай АССР-эй Арадай эрдэм нурагсалай министерствыг дурдаха хэрэгтэй.

Хойто жэлдэ хүүгэдэ хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хэдэһэн юмэһэнэй үшөөшье олон болоод байха гэжэ һанагдана. Журналаа гаргаха ажалнай — эгээл шухала. Энэ ажаллаа улам бүри урагшатай абуулхыг оролдохобидн. «Хараасгай» — бурханай шубуун айл бүхэндэ «уурхайгаа заһахан» болтогой!

Цыден-Жап ЖИМБИЕВ,
«Хараасгай» журналай ахамад редактор.

«БУРЯД-МОНГОЛОЙ ТОВШО ТҮҮ ХЭ»

Иимэ гаршагтай ном хуушан монгол бэшгэ дээрэ Үбэр-Монголой (КНР) соелой хэлбэлээр 1983 ондо гарган байна. Номой автор бодонгууд угай Абидэ, хингаша (редактор) хоцай угай Дугаржаб гэжэ бэшгэдэнэй. Тэдэнэрэй эхэ эсэгээр революцини хүүлээр 1922 ондо Шэтын Бооржо шадарһа Шэнэһээн мотот руу (Үбэр-Монгол) зөөжэ ошоһон байха юм. Мүнөө үедэ тэндэ 7 мянган шахуу бурядууд ажаһууна. Тэдэнэрэй өхөхын зори бурядууд байхан тула уг гарбалтай талаар Харин II эсэгэдэ хабаатай болоно. Тиммхээ нэрнэгэ урда амар угайб гэжэ мүнөөшье бэшгэдэ заншалтай (бодонгууд, хоцай галзууд гэжэ мэтэ).

Редактор Дугаржаб «Хингашын

хэдэн үгэ» соогоо: нүхэр Абидэ тусхай монгол түүхэ шудалатша бэшгэһе һаа, харин монгол, хятад, ород, япон хэлэ бэшгэһе нэлэһэн һайн мэдэдэг байхан тула том эхэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ, олон материал суглуулан шудалжа, энэ «Буряд-Монголой товшо түүхэ» бэшгэһе найруулан бэшэбэ, — гэжэ хэлэнэ.

Бидэ эндэ авторай «Түгэхэлэй үгэһе» дурдаа. Тэрэ нимэ товшолол хэнэ: — 1740 оной үеһөө олон тоот монгол, түбэд ламанар Буряда-Монголой нутагуудад бүүдэ шажанниг үргэн олон зоной дунда дэлгэрүүлхэ ажал абуулан гэшэ. Тэрэ үедэ бурядууд ламанарһа монгол бэшгээ хурхана

байна. Энэ сэгье бурхад зоной үзэг бэшгээтэй болоһоной эхилэлтэ гэжэ болохо юм. Үндэһэн үзэг бэшгээтэй болохоодоо, бурядууд өөхдэйнгөө түүхэ бэшгээ аргатай болоо, обог бүрин үдэмэй (угай бэшгэ гэдэг) бэшгүүд бин боложо, бурхад орондо дэлгэрээ һэн.

Автор — бодонгууд Абидэ угай бэшгүүдэ хэрэгтэһэн тухайг тоолоходоо: 1844 ондо Харин Худай обогой Сейхенай Аюша Хори бурядайд түүхыг бэшгээ гэжэ товшолон. Саашын 1963 ондо Агын тайшаа Тобойн Түгэлдэр, тэрэнэй удаа-сагаанууд обогой түрүү Вақан Юмсунов, 1887 ондо галзууд обогой зейсан (дэргэ) Хубитын Ширабим-

бу гэшгэдэй бэшгүүдэ хэрэгтэһэн гадна, «Монгол улсасай түүхэ» баримталан гаргаа юм. Тэрэ ном Монгол улсасай шэнжлэхэ ухаанай хүрээлэн, Зүблэлтын шэнжлэхэ ухаанай Академитэй хамтаран зохоогдохон байгаа. Гадна номой автор мүн баһа доро дурдһон хэлбэлнүүдэ хэрэгтэһэн гэбэл: «Буряд-Монголой түүхэ» автор Кудрявцев; Г. Н. Румянцев «Зүблэлтын юрэнхы түүхэ»; «Монголой нюуса товшон», 1240 он; «Монголой нингэмэй байгуулалтай түүхэ» авторын Владимирцев, 1934 он; «Чингис хаанай сэдиг», 1978 он (Сэди-домог, түүхэ гэһэн удхатай), (һүүлшын зохоол хятад хэлэн дээрэ).

Бурядай эрдэмтэд дурсагдһан «Буряд-Монголой товшо түү-

хыг ород хэлэн дээрэ оршуулаа, тиммхээ ород хэлэн дээрэ Новосибирск хотодо хэлбэжэ гаргаар бэлдэжэ байнтай. Тус номой түрүүшын хадатэ бэшгэдэһэн угай бэшгүүдхэ үндэһэн абаһан һонин һонин баримтануудта тогтонгүй, өөрингөө һанамжа хэлээд эсэлэе. «Буряд-Монголой товшо түүхэ» соо манай буряда революцини хойнохи аам тухай хэлэгдэггүй байһанин гайхалтайшье бэшэ. Харин Шэ гэһэн мототга 1922 он багта зөөжэ ошоһон бурядууд тухай дэлгэрэнгэ гээр хэлэгдээ.

Энэ ном соо Хүлэн-Бүрэй аймагай түб Хайлар, Шэнэһэн нутаг тухай аһаа хонирхолтой баримтанууд үгэнэ.

М. ДУГАРОВ.

Шэнэ бодомжо хэрэгтэй

1990 оной октябрийн 3. Энэ
дүгээр бүтэц хүн түрэлтэй түү-
хэнээ үүлээ харахтай тэрхмөөд
холобо. Германийн хоёр гүрэн
ингэжээ, нэгдэмэл Германийн
бичигуулаа. Энэ хэдээ-түүдээ
хүдэжсүм ушар гэжээ. Нөг-
хөдөн Коль тэн зүб.

Энэ удааш бид Берлин хот
то ривхастаг дээрэ нэгдэмэл
Германийн национальна тутай
үргэгдэжэ, мөмөүүд болон
агшмшдай хүмн баярлахыг х
наабди. Тэдэниие ойлгохоор,
ойлгошошье. аһотойбди. Дэлэй
дээрэ эгээн эрдэм болбосо-
ртой арадуудай нэгэн, хүн
түрэлгэндэ Гегель, Фюнербад,
Кант, Мэри, Энгельс, Гейне,
Шиллер болон бусад гэсэ мэргэ
н хүмн бодолтонниие үгэлэн
арад 45 жэлэй туршдаа эмэл-
тэнэй тэмдэг абажа абса. Гэ-
бэшэ хүн түрэлтэниие бүхэ-
дэлхэйн "хоёрдох" дайнда
оруулһан "гитлеровскэ" фашиз-
мын гэмэ өхэ. Фашистууд бол-
лон тэдэний хүтэлбэрлэгшэд
дэмэлэ аласа. Гэбэшэ арадын
энэ аймшгтай үеые дабажа
гараа. Мүнөөд үли удаан таг
соо хүлэгдэһэн - нэгдэлгын
үдэр хүрэгжэ ерөбэ ха юм.

Гэхтэй хамта, би нутаг оро-
нойгоо, илангала дайнай бол-
он ажалл өвөрхануудай на-
нал, бодол ойлгоноо. Юун бо-
ложо байна гэсэхэб? Юунэй
түлөө бидэ шунхаа адхаа тог-
биди. Юунэй түлөө рөйхсө
ажыа. Илалтын тул намил-
зуулаа гэсэхэбиди гээд тэдэ-
нүүд элдэб лекци, хөөрлөдөө-
мүүдэй үедэ намһаа асуудаг.

Манай психологи, манай политическэ ухаан бодолое хубилгаагүйдөө, энэниинс ойлгохон хүнгэн бэшэ. Үнэхөөрөөшье, манай арад фашизмын чэрэ солотойнгоор бутаахихо, Агуу Октябрын үзэлые хамгаалан аршалаа. Энэ илалтаар социализмын байдал бузи бэхжүүлхэн байнабди. Оронтойгоо нэрэ хүндые үргэжэ, Европоо болон Азидашье союнигуудтай болообди. Тэрэшлэн энэ илалта колониальна оронутудай арадай сүлөөрэлгэн тэмсэл улам бадаруулхэн, хүжөөхэн, империализмын колониальна турхыне хандаруулхэн байна. Бухи дэлхэйн политическэ карта үндэ-

Ихрийн тухйлгаан дэлхийн пол-
литичесн ажааьдал турим-
шуулх хэрэгсэл болох Нэгд-
мэл Нацинуудай Органза-
цн байгуулгдөө.

Би эндэ богонхондоор бодо-
то баригтанууд тухай эхэлэб.
Тээд энэмэй-амар сэнтэйгээр
эзгдээ гэжшэб! Юунэй түлөө
эхгдээб! Германин нэгдүүл-
шын түлөө гүй Гэхэ мэтын олон
есуудалнуудыг табижа боло-
то. Тээд булта бодомжолж
үзэл. Би эндэ Сталиники, тэ-
рэнэй үе сэгые хамгаалхаяа ха-
нан бэшэб. Энэ дайнда туйла-
нан амжалта, андуу эндүү туй-
хай хэлхээ гэжшэбгүйб. Гяч-
сал мүнөөнэй байдал хаража
үзэхэ хүсэлэнгэйб.

Дайнай хүүлээр, байдал эрх
хубилжа, Германиин гурбан зо-
но нэгдэжэ, бундсөөр нэг-
гэжэ эхилээ. НАТО байгуу-
лгдаа, "Иигэжэ" «хүйтэн дай-
най» үедэ орообди. Энэ «дай-
най» хэды сэтэй байһынь мэ-
дээбди.

Мүнөөнэй үедэ дайн зайла-
шагүй болохо бэшэ гэхэн то-
бшололой КПСС-эй XXII съезд
дээрэ хэгдэгдэһе манай минтын
ухаан бодолой туйлалта гэжэ
тоолохо байнаб. "Мүн энэл үе-
дэ манай гүрэн бүхэндэнь бу-
ээбсэг хуряаха тухай дурд-
хал орууһан байгаа. Тэдэ
энэнь тэд ондоо зорилго та-
бинһан нүгөө талаһаа дэмжэг-
дэнгүй үлөө һэн. Ядерна буу
ээбсэгэй энэ үедэ дэлхэйн дей-
най болохогүйе ойлголцуһан ту-
ла манай, бусадыһе өрөдүүд-
тэ хорк гарган жэл хэрэгтэй бо-
лоо. Хуьилган шэнэдэлхгын
эхилжэ, политическэ шэнэ бо-
дол тухай М. С. Горбачевон
хэллэнхэйһе удаа Баруун гүр-
нүүдтэ хольц хараата зор-
илгонуудаа хуьилгахые өрөд-
доогүй. Саг гэжэшамай өргө-
гүй сэсэн багша ха юм даа.
Хоёр агуухэ гүрэнүүдэй хү-
тэлбэрлэгшэд урда урданһа
алхам хэжэ, ядерна дейн ха-
даа арсалдаата асуудал шинд-
эхэ хэрэгсэл боложо шөдөхө-
гүй гэхэн тобшолол хэв. Энэ
дайнда илэгшэд, динлэгшэд
гэжэ байхагүй. Эдээнэй нүүлээр
бага ба дундуур зойда хэрэг-
лэгдэхэ ракетануудые үгы хэ-
хэ хэлсээн баталалгада. Энэ-
нэй удха шанар ойлгохо хэ-
рэгтэй. Энэ хэлсээн хадха хн-

мичисна буу ээбсэг үгнэ лэхэ
хбадал болжүүлэх, бүсэд атом-
на буу ээбсэг туршаха ээбсэг
үсөөрүүлэх, ондоо гүрэнүүдхээ
сэрэгтээ гаргах гээх мэтнн шу-
хала үүсгэлнүүдтэ эхи табья.

Бидэ гансаараа бүү эгбэгэгэ хуряма бэцэбди. Гүрэн бүхэн өөрынгөө эрхэ сүлөө, бэвэ даанхай байдал хамгаалха хүсэтэй байха еһотой. Гэхэтэй хамтэ, Хүсэйн шэнги хүнүүдэ-нээ түби дэлхэй үшөөл сүлөө-лдэгдөггүй байһээр. Эндэ СССР, США хоерой, мүн ООН-ойн Аюулгүйн Соведэй болон бүхэдэлхэйн нэгэдэлэй хөрө шэг-нэл онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Дж. Буш М. С. Горбачев хо-рой Персидсэ тохойн асууд-лаар Стокгольмдо болоһон уул-залга ямар өхэ удах шанар-тай гээшэб. Эндэ боложо бай-һан үйлэ хэрэгүүдэ бүхэ дэл-хэйн зон зүрхэ сэдхэлээ хү-дэлэн адаглажа, Багдадай зүб-шиндхэдэри абаха байһандан-найдана.

Политическэ шэнэ бодомжын ашаар дэлхэй дээрэ ехэ хүдэлээн боложо байна. Илүүнэ үедэ Баруун, Зүүн оронуудад ондоо болонхой, Тиммэзэ хүч түрэлтэниие элдэб үбшэнһөө, үлэн хоолон ажабайдалһаа гаргаха арга суг хамта бэдэрхэ өһотойбди. «Провиде» гэсэтэдэ интерью үгэхэдөө, Г. Коль манай үхбүүдэй дайн байлдаа үзэнигү, ходоодоо амгалан тайбан ажаһууха байһынь найдуулаа һэн, Иимэ этигэлэй хоёрдхонд хоёр Германнин нэгэдхэнэй удаал болоо гэхэ байһаб.

Зарим нэгэн дайны урд
тээх Советскэ Союз Германи
хоёрой хэлсээн тухай хэлэлж
болохо. Тээд мүнөө түби дэл-
хэйнай тэд оидоо болоо ха-
юм. Чернобыльдо болоһон
аюул ядрина дайнай хэды өх-
аюултай байнөө гэршэлэн ха-
руулаа. Түби дэлхэйн хуби бү-
хэндэ АЭС байгуулагданхай.
Нэгэ бомбын буугаа хаань, юун
болохоб?

Юрэдөөл бултанай хүсэл оролдогоор арад зонхойгоо жаргалтай байдалай түлөө оролдохо ёһотойбди, Швеци, Финлянди, Швейцарида зонхой (США, Япон тухай хэлэлцэнэ-шье үлүү) ажабайдал хураггүй

хайн галзтай бди. Тэгд бидэшье
зонойнгоо хуудал байдал хан-
жаруулд эхонимическ, поли-
тически онол аргуудийг би-
елдэж олох ёготой бди.

Салашин хэлхээдэ анхму-
нимыз гэжэн удхыг ойлогсо
байнабди. Тэрэнийн ганса хүд-
дэлмэрилэгшэдэй байгуулха дэ-
рэг бэшэ, харин хүн түрэлтэ-
нэй бүгдэнь зорилго гэдэг ний-
тын эрдэм шинжилдэг эрдэм-
тэдыг бэй дэмжнэбэ. Эзэнийн
бэлүүлэйн түлөө түби дэлхэйн
түрүү үзэлтэй, үнэн сэхэ хүнүүд
булта хамтаран ажаллаха уял-
гатай. Эндэ тэдэнэй шажан
мүргэлэй, националын, соци-
ялын байдал хараада абтах
эйлогуй.

Германийн хатуудтай сүлөөр шийдэгдэхэнд, тэрхэнтэй тэгшлэгдэх би, бүрэлдэх хүн, өгдөг эхлээд. Унсууртай хяналдад даг Баруун Зүүн орнуудтай, НАТО болон Варшавын Договонорой гэрээтүүдэй хоорондоо хэлээ ойлголсоод байлаа, илгиталис ФРГ хоцолон ГДР хоорой нэгдэгдд байлаа, бүрэлдэх бид нэгдэж шөдөггүй байна гэсээ гүбдэй Хүршээ облохтнуудтай үгээ ойлголсохонь хүшр гэсээ гүй

Д. ОЧИРОВ,
философийн эрдэмтэй канди-
дат, СССР-эй Журналистнуу-
дтай холбоотой гэгшүүн.

ХАРИДА НУРАЛСАЛАА ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛНЭ

Хариин оронүүдта ошомо хүдэлээ гү, али хуралсалаа үргэлжлүүлэх ябадал Индид хүүлэй үедэ дэлгэрэнхэй. Энээнннн шоглоһон удхатай ябаган зугаашье олоор төрөнхэй. Бомбей хотын технологическа институты аяшлагшадай институт гээд нэрлэдэг болонхой. Ушарын гэхэдэ, тус институтай олон студентүүд ба багшанар США болон Баруун Европн оронүүдээр хуралсалаа үргэлжлүүлхээс, ажаллахааа ошомо ха юм.

Жэл бүхэндэ зунай хүүлээр Делй гү, али Бомбейн уласхооро-
дын аэропортнууд харин ор-
нуудта ошомо ябахан хүнүүдээр
дүүрэшэдэг гэшэ, Эндэ хүлөө-
шые табиха газаргүй болошон-
гээээр, Далаад онуудай эхээр ху-
ралсалаа үргэлжлүүлхээс аспи-
рантнууд лэ ябагша бэлэй. Наяад
онуудаар харин оронуудта хү-
дэлхэ дуратай залуу мэргэжлэтэд
ябадаг болоо һэн. Тэдэнээр олон-
хын баруун оройой дээдэ хур-
гуулины үшөө нэгэ диплом аба-
хыэ эрмэлзэгшэ һэн. Харин мүн-
шөө үедэ дунда хургуули дүүргэ-
шэд харида хураахаа ошомо бшуу.
Тиишэ ошомо, дунда хургуулида
орохын тула эрхмээр хураха хэ-
рэгтэй. Энэхиинэ Гарвардска гү,
али Оксфордско университетэд
орохыэ эрмэлзэгшэд тон һайн мэд-
гэнэ. Американ хургуули дүүр-
гэшэдтэй атаа мээс булалдахын
тула иишэ өргэшэд тон ханам-
жатайгаар хураха ушартай боло-
но ха юм.

Индидаг хуража байхадаа, байлал шалгардаггүй студентнууд хариин оронгоодтаа хайнаар хурадаг байсан ушарыг заримашууд—Индин эрдэм-хуралсалай системийн

үүшөл нарижуулагдаагүй байгаа нь үндэслэлтэй гээд тоолоно. Энэсийнхээ боложо, залуушуул харида ошомжо хураха багатай болоно. Гадна эндэ эрхимээр хурахан хүн байнаар урмашуулагдана, эрээдүйдөө батаар этгэнэ.

— Индийн хургуулинуудта хүний зохиохы арга боломжонуудыа хүгжөөх талвар хүдэлмэри бууульдадаггүй. — гэжэ американ Пенсильвани штатахи университетэй хоёрдох курсын студент Анудж Мельхотра хоорэнэ. — Англи хэлэний хэшээлдэ багша асуудал тавиад, өөрөө харюу үгэдэг юм. Тини тэрэнийнхэ зохидоор: буулгажа бэшэхэ хүдэлмэри хэгдэдэг. Үгэ буулагдаан гээшэ тоогдооггүй: студентууд өөһдөө бодомжолжо хуранагүй бшуу. Мүнөө зун гэртээ эрээдээ, Бомбей хотдоо хурадаг, нүүр хубуунхайгээ конспектүүдыа харааб. Тэрэ миннихийнхэ хоёр дахин зузаан байба. Харин миний конспектүүд намтай хурадаг американ студентүүдэйхйнхэ хоёр дахин зузаан юм. Тиймэлээ Индидэ минил сэгмэлдэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдана.

— Индийн ба америкын эрдэм
хуралсалай системэнүүдэй ил-
гаань гансашье техникческэ тэ-
лаварнь хангагдаһангаань бэшэ
ааб даа. Гол илгаань гэхэдэ, аме-
рикан системэ залуу хүнэй зо-
хоохы шадэбериин хүтөөлөгтэдэ
зорюулагдана бшуу.—гээд америк
кан дээдэ хургуулида һүрадаг
Кэлим Сиддикй тэмдэглэнэ.—Тий-
мэһээ бэлиттэй хүндэ бүхы арга
эиэ системэ олгодог юм. Харин
Индидэ иимэ арга боломжонууд
олгогдодоггүй гэшэ.

[TACC].



НАМАРАЙ ОЛБОНОЙ УНААШЕ НАА, ГАЗААГУУР СЭНГЭХЭД ГОЕЛ ДАА!
ТАСС-ай фотохронико.

ДАНГИНАРАЙ КОНКУРС

«Түбэй Азийн дангина—90» гэсэн шэлэн абалгын конкурс Хори тосондо болобо. Эндэ Ярууны, Хэжэнгын, Хорин районудай басагад хабаадаба. Шэлэн абалгын конкурсдо хамта дээрээ 9 басагад ерэнэн байба. Энэ хэмжээ ябуулгада Хорин районий 7 эмхи зургаан спонсорнууд боложо, мүн-гөөр хангаан байха юм. Гадна хабаадагша районууд мянга мянган түхэриг дамжуулхан байна.

Конкурсдо хабаадагша басагад хайн бэлдэхэлтэй байгаа гэж гэмдэлэлтэй. Тэднэр бултадаа гоо бөгтэй, сэлэр хайхан шарагтай, шог егто зугаатай, илдам налархай зантай, хамар юумэндэ дүйтэйчүүд байба. Эгөөр конкурс хэн хойноо эгээл эрхимын тодооруулха өхотой болоно ха юм.

Хорин 1-дэхи дунда хургуулийн 11-дэхи классай хурагша Наташа Шарова эгээл олон балл абажа, түрүүшын хуурнда гарахадха, Улаан-Удэдэ болохо түгасхэлэй конкурсдо хабаадаха эрхэдэ хүртэдэ. Гадна тэрэ Венгрийн Арадай Республика ошохо түлөөлэгүй лугеэкоор шагисгдаба.

Энэл хургуулийн 11-дэхи классай хурагша Саяна Доржиева хэрагшадай шондэ хүртэдэ.

Мүн эндэ жаахан дангинанар гэнэн конкурс үнтэргэгдэжэ, олоной өнхорал татаһан байна. Эндэ 4 наһатай Вика Дамбаева жаахан дангийн нэрэ зэргэдэ хүртөө.

ГАНТАЯ ШҮДЭТЭЙ ЛЭ

Баруунай ороонуудта үшөө нэгэ нэгжлэлтэй «дэлхэйн рекорд» туйлагдаба. Хамта дээрээ 22 тонно шэжүүртэй, хоёр дабхартай хоёр автобусые Джон Массис гэдэг Бельгийн нэгэ аргамжаар 2,3 метр зайда татаа хаш. Энэ туйлалтын юрэ бусан юуб гэхэдэ, «рекордыг сахигшо» тараараа бэшэ, харин шүдөөрөө аргамжа жүдхөө юм.

ЗАМБУУЛИННАА ЕРЭНЭН ХАРАТАН

Америкийн Везерсфилд (Коннектикут штат) хотодо дүтхэнэ хууринда үбгэ, хамган Роберт Ванда Донохью гэгшэдэй үдэшлэн гэртээ төгөвнээр хаража байхадань, шэрээдэлээр хушагдаһан хара шулуун гэрэйн оройе сүмэ сохөөд, таһалга соонь унашахадань, гэрээрн дүүрэн тоһон бодобо. Харата муухай ябуулгануудые тэднэр нэгжлээд, тэрэ шулуугаа полицийн управлени абаашаба. Тэндэнэ уригдаһан астрономийн профессор Чарльз Хэммон, солирой мэргэжэлтэн Барбара Нарендра тэрэ шулууге замбуулиннаа унаһыон элирүүлжэ, «Везерсфилд—1982» гэжэ тэрэнэ нэрлэбэ. Замбуулиннаа ерэнэн «айлшан» 1360 грамм шэжүүртэй, арбаад сантиметр диаметртэй.

ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН ХОХИДОГШО

Бразилийн Парана штатта уһанай 21 бүлэг хүүюур болон национальна сээрлинг экономическа хүгжэлтын үшөө нэгэ хохидогшо болобо. Байгаа-

лиин байгуулһан «Сети—кодас» гэдэг үзэсхэлэнтэ хайхан сээрлинг газар дээрнээ үги болохонь. Парана мурэн дээрэ уһаар худалдэг элшэ хүсэний станци бариха тэһэн түсэбөөр эндэхи нутаг уһан доро орохо өхотой.

ГУШАН НЭГЭДЭХИ ТУРШАЛГАНАА

Ньюпорт (Англи) хотын нэгэ барай эзэн Бетти Тюдор автомобиль жолоодохо эрхтэй болобо. Энэ ушар тиймэ гайхалтай бэшэшье наа, тэрэнэй 30 жэлэй туршада энэ эрхтэй болохын тула хэды шэнээн урагшагүйдэлхэйгөө удаа зориһоноо бүтээһинийг хонирхолтой. Нүүлшынгээ шалгалта үгэхэдөө автомобилний рульда нууцадань, хэдэн полицийсканууд хургуулийн багшанартуулажа ябаа. Мүнөө тансаараа машина жолоодожо, үйлсөөр ябахадань, юун бологшо ааб?

МИНИ МИКРОАВТОМСБИЛЬ

Японийн автомобиль бүтээгшэд шэнэ машина зохообо. Тэрэнэ хоёр метр утатай, метр үргэнтэй, 250 килограмм шэжүүртэй. Энэ юрэ бусын машина соо жолоошоной ба үхибүүнэй хуури түхөөрэгдэнхэй. Зуун километр зайда энэ машина хоёр литр бензин гаргашалха өхотой. Тэрэниие үхибүүдэй саадай «такси» болгохо гэжэ мүнөө дээрээ хараагдаһан.

АГАВА СЭСЭГЛЭБЭ

ГДР-эй Хайд Хофф городой ботаническа саадта 45 жэлэй туршада агава гэжэ сэсэг үр-

гажа байгаа юм. Мэнэ наа энэ сэсэг түрүүшынхээ гэнтэ сэсэглэбэ. Сэсэгийн 6 метр утаар ургаба. Агавын сэсэглэхинь хаража байхада гоошье, мүн үйдхэртэйшье болодог. Юундэб гэхэдэ, энэ сэсэг ургы сэсэг мэтэ гэхээр наа тойроной сэг соо халбараад, бэшэ ургахагүй, наһаа дүүрэнжэ, хосордог юм гэжэ ботаникууд хэлэнэ.

АРГАЛАГДАШАБА

ФРГ-эй Доодо Саксони гэжэ нутагай Цема городой Адам-Курт Дангауэр хадаа ревматизмаар үбдэжэ тулиһан юм. Электромассаж хүүлээ, ургамалай тоһо түрхээшье үзөө, эм домшье уугаа, тээд туһа болоогүй. Африка ороноор аяншалха хаһадань шуурганай үедэ пароходын үсэлдэ орожо, пассажирнууд 7 сүүдхэ соо бүр намаг соогоор махажа, эрьдэ хүрэнэ байгаа. Энэ намаг соогоор хүл нүсэгөөр ябахадха, Дангауэр ревматизмһаа эдэгшөөд гэртээ бусад хэн. Намагай уһа оймохоодо, өхэ туһатай байба ха гэжэ врачинууд тоолоно.

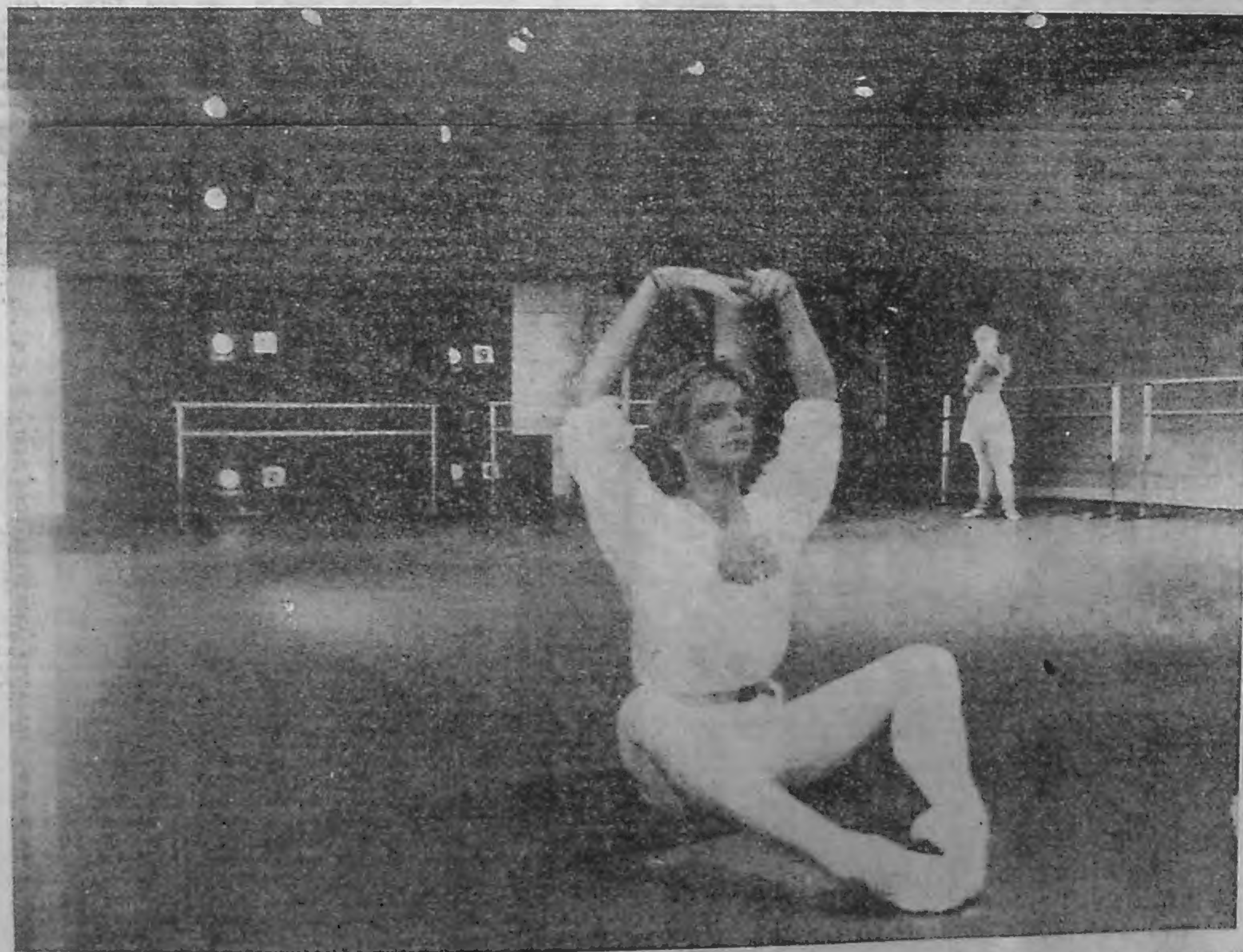
Нүүлэй 35 жэлэй туршада ГДР-эй ороһото ургамалай ургаса 2 дахинаар дээшлэнэ байна. Селекционно хүдэлмэри хайнаар ябуулһанай ашаар ургаса дээшлээ юм. Бернбург городой селекционно институт ороһото ургамалай 90 ондоо сорт бии болгонхой. Жэшээнь, украинска намарай шэниисын мироняко сорт хойжио шэлдэн хатуу үрэлхтэй шэниисын шэнэ сорт бии болгоо юм.

Шубууд самолетуудай нийдэхэ буухадань өхэ наад, хохидол ушаруулдаг байна. Милан городой (Итали) аэропортодо хургамал наһан бүргэд алба хэжэ эхилээ. Аэропорт шадаар шубуудай олон боломсоор наһан бүргэд табигдажа, шубуудшье тэрэ бээрээ савшаа нийдэн арилшадаг болонхой. Тийгэжэ реактивна самолетууд наадгүй нийдэхэ бууха аргатай болобо.

ЗАЛИНТА ААДАР

Кенийн (Африка) баруун урдахи районуудта бүхэли жэл шэхүү гэхээр залинта аадар боложо байдаг юм. Кисуму, Бунгомо гэжэ районуудта жэлэй 260 үдэринь аадарлажа, сахилгалжа, залин буужа байдаг. Эндэхи Виктория нуур дээгүүр аадарай бөөн хара үүлэнүүд бии боложо, хүсэтэ халхяар туугдан, Кенийн районуудта хүрэнэ өрэдэг. Хүсэ өхтэ залинта аадар энэ орондо өхэ хохидол үзүүлдэг. Нүүлэй хореод жэл соо эндэ 2176 хүн залинда сохюулжа хосорһон байна. Байгалийн энэ үзэгдэл гүрэн түрэн эрхилээ хэрэг болонхой гээд тоологдоно. Залинһаа хохидоһон хүнүүдтэ туһаламжа үзүүлэхэ тусхай жааа байгууллага байдаг. Залин буудал зайсуулха громоотвод айл бүхэн үдэбуулха өхотой юм, эгөөр эндэхи зон өхэ хүсэгтэй хэн тула залинт гэшэ бурханай хайраар болоно, тэнгэри уурлана гээд үнэн сэдхэлһээ этигдэг юм.

«Смена» журнал, «Рабочая трибуна» газетнээ.



ТАСС-ай фотохроника.

США. Бүгд дэлхэйһээ бэлитэй бэрхэ залуушуул ород баледэй нюусануудые шудалхава... Америк эрэнэ. США-тай нислэл хотодо нэгдэлхэн бүтээлхэй балетиз академисе бэлитэй залуушуудта ниймэ арга боломжо олгобо. Ород классическа хургуулийн байгуулганаар 250 жэл үгээрөө. Иймэ классикын заншалууд дээрэ тусгаар бэлэдхэл гараха дуратайшуул балетиз акаде-

мидэ суглардаг байха. Эндэ эрхм хайнаар хураха бүгд арга боломжонууд олгогдонхой. Ленинградай Кировскэ оперо болон баледэй театрай уран хандал талаар дүтэлбэрлэгшэ ба аялагша балетмейстер О. М. Виноградов акадэмиэ хүтэлбэрлилэ. Зураг дээрэ: Андрис Лиона репетицидэ.

МАНАЙ КОМБИНАДАЙ НООБОН ЮУНДЭ ЯПОНИ РУУ ЭЛГЭЭГДЭНЭБ? НАРИН СЭМБЫН КОМБИНАТ БОЛОН МАНАЙ БУРЯАД РЕСПУБЛИКА ЭНЭЭННЭЭ ОЛЗОТОНО ГҮ?

Энэ асуудалда комбинатай директор К. П. АЛЬЦМАН хариуцана:

— Манай комбинат нооно бэшэ, харин бүд гаргадаг гэшээ. Гадна гүрэнэй захил түсэбтэ продукция орходоо 100 процентээр сүм бээлүүлэгдээг. Бидэ Советскэ Союзай бүхы шахуу нотагуудта продукция элгээдэгбди. Магад, амар бэ нэгэ ондоо предпритинууд харин гүрэнүүдтэй хэлсээ баталжа, продукцияа андалдаг байжа болоо. Харин бидэ лицензгүй байшанабди.

Түсэбнөө гадуур продукция тухай хэлэхэ болоо хаа, тэрэмнай бултадаа республика дотор үлөөгдэнэ. Дотоодын дэлгүүртэ мүнөө хэрэг байдал өхөл ороо хүсэр болоод байна. Республикын худалдаа наймаанай организацинуудта түбнөө нэгэнь метр бүд элгээдэггүй. Тимизнээл гүрэнэй захилхаа гадуур гаргадагхан продукция Буряадтаманай үлөөгдэнэ гэшээ.

Харин гүрэнэй захилай өһоор гаргадагхан продукция түб өөрын болгожорхино.

Түүхэй эд тухай хэлэхэ болоо хаа, оройдоол 9 процент өөһэдэмнай республикааа гү, али хүршэ областнуудхаа асарагдана. Харин 70 процент түүхэй эд харин ороноудхаа, бэшэниинь орон сооһоомнай ороно бшуу.

ГОРОДОЙНГОО ТҮЛӨӨ ҺАНААГАЙ ЗОБОНОБ

Амар мэндэ, залуушуулай газетын ажалшад! Нүүлэй жэлдэ танай газетэ өхөл һонин болошоо. Маанадай комсомолшууд байха үедэ нимэ бэшэ һэн. Комсомолой гшүүн болоты, гшүүнэй түлбэри түлэгты гэжэ мэтэ урвалнууд олоор гаргадажа, һонирхолтой материалнууд үсөөн байдаг бэлэй. Харин мүнөө хубилган шэнхэдхэгын, олондо мэдээсэлгын үедэ газетэдэ өхэ хубилгалтанууд болоо хэбэртэй. Дайшалхы газетэ гэжэ танай хэбэлхы нэрлэбэл, дээрэ ха. Бусад буряад хэбэлхүүдтэ орходоо танай газетын олоор захил өһотой.

Залуушуулай газетэдэ загтагуй захил хэхэбди. Танай тунһалжаар хубилган шэнхэдхэгын манайшье городто хүржэ өрхөдөө магадгүй. һонирхолтой материалнууд

дые газетын хуудануудта гаргажал байзаар ха юм.

1. Хуушан барахолкырайон шадер газораздаточна станци берилга тухай асуудал. Энэ станцида 2000 кубометр шэнгэн пропан-бутан хадагалагдаха өһотой. ЛВРЗ-гэй «Локомотив» газетын хуудануудта энэ асуудал тушаа үгэ булгалдаа, шэнга хөөрлөөн болоо.

2. Манай городто радиациин хэмжээн ямар бэй? Урана уурхай дүтэ оршодог ха юм.

3. Городтоманай хэды сэрлигүүд бини? Паркнүүдэй түлөө хэн хариуцадаг бэй? Паркнүүд соо сэгсүүд муртэй таригдалаггүй, үхибүүдэй ууха сээр уһан, һэрйүүндэн байдаггүй. Харин очдоо городуудай паркнүүд соо хэрмэнүүдмөшөө харахаар байдаг. Городтоманай фонтан үгы шахуу. Гэхэ зууре, фонтанууд лэ агаары

сээр байлгана ха юм.

4. Советскэ Союзай эгээн муухай городуудай списог-һэз гархын тула манай горсовет юу хэизб? Капитальна һомололгогүйгөөр шэнга хэмжээнүүдмөшөө абзаар гэжэ һангдана. Автомобилнүүд һайнаар заһабарилгандэнхай байха өһотой. Ашаанай транспорт олон хүнүүдэй абадаг үйлснүүдээр абаха өһотой. һэрйүүн унданай завод ЛВРЗ-тэй нийлэжэ, үдхэн хара угаа бээ-юулхаа боллг лэ.

5. Республикыннай хүн зонй элүүрмө хамгаалга. Манай региондо амар үбшэнгүүд дэлгэрдаг бэй? Дээгүүр тушаал ээллэгшэд районнуудайнгаа юрын поликлиниканүүдтэ хандадаг гүй? Тэднэй үхибүүд бусадтал адли үдэрэй туршада 10—13 грамм тоһо абана гүй? Уншагшадэй һанаа зобоодог асуудалнууд эдэл дээ.

Газетэдтний амжалта гү-снэб. Таанадта этгэнэб! Г. ПОЛОВА.

Баригдажа байһан газостанциин райондо байгша оной октябрийн 7-до түймэр болоо. Тээд ганса энэ үдэр бэшэ, юрэхидөө долоон хоногто нэгэ дехин «одол түймэр боложо байдаг. Шэнгэн бодос болохо пропан-бутанай асарагдахада юун болохоб гэжэ бододхые үзэхэн өймшгөйт.

Захил хэлгын сэг дүүрэхэ дүтлөө. Танай газетэ захилшад энэ жэлдэ үсөөрөөгүй өһотой гэжэ найданаб. Газетыннай жэлэй туршада абажа, өхөл һонирхон уншааб, 1991 ондхые гэсэтэдтний захил хэхэб. Ингээд лэ газетын ажалшадта амжалта хүснэб! М. СИЛИНА.

Хэзээ гуримтай болгогдохоб?

«Ковры» гэжэ тусхай магазин соо хэзээ гуримтай болгогдохоб?

Тэрэ магазинда би хэды дахин ошоод үзөөб. Сентябрийн хөрөөдоор синтетическэ хибсүүд болоон паласуудмөшөө худалдаа. Тээд магазин соо, тэрэнэй хажуугаар юун болоо гэжэ һанаа-набтай.

Залуу хүбүүд магазин сооһоо гаража, худалдажа абаһан хибсүүдээ урлагшан шэдэжэ, зоон мурнууд болон толгой дээгүүр урагшаа дүүлжэ ороһон байна. Иимэ юумэнэй болоходо, магазин ажалшад ара талын үүдэ нээжэ, тэрэгүүр худалдан абагшадмөшөө гаргадаг болобо. Уданышгүй милициин наряд дуудагдажа, нэгэ бага аалин болобо.

Хоёр үдэрэй үнгэрһэн хойно тэрэл магазин ошоходомни, ээлжэндэ тикмэшөө олон зон байбагүй. Тээд магазинэй нээгдэжэ, хибсүүдмөшөө худалдажа эхлэхэдэнь, ээлжээн алдагдажа, бүхы хүнүүд магазин руу орохо гэжэ шуумайшоо. Гуримтай байл, хүн нэрээ бу алдажл гэжэ минин хэлхарахада, нэгэ гушан табанаһанай залуу эхэнэр нюур руумин шаажархиба. Тикхэдэнь үшөө нэгэ ондоо эхэнэр тэрэнһээ үлэхгүйн оролдон, намайе шэнга гэгшээр алыгдажархөөд, хажуудамни зогсоһон хүгшэниин гарһаан бажуума, бу оролсо гэжэ хашхаржа мэдэбэ. Тэрэ хүгшэнэй гарынь гэмтээгээ гэжэ һанаа һэм.

Сентябрийн 28-да өһотой «хибсэй драма» болоо һэч. Хэдэн зуугаад хүнүүд магазинэй газраа сугларжа, Сэо бээингээ хүсэ шадал үзэлсөө. Участогэй милиционер ержэ, хэһээшьеб списог абажа, автобус соо һуугаад, үүдэрнэ тэрэ списогээр фемилнуудмөшөө дурдажа, контромаркануудмөшөө тарааба. Эндэ юун болоо гэжэ һаначебтай! Концлагерята байһандал адли хүнүүд зүһэм хилээмэнэй хойноһоо гараа харбайһандал нэрэ һурагүй ингэжэ хашхаралдана. «Намда үгэгтэй Намда үгэгтэй!» Эдэ телонүүдмөшөө хибсэ абабди гэжэ тэдэнэр найдаа бшуу. Тингэн гэхэнь тэдэ контромаркануудмөшөө телонүүд бэшэ байшоо. Мили-

циин хүдэлмэрилэгшэдэ хандажа, юундэ номернуудмөшөө тараагабта гэжэ асуухадманай, ингэжэ хэлээ: «Үглөөнэй 7 сэгта милициин участогта ерхын тула тараагдаа». Юрэдөө энэмнай яһан һонин ябадал гэшээб гэжэ гайххын өхээр гайхахаар бэшэ гүй?

Хүнүүдмөшөө доромжолһон ябадал тухай хэндэ хэлэлтэйб? Магазинниин даагшад хандажа, хибсүүдмөшөө списогүүдээр тараагабта хандажа гэжэ асуубаб. Тээд тэрэ эхэнэр асуудалдамни тодо хариу үгэжэ шадабагүй. Минин хараһаар байтар нэгэ эр хүн сонхо тоншобо. Тэрэ уданышгүй хибсэ үргэлхэнэй саешаа абашоо һэн. Экономикын үдэрһөө үдэртэ доройтожо байһан сэгта хүнүүд һайн байдал ерэхэ гэжэ этгэнгүйгөөр бүхы юумэ нөөсэлхэ гэжэ оролдошоно. Тэдэнине буруушааха, шоо үзэхэ эрхгүйбди.

Харин худалдаа наймаанай болон милициин ажалшадмөшөө сагваруулхын аргагүй.

В. АНИСИМОВА.

«Ковры» гэжэ магазин тухай «9-дхи канал» бэшээ һэн. Үшөө тикхэдэ худалдаа наймаанай миникстерствын, Министруудэй Советэй суглаанууд дээрэ магазин тушаа зүбшэн хэлсээ. Хэды өхэ хэмжээнүүдэй абажа байгашье һаа, хэрэг байдал хубилгагүй, үнөөхил хуушан заандаа. Хибсэ худалдажа абаха ээлжэндэ ааар 2 мянга гаран хүнүүд бэшүүлэгдэнхэй. Магазинэй үүдэнэй дэргэдэ үдэр бүхэндэ хүн зон хүлэгжэ, шуулдаан, заримдаа нанилданмөшөө болохоо һанана.

Борсовой үйлсэдхэн 36-дхи номерой промтоварна магазинэй подсобко сооһоо хэгдэнэ «Тивкомой» репортаж һайана өһотойт. Подсобконууд соо хэды өхэ юумэн нюугаатай, хадагалаатай байгааби! Ингэжэ байхада хуушар эд бараан, хубсаһа хунар юрын худалдан абагшадта харагдахыггүй байна ха юм.

Магад, гансал 36-дхи магазин нимэ байжа болоо гүй? Үгы дээ. Бусадшье магазинууд баһал нимэрхүү байдалтай.

«Ковры» магазинэй директорэй кабинеттэ хүржэ ерээбди.

Магазинэй директор Татьяна Иннокентьевна Шнайдер:

— Магазинэй ажалшадмөшөө тодо муушалдаг болошоһон сэг гэшээ ха. Худалдан абагшад хүн нэрээ алдажа, элдэб аял аашануудмөшөө гаргадаг гэжэ юундэ мэдэдэггүйбта... Ямаршье юумэнэй наймаанда гарахада, абаха гэжэ оролдошодог хүнүүд олон болонхой. Тэдэнине шоо үзэхөөр байдаг. Хэдыгээршье үгөө һаа, мүнэ шэдээд лэ байха... Минин кабинет соо үдэр бүхэндэ хүнүүд өрөжэ, карзал шэрээл табидаг болошоо. Үдэр бүхэндэ магазинэй дэргэдэ хэды олон хүнүүд сугларнаби! Тэдэндэ юумэ ойлгуулаа гэшээ бэрхэтэйхэн хэрэг.

Үдэртөө 150 хибсэ худалданабди. Ээлжэндэ зогсошод өхөнхоней абадаг ааб дээ. Манай магазинда табан эхэнэр худалднэ. Хибсүүдэй магазинда ороһон үдэр бидэ, наймаалагшад, хүтэ палас болошонхойнууд тэртээ бусадбабди.

Үни хада ээлжэндэ бэшүүлһэн ветеранда хибсэ үгэхэдэ, өөһэдынгөө хүндэ худалдаба гэжэ шуулдашаха...

Ветеранууд списог соо бэшэгдэнэ ээлжээнэй өһоор лэ хибсүүдмөшөө абадаг гэжэ мэдэхэ тэрэгтэй. Харин магазинэй дэргэдэ сугларгажа ганса бэшэ, харин хэдэ хибсүүдмөшөө худалдажа абахаар бэлэн байдаг. Тикхэдэ тэдэнэр ямаршье нэхэлгүй худалдан абагшад болоно бэшэ гү...

Списогүүдмөшөө хараадаа абаха лаабта гэжэ таахад элэнэг. Тээд тэдэнине хараадаа абаха болоо һаамнай, хэды өхэ сэг хэрэгтэй болохоб! Ээлжэндэ зогсошод өөһэдөөл списогтэ бэшүүлэгшэдэй ээлжэ нэгтөөр сахиха, баримталха өһотой бшуу. Худалдан абагшад маанадые «арадай дөйсод» гэжэ нэрлэжэрхнхэй.

Бидэ нэгэшье зэмэтэй бэшэбди гэжэ хэлэхэ байнабди. Хибсэ, палас худалдажа абахын тула нэхэллээ гэжэ, хүн түхэлөө алдаха болотороо аял аашануудмөшөө гаргаха абадалмөшөө ойлгоногүйб.

НОВАБРИН 20 БОЛОТОР МАНАЙ ГАЗЕТЭДЭ ЗАХИЛ ХЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭГДЭЭ

«Ажаһууха дуран хүрэнэл»

«Амар мэндэ, хүндэтэ редакци! Танда нимэ гүйлтатайгаар ханданабди: бүхы юумэ тодорүүлээд, һуури һууринуудтань табикт.

Бидэ «Журавушка» гэхэн мебелиин ээлжэндэ гурбан жэлэй туршада байнабди. Калининэй нэрэмжитэ локомотивна дөпгогй профкомдо юумэ мэдэжэ абахын аргагүй. Тэндэ хэн нэгэн ветеран, үшөө хэһээб ходоол өрөмжэ байдаг. Тээд олон ха юм дээ. Бидэ гурбан хүүгэдтэйбди, арай гэжэ ажаһуунабди. Харин үшөөл ажаһууха дурамнай хүрэнэл.

Мүнөө мебелиин үнэтэй сэнтэй болоо һаань, тэрэнине абаха аргагүй болохобди. Харин бидэ 1989 оной май һараһаа түрүүшын ээлжэндэ оронхойбди. Энэ хугасаа соо маанадые гурба дахин мэхэллээ. Таанад лэ манай һүүшын найдал болонот. Маанда тунһалт, тээд таанадта худалаар хэлэхэгүй байха гэжэ найданабди. Уридшалан баяр хүргэгшэ Переваловтанай бүлэ.

БЭЛ: Үнэхөөрөөшье профкомдо худалдэг нүүхэд юундэ тэдэнине мэхэлһэн тухайгаа Переваловтанай бүлэдэ газетээр дамжуулан тайлбарилан ойлгуулжа үгэхэ бэшэ гүй! Энэнтэй хамта ээлжэндэ байһан бусад хүнүүд найдалгүй болоо гэжэ мэдэжэ абаха.

АВТОМОБИЛЬ МҮР САРАА ҮЛӨӨГӨӨ

Хэлхээ холбооной автобааза элдэб үеын, тэрэ тоодо эгээн хуушанайшье машинануудай урилдаа үнгэргөө. Хуушанай машинануудмөшөө ганса өхөшүүл бэшэ, мүн үхибүүдмөшөө һонирхон харадаг байха. Улаан-Үдһөө Ивалга хүрэтэр машинануудмөшөө урилдаан үнгэргэгдөө. Революциин талмай болон Советүүдэй талмай дээрэ хоёр дехин тогтожо, автобаазы жолоошод харагшадмөшөө асуудалнуудта хариуцахые оролдоо. Үйлснүүд дээр аюулгүйгөөр абаха гэшээ нүүлэй үедэ эгээн шухала асуудал гэжэ тоолгогдохоб болонхой. Урилдаанда хабаадаһан табан модельнуудтай автомобилнууд оронойнай автотомобилна промышленностин хүгжэлтын бүхы зам харуулһан байна. Тус машинануудмөшөө һэргээхэ хэрэгтэ бэлитгэй бэрх мастер Иван Матвеевич Кондратьев өхэ хубитала оруулаа.

Харгал ХАЛБАЗЫКОВ.

(Авторгэй фото.)



ГОССТРАХ

Орон дотор боложо байсан хувиалтанууд гүрэнэй страхованиншыс дайраа. Госстрахай ажал ябуулга үндэһөөрөө хувиалгадаа. Тэрэ страховани хэһэн хүнүүдэй эрилтэнүүдсехээр хараадаа абадаг болоо.

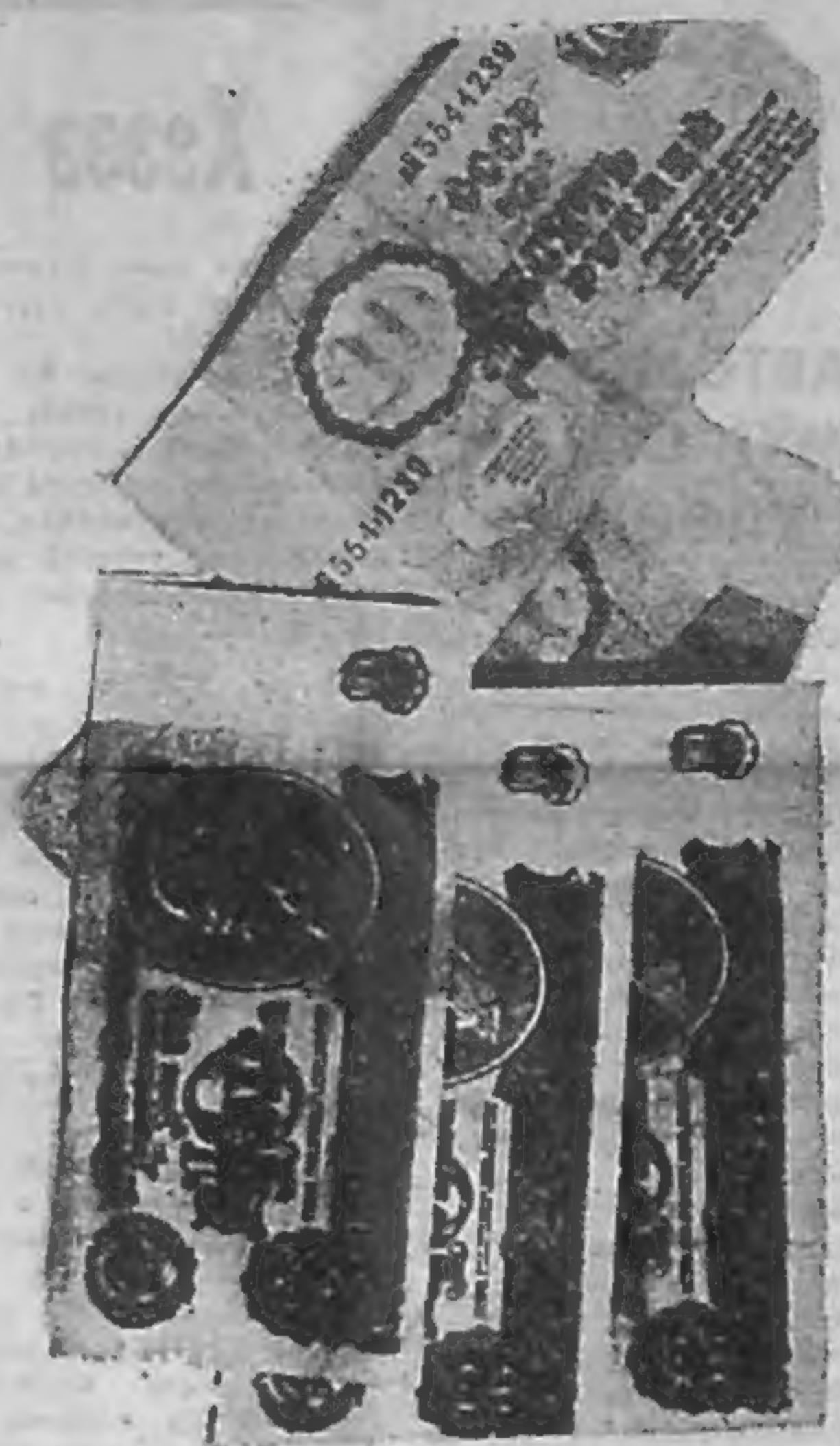
1989 оной июнийн 10-най СССР-эй Финансын министерствын «Хувиин страхованиин Дүримүүдтэ оруулагдаһан хувиалтанууд болон нэмэлтэнүүд тухай» 82-дохин бэшэг соо страховой хэмжээс үргэдхэхэ болон хүн зоной страховой хамгаалалтын хэмжээс дээшлүүлхэ зорилготойгоор хувиалтанууд оруулаг-аа.

Хүүгэдтэ страховани хэхэ үедэ үхибү нэй наһанһаа дулдыдан, 18 жэлнүүд болон үхибүүнэй наһанай хоорондохин илгаа мэтээр страхованиин болзор тодорхойлогдоно. Энэ болзорой дүүрэхэдэнь, страхователь гүйсэд мүн-гэсэ абаха. 17-һоо 12 жэл болотор страховой болзорой үедэ страхователь зарим мүн-гэсэ дутуу абаха. Хэрбээ үхибүүнэй 5 наһатай бай-гаа һаань, 13 жэл болзортойгоор 1000 түхэ-ригтэ страховани хэбэл, страхователь энэ ху-гасаа соо 982 түхэриг 80 мүн-гэ түлөөд, стра-хованиин болзорой түгсэхэдэнь, 1000 түхэ-риг мүн-гэсэ абаха.

Гурбан нимэ тарифаар страхованиин хэл-сээн баталагдадаг: Д—1 (нэгэ дахин), Д—2 (хоёрлогдоһон), Д—3 (гурбадхагдаһан). Аюул усалай хүнгэн, хүндэһөө дулдыдан, страховой мүн-гэн 5 процентһээ 100 процент хүрэтэр тү-лэгдэхэ.

Хэрбээ страхованида оруулагдаһан үхибүү-нэй усалда ороо һаань, страховой мүн-гэнэй 1000 түхэриг байгаа һаань, страховой хэмжээ-нэй ёһоор 40 процент түлэгдэхөөр тодорхой-логдонхой, Д—1 тарифай ёһоор 400 түхэриг, Д—2 тарифай ёһоор 800 түхэриг, Д—3 тари-фай ёһоор 1200 түхэриг түлэгдэхэ. Энээнһээ гадна, страхованиин болзорой дүүрэхэдэнь, страхователь страховой 100 түхэриг мүн-гэсэ абаха.

Страховой үйлэ хэрэгүүдэй тохсолдоо һаань, Госстрахай харюусалгын хэмжээн илээд үр-гэдхэгдөө. Хэрбээ таблицаар хараалагдаагүй аад, хэлсээнэй ябажа байха үедэ страхованида оруулагдаһан үхибүүнтэй страховой үйлэ хэ-рэгэй болоод, дүн хамта 10 үдэрэй туршада таһалгаряагүйгөөр стационарна гү, али амбу-латорно эмшэлэлгэдэ байгаа һаань, нэгэ да-



хин пособи түлэгдэхэ габэл: 10-һаа 15 үдэр болотор таһалгаряагүйгөөр эмшэлүүлхэдэнь, 20 түхэриг, эмшэлүүлгын болзорой 15 үдэрһөө дээшэ гараа һаань, 30 түхэриг хүрэтэр түлэг-дэхэ.

1989 оной апрелин 1 болотор Буряадай АССР-эй талаар Госстрахай управлениин страховой үйлэ хэрэгэй түлөө страховой мүн-гэнэй түлбэри тухай шиндхэбэринин баталан абтаһан байгаа хадань, энэ хугасаа соо ин-спекци шухала документнүүдсэ абаһан үдэр-һөө эхилээд, 7 үдэрэй туршада страховой мүн-гэ түлэхэ. Хэрбээ Госстрахай инспекциин хү-дэлмэрилэгшэдэй гэмээр түлэхэ мүн-гэсэ һаа-туулһан байгаа һаань, үдэр бүхэнэй түлөө абаха мүн-гэн дээрэнь 0,1 процент хэмжээнэй пени түлэгдэхэ.

Холмол страхованиин хэлсээнэй ёһоор, страхованиин болзорһоо, страхователин на-һанһаа дулдыдан страховой мүн-гэнэй хэмжээн-һээ нэгэ бага дээгүүр мүн-гэ түлэхөөр тодор-хойлогдонхой. Жэшээлхэдэ, 16-һаа 29 хүрэтэр наһатай страхователь 1000 түхэригэй страхо-вани хэһэн байгаа һаа, табан жэлэй туршада һара бүхэндэ 17 түхэриг 40 мүн-гэ страховой түлбэри түлэдэг байгаа һаа, үлүү түлэһэн мүн-гэниинь 44 түхэриг болохо, харин арбан жэл болзор соо 8 түхэриг түлэдэг байгаа һаа, 40 түхэриг дутуу түлэгдэхэ болоно, хорин жэл соо 3 түхэриг 70 мүн-гэн түлэгдэжэ, энэнь 112 түхэриг дутуу түлэгдэхэ болоно. Хэрбээ стра-хователь 48-һаа 53 хүрэтэр наһатай, 1000 тү-хэригтэ страховани хэһэн байгаа һаа, табан жэл болзор соо 68 түхэриг, харин арбан жэл соо 56 түхэриг үлүү түлэхэ.

Энэ үлүү түлэһэн мүн-гэниинь страхованиин хэлсээ баталһан үедэ тэдэнэртэй аюул усалай болоо һаа, страховой мүн-гэндэ түлэгдэхэ гар-гашыень хааха болоно.

Хэрбээ нэгэ дахин аюул усалда ороһонтой дашарамдуулан, страховательда 60 процент гү, али тэрээнһээ дээшэ страховой мүн-гэнэй түлэгдөө һаань, һарын түлбэрини хэмжээн ха-хадаар хороогдохо.

Л. ГОМБОЖАНОВА,
Бур.ССР-эй Госстрахай управлениин
ахамд мэргэжэлтэ.

ТАНАДТА ТУШАЛХА

ДЖОГГИНГ — ТУНАТАЙ ХЭРЭГ

Үглөөгүүр эртэ богонишье, утыншье зайда гүйхэдэ, бээдэ туһатай байдаг гэжэ американаецууд үнэнхэй хөөрэлдэдэг. Ингэжэ бээдэ хориходо, гүйхэдэ юунишье туһатай юм гэжэ манай ороной зарим бодолгүйшүүл хэлхээсэ ханадаг. Энээнине тон буруушаамаар ха юм. Үглөөнэй 6 сагта гү, али 3 сагта хүл дээрээ хүнгэхэнөөр бодожо, хажуугаархи үйлсөөр гү, али сээсэрлиг соогүүр гүйжэрхихэдэ, бээдэ хэды зонхд, хүнгэн байдаг бэл хэды дахин ингэжэ гүйжэ үзэхэн хүнүүд залуу болошоһон шэнги байдаг-бди гэжэ хэлсэдэг байха...

Эдэ бүгэдэниие мэдэхэ болоһоншье наа, үглөөгүүр эртэ бодохооо залхуурха гү, али спортивна хубсаагүйбди гэжэ хэлэхэ ушарнууд али олон гарадаг ааб даа. Үнэхөөрөөшье магазин ошоод, кроссовко гү, али дулаан хүүртиг, спортивна костюм гэхэ мэтые абахын аргагүй болошонхой. Тингээшье наа, элдэб янзын шалтагаануудые урдаа барингүйгөөр эртэ үглөөгүүр бодожо, бээдэ хорихо гэжэ хүн бүхэнхэй уялга болохо ёһотой. Өөһэдөө залхуу байһандаа үглөөгүүр гүйлгье хэрэгсээнэгүй ха юм-бибди. Харин Зодбоев гансааран гүйхэ-нөө гадна нютагайнгаа хүн зонине энэ туһатай хорилгодо хабаадуулха, тэдэ-ниие һонирхуулха гэжэ бүхы шадлаараа оролдоно. Манай Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг хүн гэжэ тэрэни тухай бү ханагты. Зодбоев Орлисто — эгээн холын Ахын районой түбтэ ажаһуудаг шуу.

— Таниие наада барндаггүй гү!

— Ойлгодоггүй гэжэ ханадагби. Ямар бэ нэгэ тэнэг хүн шэнгээр үзэгдэдэг байхадашье болохоб. Тээд энэ шухала бэшэ. Хододоо элүүр энхэ абахын тула нимэ гүйдэл хэрэгтэй гэжэ ойлгоногүй бшуу. Тингээшье районойнгоо нэрэ хүндые дээшлүүлхэ гэхэн зорилго баһал хараада абаха ёһотой.

— Владимир, үглөөгүүр гүйхэдэ, районой нэрэ хүндэ дээшлэхэ гэнэт... Тайл-барилжа үгт.



«Классикууд» — чемпионууд

Ульяновска дүлмн спортсменүүдэй дунда классическа барилдаагаар СССР-эй чемпионат боложо дүүрээ. Россия суглуулагдамал командын бүридэлдэ манай нютагай хүбүүд оруулагдаһан байна. Эдэмэй хэд бэ гэхэдэ, уран бүтээлнүүдэй зөөдөй хүдэлмэришэн, спортын мастера кандидат Егор Аюшеев болон Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй дархашан Андрей Захряпин болоно.

Захряпинэй нэрэ олондо мэдээжэ болонхой. Харин Егор Аюшеев хэн бэ гэжэ уншагдаһаа ойлгуулаа. Энэний эдиршүүлэй дунда, мүн өхшүүлэйшье дунда Россия чемпионатой үндэр нэрэ ээргэдэ хэды дахин хүртэ-хэн, дүрэ булалдалгын барилдаагаар ороной чемпионатуудта хоёр дахин шангай нуури эзэлхэн 23 наһатай спортсмен мүн.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Егор түрүүшынхэ СССР-эй чемпион болоһон байна. Мүнөө энэ амжалтаа дахиад дабтаба. 57 килограмм шэгнүүртэ тэрэ хоёр дахин илажа гараба бшуу.

Андрей Захряпин спортивна коллекцидэ «классикаар» СССР-эй чемпионатой «алта» нэмэбэ. Энэ спортсмен 90 килограмм хүртээр шэгнүүртэ барилдана.

Эдэ хоёр спортсмен дэлхэйн чемпионатта бэлдэжэ эхилхээс байһан ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ кандидатудуудаар оруулагдаба.

В. СЫДЕЕВ.

Гансал илаха

Сибирьтэ, Алас-Дурнада дүрэ булалдалгын барилдаагаар бүхэсоюзна мурьсөөн ходо үнгэргэгдэжэ, олоной анхарал хандуулдаг болонхой. Ород эрдэмтэн Ерофей Хабаровай дурасхаалда энэ мурьсөөн зориулагдадаг. Байгша ондо турнирай гол шангуудай түлөө 200 гаран атлетүүд ана-мана тулалдаа, Иимэрхүү мурьсөөнүүдтэ түгэсхэлэй тулалдаануудта гараһан бүхы барилдаашад спортын мастернууд болошодог гэжэ ааб даа. Харин энэ мурьсөөндэ гансал чемпион бологшод үндэр нэрэ ээргэдэ хүртэхэ ёһотой.

Улаан-Үдэһөө Хабаровски руу 20 атлет ошожо, гурбанинь чемпион болоо. Техногическа институтай спортивна клубай тренер Матвей Илюхинов, багшанарай институтай студентүүд Александр Доржиев болон Эрдэм Ширипов мастернууд болобо.

28 наһатай Илюхинов туйлай өхэ хүсэ шадал, эрмэлзэл гаргажа, чемпионой үндэр нэрэ ээргэдэ хүртэхэн байна. Тэрэ залуу спортсменүүдтэ эрэлхэг зоригой ёһотойл мэшээ боложо үгэбэ бшуу.

В. ЦЫДЕНОВ.

— Би гансааран бэшэ, тарин һамган-таа гүйдэгби. Бултанһаа түрүүн һамганһаа энэ хэрэгээр һонирхуулхье оролдоноб. Тэрэ ханинарайнгаа дунда ид-халгын хүдэлмэри хбүүлха эхилээ. Ажа-хын хүтэлбэрлэгшэднөө эхилээд, ямар-шье ажалда хабаадажа байһан бүхы хү-нүүд спортоор һонирхохо, бээ махаба-даа хатуужуулха ёһотой. Мурьсөөнүүд-тэ ахынхид һүүлэй һууринуудые абадаг болошонхой. Иимэ доройтонги байда-лые хайшан гэжэ хамгаалалтайб! Эндэл гансал арга бии гэжэ ханагдана. Ямар-шье наһанай хүнүүдые спорттой нүхэ-сүүлхэ, бээ махабадаа хатуужуулхынь баадаха хэрэгтэй. Самоледоор ниндэ-хын өргөгүй бүрхэг үдэр байба гэжэ шалтар барлад лэ мурьсөөнүүдтэ хабаа-

наа, зүбтэй байха. Энэнийл тон ашуу-тай абадаг гэжэ. Илангаа яагүү эг-нүүдэй архидада, зөнгүүлдэдэ, эдэни һонигүй байдаг бэл Тиммэһэн спортни-на программэ залуушуулай дунда сүн нэбтэрүүлэгдэхэ, гэдэнэй гол ангаран хандуулха ёһотой.

— Энэнийл һайн лэ түсэбүүд гэжэ. Тээд тэдэниие бөөлүүлхын тула өхэ мүн-гэн хэрэгтэй болохо. Секцинууд болои кружогуудые ямар мүнгөөр байгуулхабэ Спортниа хэрэгсэлнүүд мүн лэ хэ-рэгтэй болохо.

— Тиммэһэн би үглөөгүүр эртэ бо-дожо, урилдаанай зүргэдэ гараал гэжэ урлалха байнаб. Урилдаа дуратайшуу-лай клубта өхэ юумэн хэрэгтэй боло-хогүй. Көдэ болон кроссовконууд шу-хала зүйл мүн. Үшөө тинхэдэ нэгэ тре-нер хэрэгтэй болохо. Бэлдэхэл хэжэ байнгүйгөөр үглөөдэртөөл бээд һорихо эхилхэдэ болохо байна бшуу. Урилдаан гэжэһэнийл энэгээрээл һайн. Үглөөгүүр эртэ бодожо, бээд һорихон хүн үдэрэй туршада солбон хүнгэн абадаг гэжэ зүб хэлсэдэг байха. Зарим хүнүүдые үг-лөөгүүр бээд һорихо һургаад, спортын бусад зүйлнүүдээр һонирходог байгаа гэжэ наа, бээдэ баһал туһатай байха нэн. Ахын районодо санаар мурьсөөнүү-дэй ямар сагта үнгэргэгдэхэниие хана-хань бэрхэтэй. Бүхы район дотор сана-шадые бээдэрэ наа, табанһаа дээшэ бо-лохогүй. Барилдаан ахынхидэй эгээн ду-ратай спортын зүйл болодог. Тээд ганса барилдаагаар холо харайхагүй ха юм-ши. Районой сурхарбаанда спортын эл-дэб зүйлнүүдээр мурьсөөнүүд үнгэргэг-дэдэг нэн. Хүнгэн атлетикэ, футбол, гинир үргэлгэ гэхэ мэтые үни хада мартажар-хинхайбди. Ингэжэ район дотор спорт хүгжөөлгые урилдаанда дуратайшуулай клуб эмхидхэлгэхэ эхилхэ хүсэл бии.

— Эб найрамдалай уласхоорондын марафон Москвада үнгэргэгдөө нэн. Тэ-рэн тухай панай хөөрөө эдиршүүл дуратайгаар шагнаха байха. Тэрэндэ та хабаадаһан байна ха юмта. 42 километр зайда гүйгөө гэжэ дуулаа нэм. Энэнийл нилээд ута зай ха юм.

— Энэ марафондо манай нютагай Дмитрий Алтаевтай (залуушуулай газе-тын фотокорреспондент) уулзаа нэм. Дмитрий урилдаанай зай эрхим. Һайн дүнгүүдтэйгээр түгэсхэлэн байна. Мара-фондо хабаадахын тула элүүр энхэ бай-һан тухайгаа спраажа, мэдүүлгэ, 5 тү хэриг түлбэри хэрэгтэй болохо байгаа. Ондоо юунышье хэрэггүй. Тэрэндэ 13 мянган спортсменүүд хабаадаа. Мэени номер — 4698.

Марафон гэжэһэнийл ганса урилдаан бэшэ, харин ёһотойл өхэ һайндэр мүн. Артистуудшье олон хабаадаа. Нэгэ хүн 42 километр 195 метр зайа гэдэргээ хараад гүйгөө. Тэрэ нэгшье дахин эр-елдэжэ хараагүй юм. Иимэ урилдаанда түрүүшынхэ хабаадаһан спортсменүүд олон байгаа. Харин гүрэнхид мөөндө-тэй ана-мана урилдажа гараа. Тэдэнэй хубсаһан манайхид орходоо ондоо бай-гаа ааб даа.

— Гансал хубсаһаарнь илгаруулхаар байгаа гү!

— Хубсаһан гэжэһэнийл бага бэшэ үүр-гэ дүүргэн, ха юм даа. Нэрюусүүлэгдэ-дэг, үгы гэбэл дулаасуулагдадаг крос-совконуудые үмдэхэн хари оронуудай спортсменүүдые харахадаа, атаархааар байдаг нэн. Энэһнээ гадна һаруул үн-гэтэй майхануудые, тусхай секундомер гэхэ мэтэ зүйлнүүдые түрүүшынхэ ха-раабди. Гүрэн хүн зонойнгоо ходоодоо элүүр энхэ абахын түлөө спорт хүгжөө-дэ гэжэ эндэл ойлгохоор байгаа. Бидэ өөһэдынгөө, оронойнгоо түлөө аянгүйр-хөөд абаабди. Тингээшье наа, ганса хуб-саһан гол үүргэ дүүргэдэг бэшэ ааб даа. Би хубуудтэ марафонеи амбланануу-дые, майха болон бусад зүйлнүүдые асаржа харуулааб.

— Марафондо хабаадаһанайнгаа удаа Ахы нютагаа спорт хүгжөөхэ гэхэн бо-долдо эзэлэгдэхэн байна болоо хат.

— Тиммэһэе байжа болоо. Москвада Олимписон чемпион суута американаец Рик Хансен гэгшье харааб. Тэрэ инва-лид юм. Иимэл инвалидуудсэй дунда Рик чемпион болонхой. Марафондо хабаада-һан спортсменүүдые тэрэ холо хойноо орхихо гараа. Ходоодоо хүхюун зугаа-тай абадаг, зорихоноо зааагүй дүүргэ-дэг тэрэндэ атаархааар байгаа нэн. Рик Хансен гэжэһэнийл түрүү бэрхэ спорт-смен болоно бшуу. Эрэмдэг бээтэй хү-нүүдэй нимээр бээд һорихо байхада, юунда бидэ, элүүр энхэ хүнүүд, спорт-той нүхэсэхээ зүрхэ алданабибди гэхэн асуудал табиха дуран хүрэнэ.

Манай корр. ИННА РЫЖКОВА бэшэжэ абаба.



Ямар асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээб?

Үнэгэрэгшэ средеда Улаан-Удын арадай депутатуудай городской Советэй 1 сессии хүдэлмэрээ дүүргээ. Регламентын өнөөр хараалагдахан хоёр үдэрэй туршада депутатууд ажаллаа дүүргэжэ шадаагүй. Ингэжэ сессии гурбадахн үдэрөө хүдэлхэ баатай болоо. Энэ үдэр II сессии үнэгэрэгдэһэн байна. Городой ажабайдалай асуудалнуудыг шийдэхэ талаар ямар хэмжээнүүдэ абаха тухай хоёрлдоон болооб, ямар гол шухала асуудалнууд түбхын түрүүндэ шийдэхэгдэхэ байнаб? Бидэ арадай депутатуудта хандажа, ханамжануудаа хубаалдахыень гуйбабди.

Г. Н. Сперанская: Городской Советэй, городской ажабайдалай зарим тэдэ асуудалнуудай шийдэхэгдэхэндэ урмашанаб. Сессии дээрэ ямар юмэн ханамжамин таараагүйб гэхэдэ, демократин, олондо мэдээсэлгын үеын эрээд байханын хамбаашалан, зарим депутатууд бодолгүй абадалнуудыг гаргаа. Бүхы ханамжа байхан юмээс нюунгүйгөөр түргэн хэлэхэ гэжэ бодожошье болоо юм бээ. Тийгээшье наа, гансал бээ тойруулан абадалы ойлгохын аргагүй. Зарим депутатууд нэгэл асуудалаар оло дахин бодожо, саг бараа. Олон талыг шашалдангүйгөөр табигдахан асуудалы хайшан гэжэ шийдхэлтэйб гэжэ тоб байса ханамжаа хэлэхэ депутатууд үсөөн байшоо. Россин союзна парламенты, Собчагы, тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүдэ байхылан

халуун хоёрлдоон болохоо ханаа. Гэхэ зуур, тодо харюунуудыг үгэмөөр асуудалнууд сэхэ табигдахан байна.

Сессии удаан хүлээгдээ. Тэрэнэй болохы хүлээжэ байхадаа, зарим депутатууд хэдэ олон бодолнуудыг сэдхэл соогуураа хүмэрюулэн гаргаа гэжэб. Гэбшье деклараци тухай түрүүшын асуудалы зүбшэн хэлсэгдэжэ эхилхэдэ, олохон депутатууд ханамжа байхан юмээс тодоор хэлэжэ шадаагүй. Горсоветэй харюусалга хэдэ өхөб гэжэ тэмдэглээд, экономическа болон социальна политикыг ехэл гүнзэгы бодолтойгоор бэлүүлхы бидэ урлалабди. Гурбадахн үдэр инваидуудай бүлгэмэй түлөөлэгшэ депутат Левицкий бодожо, инваидуудай асуудалнуудыг шийдэхы гуйгаа. Социальна политика инваидуудта эгээн хабатай политика мүн. Харин бидэ деклараци соогоо ногоой болон шэнэ сэнгүүдэй политикыг бэшээд, социальна политика оруулхаа мэртажархообди. Городой коммунальна харюусалга тухай асуудал сессии дээрэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдээ. Энэмнай экономическа политика болоно бшуу. Экономическа политикыг абахаар шийдхэжэрхихын аргагүй байдаг гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Экономическа болон социальна политикын асуудалнуудыг гол хараадаа абажа, юмнээшье харюусалгатайгаар бэлүүлхэ гэжэ оролдохо өһотойбди.

В. Саганов: Бидэ, депутатууд гол түлэб хүдэлмэрийн дүршэлгүй, томоотой хоёрлдоо үүсэхэ заншалгүй гэхэ юм гү, али болбосорол культурагүй байхыа ханамжабди. Гадна сессии хүтэлжэ шадаха гэжэ багал шухала. Гүйсэхэхы комитетэй, үшөө тийхэдэ городской Советэй байгууламжа тухай асуудалы шухала асуудалнуудай нэгэн гэжэ тоологдоно. Хүдэлмэрийн хоёрдохн үдэрэй түгээхэдэ горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Абрамовы тушаалханы болжолжархихаар заагдаа. Иймэ абадал хайшаагданагүй. Мүнхэ Советэй үлөөгөө наа дээрэ гэжэ ханамжана. Хэрбээ таахыг горгүйсэдкомдо орхоо наа, бидэ, депутатууд, гараа дэлгээгдэ лэ хүүхадэ бэшэ ондоо юмшье хэхэгүйбди. Харин нимэ таахтай, бюджет бүридхэхэ экономическа комитетэй, финансова управленистэй байбал, программнуудыг бэлүүлхэ талаар хэмжээнүүд абагдаха байна.

Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комиссине болжолха тухай дүрэдхэл сессии дээрэ оруулагдаа. Энэ ямар шалтаганууд биб гэжэ хараад үзье. Комиссин байгашье наа, үгышье наа, мааната хамаагүй гэжэ зарим депутатууд хэлэнэ. Тиймшье байжа болоо. Юуб гэхэдэ, залуу депутатууд манай дунда үсөөн. Анханаа комиссин бүридхэдэ залуушуулыг оруулаа наа, нимэ юмэн болохогүй нэн. Сэрэгэй албатан Макаров эгээн хүүдэ депутатаар хунгадаа. Бүлэг залуу хүнүүд ажаллаа эдэхитэйгээр ябуулхы оролдошье наа, үсөөдэнэ. Манай түрүүлэгшэ Кукишиной комиссине байгуулха гэжэ оролдоһондо баярланаб. Энэ хүн мүнөөнэй байдалыг тон хайнаар ойлгожо, залуу үгэндэ, түшээлэхэ гэжэ зүб лэ оролдоно. Бидэ мүнөө республикын Верховно Советэй залуу депутатуудтай нягта холбоо барисаа тогтоохо, хүсэ шадалаа элсүүлхэ гэжэ оролдонобди. Депутатуудай бүлэг байгуулха тухай энэ дүрэдхэл оруулагдаа. Тээд нимэ бүлэг ямар бэ нэгэ шийдхэбэри комиссидал адли абажархиха юридическэ эрхгүй байшаа гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Горсоветэй счедто өөрын счедтой байха гэжэ саг үргэлжэ хүдэлхэ комиссин уялга болоно. Тобшоор хэлэхэл, энэ талаар проектүүд олон бии. Комиссине үлөөжэ тухай урвалха байнаб.

Түрүүшын сессии болоһон үдэр олон асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Хунгуулын 19 округуудаар май наараа үнэгэрэгдэһэн хунгалтануудта илажа гараһан депутатуудай бүрин этигэмжэтэ уялгануудыг баталалга, арадай хиналтын городской комитеты болжолха тухай асуудал хаража үзэлгэ; арадай депутатуудай городской Советэй деклараци тухай; Бүрээдэй ССР-эй Верховно Советэй, городской болон районно Советүүдэй, арадай депутатуудай Советүүдэй уялганууд тухай городской Советэй байгууламжа тухай.

Энэ сессии зүбшэн хэлсэгдэхэ гол асуудалнууд стратегическа урта шалартай байгаа. Политическэ гол документ—арадай депутатуудай Улаан-Удын городской Советэй түлөөлэгшэ тухай Деклараци баталан абаа. Сессидэ хоёр проект дүрэдхэгдэб. Тэдэниие депутатууд В. И. Яковлев болон Р. Н. Сперанская гэжээдэй ударидаһан хоёр бүлэг зохоогоо. Депутатууд проектүүдыг халуунаар зүбшэн хэлсэхэнэй хүүлээр Яковлевай проектын үндэһөөр Деклараци дээрэ үшөөл хүдэлхэ хэрэгтэй гэхэн ханамжануудыг хэлэб. Редакционно комиссин хүдэлхэнэй ашаар Сперанскаягай проектээ зарим пунктнуудыг оруулһан гурбадахн вариант мүнхэдлэб. Сессии Деклараци баталан абаад, арадай депутатуудай городской Совет нимэ асуудалнуудта анхараа хандуулха тухай мэдүүлбэ: газар хэрэглэлгэдэ, байгали хамгаалгада, байгалийн байлигуудыг хамгаагаар хэрэглэлгэдэ, город барилгада, коммунальна эд зөөрини бүрилдүүлгэ, эзэллгэ, хэрэглэлгэ болон хубаарилгада, хүн зонин ажалда оруулгада, эдэ хоолой, эд бараанай жасануудыг гуримшуулан бүрилдүүлгэдэ, бүхы эмхинууд, эмхи зургаанууд, предприятинууд, кооперативууд, кинитин бүридэлнүүд ба эртэтэдэй хуули өһонуудыг сэхин хамгаалхын түлөө хиналта бэлүүлгэдэ.

Сессии дээдын болон доодын Советүүдэй хоорондохн түлөөлэгшэ хубаарилха тухай шийдхэбэри баталан абаа. Горсовет баталан абаһан Декларацин үндэһөөр городской экономическа ба социальна хүгжэлтын зорилгонуудыг бэлүүлхын, БүрССР-эй нислэл хотын үүргыг дээшлүүлхын тула нэрэ хүндэтэй болгохынь республикын Верховно Совете гуйба. Тийхэдэ городотерриториальна өөрын захиргаанай гол (баазова) хэмжээнин горсовет болодог гэжэ хараада абалсаа. Гансал горсовет городской газарай жасын газарнуудай эзэн байха, хэрэглэхэ, хубаарилха эрхтэй. БүрССР-эй Верховно Советэй нэрэ хүндэдэ ородог ба городской эриглэнүүдэй дайраһан асуудалнуудыг шийдхэлгэ хадаа гансал городской Советэй зүбшөөлэй өһөөр үнэгэрэгдэхэ эрэгтэй. Город болон республика хоорондоо харилсан ажаллахын тула хамтын программа зохоожо, бэлүүлхэ, тийгэхын тула хамтын жасанууд байгуулагдаа. Тийхэдэ союзно-республиканска ба федеративна бюджетүүдхэ номологдоһон программнууд хамтын хүсөөр бэлүүлэгдэхэ.

Городыг хүтэлхэ арга замууд тухай асуудал тушаа халуунаар хурсаар, удаанаар үгэ булалдаан болоо. Горсоветэй президиум, горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. Ф. Абрамов ба депутат В. И. Яковлевай бүлэг тэрэнэй схемые дүрэдхэа. Нэгэ арга замын шэлхэдэ, городто Совет засаг байхагүй, нүгөөдөны хараад үзэхэдэ, депутатай комиссинүүд хунгалшадтай уулзажа шадахагүй. Нэгэниин сэрэгэй подразделениин арга замаар хэгдэжэ, гүйсэдөөр мэдэлдэ абаха болоно. Энэниин ойлгоногүй гэжэ заримашуул хэлэхээр хэдэбэ. Горсоветыг үргэдхэхэ тухай, саг үргэлжэ хүдэлдэг зарим комиссинүүдэй түрүүлэгшэныг хунгаа тухай, штадуудыг үргэдхэхэ тухай гэхэ мэтэ олон асуудалнууд табидаа. Горсоветэй Президиумай дүрэдхэл байгууламжы депутатууд хайшаан дэмжээ.

Городой коммунальна зөөри зөөшэ гэжэ амар юмэн тоологдоноб гэхэдэ: гүрэнэй гэр байрын фонд (горсоветэй балансда байхан), гүрэнэй гэр байрын фондын байшангуудта байхан таһалганууд, городской болон районно Советүүдэй управлениин органуудай балансда байхан гэрнүүд, городской коммунальна ажакын предприятинууд болон эмхи зургаануудай гол фондууд, засагай органуудай, городской болон районно Советүүдэй бүхы зөөри.

Түрүүшын сессии ажаллаа дүүргэбэ. Урдахн суглаануудта орходоо депутатска корпус бата бэхн, эдэхн үүсхэлтэй болоо гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Бэе бээтээ дүтэ танисажа, ажалда хам орообди гэжэ депутат А. Гермаев хэлээ. Үнэхөөрөөшье депутатууд суглаа үнэгэрэгшын дүршэлтэй боложо, саашадаа бүришье туһатай уулзалгануудыг үнэгэрэгдэг болохо бшуу. Зарим депутатууд сессиин хүдэлмэрийнэ зугадажа, азгүй байдалда ороод абаа. Энэ асуудалаар мандатна комиссида олохон хүнүүд хандаһан байна. Саашадаа депутатууд нимэ абадалнуудыг гаргахгүй бээ гэжэ найдагдаа.

II сессии суглаан дээрэ городской Советэй олондо мэдээсэлгын орган тушаа асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Ингэжэ городской Совет республикын залуушуулай газетын учредитель болоо. Городой санитарна байдал хайжаруулха, болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэмжээнүүд абаха тухай асуудал мүн лэ хаража үзэгдээ.

С. ОЧИРОВА,
манай корр.

Тел. 2-35-74.

Горком хүдэлнэгүй

Октябрийн 25-да комсомолой Улаан-Удын горкомой пленүүмэй нүүшын заседани боложо, тэндэ тараха тухай шийдхэбэри абаа. Манай корреспондентын асуудалнуудта комсомолой рескомой секретарь Сергей Подпругин харюусаба.

Корр.: Горком тараха тухай шийдхэбэри абаа. Энээн тухай үнийнэй зүбшэн хэлсэгдэдэг болон байгашье наан, олохон комсомолшуудта энэ шийдхэбэри хүлээгдээгүй ушар байба. Юундэ гэжэ шээб?—гэхэн асуудал гарана. Яадаа нимэ шийдхэбэри абааб?

С. Подпругин: Комсомолой горком байха гү, али үгы гү гэхэн асуудал үнийнэй гаранхай. Комсомолой реском гиймэ байдалыг зурсадхагүй, энэ асуудалда болгоомжотойгоор, нарин нягтаар хандаа. Бидэ хаха байхынь өөһэдхыгөө хүсөөр тодоотойлыг городской эдэхитэдэ олгоо нэмди.

Сенатэри наараа горкомой пленум боложо, энэ асуудалыг зүбшэн хэлсэгдээгээр табигдахан байгашье наан, шийдхэбэри абаагүй нэн. Пленумай нүүлээр комисси бичигтэ, городской эдэхитэй, ханамжыг шударга, өлгөб арга замуудыг бидэрээ 1-нээр октябрийн 25-да

болоһон пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгшэгөөр горкомые тарааха тухай шийдхэбэри абаха дүрэдхэл оруулагдаа. Тийгээд дуугаа үгэлгэн болобо. Мүнөө горком тараагдаа.

Бюрогой бүридхэдэ ороһон хүнүүдтэ горкомой эд зөөрини хубааха талаар асуудал шийдхэхынь даалгаба. Комсомолой предприятинуудар энэ хонирхолтой байдал тохолодоно. Жэшээхэдэ, «Импульс» нэгдэл абаад үзэбди. Энэмнай комсомолой предприяти, тэрэниие горком байгуулаа юм. Горкомой хүдэлмэрилгэшдэй хүсөөр, тэрэнэй нэрэ хүндын ашаар тэрэниие эмхидхэ юм.

Энэмнай бээ дааһан предприяти гэжэ минни нүүдэ батална. Би энэниие зүбшөөхгүй байнаб. «Импульс» комсомолой предприяти байхан тула комсомолой рескомдо үгтээ ээргэтэй.

Корр.: Тийхэдэ эд зөөри хубаарилгадаа гэжэ эа.

Сүлөө дэлгүүрэй оршондо

Мэдээж совет дуунай үгсүүдөө ондоо болгоходо, нима байта: «Ондоо зам бидэндээ үгүй, сүлөө дэлгүүрэй тогтохобди». Унхээрфешье, тэндэ бидэндэриэ юун хүлээжэ байтэ гээшэб! Манай этгэл найдагнай үлөөнэй иирэг манан шэнги банхагүй юм аабай! Захиран зонхилголгын эрх байдалда тэрэ хүлээхэн сүлөөнэй өһотой сүлөө бэшэ байдал байхагүй юм аабай!

Олон удаа эндүүрхэн эрдэмтэдшье ямар нэгэ харюу үгсээс арсана, сэг харуулна аабай гээд лэ байна. Нэгэн бүхэн Германи болохо гэжэ эрмэлзэхэн ГДР-эй зон түбөө хүтэлбэрлэгдэдэг социалист ажамжаа сүлөө дэлгүүртэ орохо замтай горитой хубинг гаталжа гараад байхадаа, хоёр ноурай энэ Янусай ямар хэрэгшэ шэрүүн байханиие бэ дээрээ мэдэрээд байна.

...Ажал ябуулгояа һаял эхилхэн Берлинэй комммерсантууд Иорг Паттке Аксель Хоппе хоёр илалтаа тэмдэглэбэ. Мэргэжэл шадабарч өлөтэй эдэ техникүүд юунэй болохо байханиие сэг соогоо ойлгожо, ашаг олзо өлөтэй хубинг хэрэг эмхидхэн байгаа. Энэ хэрэг нээхын тулада өхэ капиталне домологонүүдшье, өхэ сэгшье хэрэгтэй бэшэ байшоо. ГДР-эй нислэл хотын ажамжадай эрилтэ хэрэгсэмжэ хангалтын албанда хэди олон һула газарнуудай бин байханиие һайнаар мэдэхэ хадаа урдань худалдаа наймаанай алаабхи байһан газарыа копиравко хэдэг мастерской болгоһон байха юм. Абаһан урьһанамжаа хэрэглэжэ, баруун нэгэ ороной фирмэхэе мүнөө сэгэй түхөөрлэгнүүдшье худалдажа абаад, витринэсэ тон гоовор шэмэглэбэ, шала дээрээ хибсүүдшье дэблэбэ. Дүй дүршэл өлөтэй менежерүүдтэй зүбшэн хэлсээд, Берлинэй 4 мянган шахуу фирмэнүүдтэ өлөдүйнгоо үзүүлэдэг хангалгануудшье дүрөдхөн мэдээсэлнүүдшье элэгээдэ һэн. Тэдэнэр бултадаа энэ урлоданы хэрюу-сэггүй юм ааб даа. 30 наһатай эдэ хоёрто этгэгшэд баһал аһалз олон байба. Саашадаа тэдэнэртэ хандагшад угам олон болобо. Захирууд шанар һайнтайгаар, түргэнөөр, үнэгүйгөөр

хэгдэнэ гэхэн һураг суу эднэй дунда аймагтар түргэнөөр гараа һэн. Мастерскойгоо нэрэ хуудыа унагаахгүйн тулада Иорг Аксель хоёр долоон хоног соогоо 40 час соо хүдэлхэ баатай болоно. Иимээр хүдэлжэ байхада, эсбэрлэтэй юм ааб даа. Зүгөөр мүнэ олохооо һансаа һаа, амаллахал хэрэгтэй бшуу.

Онсолтодо, тэдэнэр хармаангаа мүнөөр дүүргэхэе яарангүй. Олоһон өлөнгөө өхөнхи хубинг үйлэдбэрнөө нэрнжуулан һаймаруулха, хүгжөөхэ хэрэгтэ һомолно. Урдань абаа аргагүй байһан машинануудаа абаха һанаатой. Тэдэнэ бүри бүтээсэ өлөтэй юм. Саашадаа ондоо нутагуудта филиалнуудшье нээхэ гэжэ хараална. Иорг Паттке Аксель Хоппе хоёр амжалтын агал шубуунай үдэ абажа шэдаа. Саашадаа шье юумэниин ходоодоо урайшатай байха гэжэ тэдэнэр огто бодоногүй. Дэлгүүр гэшэ эзлэдшье дэлгүүр байха бшуу. Тэдэнэртэй мурьсэхэшье зон бин болохо юм бэшэ. Тингэбэ яабашье амжалта өлөдхөөшнл дүлдидыха, баялг гэшье ямаршьеб нүгэлтэй юмэн гэжэ тоолодог байһан, тэрэнэртэй тэмсэлдэ хүсэ хэрэглэдэг, өхэ налог татадаг, эд зөөри булган абадаг байһан үе сэг хээсэдшье бусахагүй гэхэн найдал Иорг Аксель хоёрыа улам дэлнжуулна.

...Ашаанай автомашинын 32-той жоолошон Йохен Кляйн болон тэрэнэй һамган Ютта (Берлиндэ ажаһуудэг энэ айлэйхини нэрэнүүд хубилгаданхай) сүлөө дэлгүүрэй өрэхэдэ, һайн тээшэ хубилтанууд ааб бол болохо абаа гэжэ найдаһан байгээ. ФРГ-эй хэлсээ баталжа байхадаа, ГДР-эй премьер-министр Лотар де Мэзер Зүүн Германин нэгшье эрхэтэн урдэнайһаа муугаар ажаһууагүй гэжэ хэлэхэн байгаа. Зүгөөр хэлэхэниин өһоор бүхэ юумэн болохогүй байба. Йохенэй хүдэлдэг байһан комммерсант ондоо фирмэнүүдтэй мурьсэжэ шадангүй хэрэгтэ хааха баатай болоо һэн. Тингэжэ 12 жоолошодын ажалгүй үлэшоо бэлэй. Удангүй ажалһаа гаргагдан тухайн мэдээсэлхэн «үгсэ бэшэ» Ютта һамганиин аабай.

Йохен, Ютта хоёр үхибүүтэй. Тинмэхэ ажалгүй зондо үгсэдэг мүнөөр тинмэ һайнаар байхын аргагүй ааб даа. Ажалтай биржэнүүдтэ мүнөө ажалгүй 350 мянган хүн бүридхэлдэ абтанхай. Харин профсоюзудай һанамжин өһоор тэдэнэй тоо нэгэ миллиондо хүрэнхэй, саашадаа улам олошоржол байха каратай. Мүнөө дээрээ бүхэ юумээ гамнаха, амжалта туйлагдаха гэжэ этгэхэһээ ондоо юуншье үлэнэгүй ха юм даа.

Кляйнтай бүлын ажабайдал хэди муушье һаань, урдань алба хаагша байһан Эльфа Хинцын байдал бүри муу. Ажалгүй үлэшэхэн 36-тай энэ эхэнэрэй гар дээрэ гурбан үхибүүн, нэгэниин инавалид үлэнхэй. Хайшан гэжэ тэдэнэ гансаараа тэжээхэ болоноб! Ажал абаха аргатай үгсэ шахуу, гэжэ ажалтай биржэдэ тэрэнэдэ сэхэ хэлэхэн байха юм. Ондоо харюу абахаб гэжэ тэрэ хүлээгээгүй. Юуб гэхэдэ, үхибүүдэйнгэ ходо үбшэлхэһөө болоно, өхөнхи сагаа гэрээ үнгэргэдэг хүдэлмэрилэгшэ хэндэ хэрэгтэй байха һэм!

Баруун Германин олондо мэдээсэлнүүдшье дэлгэрүүлэн гараадаг хэрэгсэлнүүдэй бэшэһэнэй өһоор ажалшадые социальна талаһаань хамгаалтын ФРГ-дхи байгууламжа дэлхэй дээрэ эгээл һайнуудай нэгэн юм ха. Эльфа Хинце энэниин хэрэглэжэ шэдаха гүй «Зой, тоолоод үзэе. Ажалгүй байһанай түлөө тэдэхэмжэ— 375 марка Инвалид үхибүүгээ хаража байһанайнгаа түлөө 90, хоёр өхэ үхибүүдэйнгэ түлөө 180, олон үхибүүгэй байһанайнгаа түлөө 475 марка абаанаб. Тингэжэ һара соо 1120 марка абаа гэшэб. Балай бага бэшэ. Мүнөөнэй ГДР-тхи дунда ээргын салин нима юм. Зүгөөр 1991 онһоо хойшо байрынгаа түлөө 51 марка бэшэ, харин 600 марка түлэдэг болохони. Инвалид үхибүүгээ эмшэлүүлхын туладэ тэрэн бүхэндэ 400 марка түлэхэ өһотой болохоб. Харин ГДР-тэ эдэ бүгэдые гүрэн бэ дээрээ дэвжа абадаг байгаа. Тингэжэ ажаһуудалдамни оройдоо 120 марка үлэнэ. Мүнөөнэй үнэ сэгүүдэй оршондо хайшан гээд нима мүнөөр ажаһууа болоноби! Нэгэ бүүлэ хара хилэмэн гурбан марката байна хэ юм».

Энэ эхэнэртэ ямар нэгэ хэрэг бүтээхэ харюу үгсэ хүн мүнөө олдохогүй өһотой даа...

Мүнөөнэй ГДР-эй 16 миллион зоной дунда шэнгешэһэн гурбан лэ хуби зоной тухай энэ хоёрбэбди. Нинтын һанамжа шэнжэлхэнэй өһоор ГДР-тэ ажаһууагдай 80 проценти мүнөөнэйгөө байдлые тон муу гэжэ тоолоно. Сүлөө дэлгүүртэ оролгын бэрхшээлнүүд гэжэ эдэ бүгэдые тоолоод, саашадаа байдал һаймарха аабай гэжэ эдэнэрэй олонхи бодоно. Тинмэшье байжа магад. Юуб гэхэдэ, ГДР орн гансаараа шэнэ замда гарана бэшэ, харин нэгэн бүхэли Германин бүридэл соо дэлхэйн эгээл бай гүрэнүүдэй нэгэнэй дэмжэлгэдэ хүртэжэ гарэхань.

Харин бидэнэр хуби заяанай нима бэлэгтэ хүртэхэ аргагүйбди. Тинмэхэ сүлөө дэлгүүртэ орохооо бэлдэжэ байхадаа, үлүү гарамжаар һайшааха гү, али халажа ядан зогсохо өһогүйбди. Аксель Хоппе болон Иорг Паттке мэтын бэрхэ зондо һаалта хэнгүй, Кляйнтай бүлые болон Хинце мэтын хүнүүдые тон ахир байдалда оруулангүй сүлөө дэлгүүртэ орохол байгаабди.

(ТАСС).

ГУМАНИТАРНА ХҮСЭНҮҮД НЭГЭДЭНЭ

Эб найрамдал хамгаалгын совет комитеттэ «Хүнэй олонийтые хамгаалгын» гэхэн хүдэлхөнүүд болон эмхидхэн байгуулгын зоседани болобо. Тэрэн дээрэ гүс холбоон тухай дүрим, мүй тэрэшлэн буланда ба хүн бүхэндэ хандаһан хандаглын гол документ баталагдаа.

«Хүнэй гуманитарна хамгаалгын» гэхэн хүдэлхөнүүдэй болон эмхидхэн холбооной түрүүлхэнээрээр СССР-эй арадай депутатуд, СССР-эй Архитекторнүүдэй холбооной правлений нэгэдхи секретарь Ю. Платонов болон гоэт Р. Гамзатов болон бусад һунагдаа.

Казимера Прунсене: Литвагай асуудалнууд түригдөө

«Советск» Союзтай хэлсээ үнгэргэнэ эхлэхэ эгээл таарамжтай сагаа бидэнэр өлдөө гэшэ хабди»,—гэжэ Литвагай республикын премьер-министр К. Прунсене тоолоно.

Һая Баруун Берлин өшөөж, Германин хүтэлбэрлэгшэдтэй болон ондоо оронудай политигүүдтэй уулзана буаһан Литвагай правительствэе толгойлогшэ республикынгаа төлөөдөнөөр үгсэ хэлэхэн байла. «Литвагай асуудалнуудшье шиндхэлгэ гансал бидэнэрэй эрмэлзлэлхэ болон дотоодыннай ажаһуулануудһаа дүлдидыха бэшэ, мүн дэлхэй дээрэхэ, илангала Европодохи байдлай ямар байһанһаа баһал дүлдидыха»,—гэжэ тэрэ мэдүүлхэн байха юм. Дэлхэй дээрэ болон Советск Союзда болоһон үйлэ хэрэгүүд Литвагай асуудалнуудшье хоёрдох ээлжэндэ түрээ гэжэ тэрэ тоолоно, Премьер-министрэй һанамжтай өһоор «июлийн тэн багта түгсэ хэмдээ ороогүйшье һаань, хэлсэлнүүдшье эхилэхэ арга боломжо байгаа» юм ха. Эдэ хэлсэлнүүдэй бүри эргэ эхилхын тулада парламенттай эрид шуудаар хоёрлэдэжэ шэдаггүй хадаа правительствэе эзмэтэй гэжэ К. Прунсене онсолло.

Республика доторхи политическэ болон экономическэ эрхэ байдлые улам хүжэрөөжэ, байһан олон асуудалнуудшье шиндхэхэ хэрэгтэй эхи табмжа, «Литвагай гүрэнэй бээ дааһан байдлые нэгээхэ тухай» актын хүсэндөө оролгые Советск Союзтай хэлсэлнүүдэй үй-хэрэгдэхэ үе соо тогтоохо гэхэн шиндхэлхэн Литвагай Бархонно Совет зунай эхидэ баталан абаа һэн. Тэрэл зуура Литвагай хэлсэлнүүдшье үнгэргэхэ зорилготой гүрэнэй делегаци СССР-эй Президентын Указоор бин болгогдожо, СССР-эй Министрүүдтэй Советтэй Түрүүлэгшэ И. Рыжков тэрэниин толгойлогшоор томилогдоо бэлэй.

Зүгөөр Литвагай тала удтарһан байха юм. Эдэ хэлсэлнүүдшье үнгэргэхэ зорилготой гүрэнэй комиссин гол бүридэл Литвагай Вархонно Советтэй ээлжээтэ бэшэ хоёрдох эсседани дээрэ, августын 21-дэ баталагдаа һэн ааб даа. Мүнөөдэршье Советск Союзтай хүтэлбэрнэ тоонгүй, өлөдүйнгоо асуудалнуудшье Россин Федерацитай болон бусад союзна республикануудтай таарамжатай хэлсэлнүүдшье баталжа шиндхэхэ хэрэе бодолтой хүсэлүүд Вархонно Советтэ горитой мүнөө үзүүлхэн хандаа байне.

Иимэ хараа бодолнууд тухай хэлэхэ зуура Литвагай правительствэе толгойлогшо нигэжэ мэдүүлбэ: «Советск Союзтай хэлсэлнүүдшье үнгэргэнгүй бидэнэр таарамжатай байдалтай болохо аабзабди гэжэ бодоһомнай нима бэшэ байшооба». Олонхи асуудалнуудшье, тэрэ тоодо политическэ, илангала Литвагай гүрэн түрэн байгууламжа батадхалгын асуудалнуудшье «Советск Союзтай засгай зургаануудтай хэлсэлнүүдшье үнгэргэжэ» шиндхэхэ болохо гээд К. Прунсене хэлэбэ.

(ТАСС).

БОДОТО ЭЗЭНДЭНЬ БУСААХА

Архангельск, (ТАСС-ай корр В. Ануфриев). Архангельскын арадай депутатудай областной Советтэй гүйсэдхэхэ комитет Соловецкэ монастырини гоё һайхан хүшөөнүүдшье хуби хубларны бодото эзэндэ, ородой православна церковьтэ бусааха гэхэн шиндхэбэри абаба. Дамжуулан үгэлгын түрүүшын шата байгша оной һүүл болотор бэлүүлэгдэхээр хараалгдэбэ.

Соловецкын кремль соо болон Ехэ-Муксолма арал дээрэ байдаг хэдэн сүмэнүүд, часовинүүд болон бусад барилганууд шажан мүргэлэй нэгэдэлдэ дамжуулагдан үгтэхэ хараалтай юм. Дэлхэйн удаа шанартай соелой энэ хүшөөгэй бин байлгын эрдэмтэй бодомжо эрөөһоной һүүлдэ «салхан» ажал абууланууд эрхилэгдэхэ Советүүдэй церквини болон музэй-заповеднигай аша зүһануудые нарин нягтаар тааралдуулан холбохо талаар эрдэмтэд өхэ хүдэлмэри абуулна. Сү-

мэ нэгээжэ, церкотно алба үнгэргэдэг болохо талаар хүдэлмэри эрхилхынгээ хажуугаар түрэм хитжөөхэ, архитоктурын хүшөөнүүдшье һэлбэн шэнхэлхэ хэрэгтэй.

Соловкии хадаа зургаан томонүүд болон угаа олон батан аралнууд болоно. Эдэ аралнууд дээрэ далайн дүтэ байһанһаа уламжалан, үлэрилын дүлаан, байгөөлинь айтабтар гоё юм. Манай ээрын урда гэхэн гурбан мянгадахи онуудта эндэ түрүүшын хүн бин болоо гэжэ тоологдодог. XV зуун жэлһээ хойшо ород христианствын түбүүдэй нэгэн боломо. Соловкии тодорно.

Соловецкэ кремлинч архитектурна байгууламжа XVI зуун жэлдэ бүрилдэн бин болоо. Хойто зүгтэ оршодог эд аралнуудшье монастыр ирид хубилгаа юм. Тэдэнэр ханаабуудые болон даамбануудые татажа олон тоото нуурнуудые нэгэн болгожо холбоо бэлэй. Ашаг үрэ өлөтэй хүдөө ижазые бо-

лон загана олзоборилгые хүжөөжэ шэдаа. Японинууд эндэ аблока үгэдэг байһан юм. Энэ сүмэ хэдэе гансаашье гэжэн газар байгаа бэшэ, мүн эрхэм, ородой хойто зүгтэхи гүрэнэй байгуулгын ба соелой найдамтай түшэг түлгүүри байгаа.

Соловкиинуудай хуби заяан аймагтар муу байшоо. Хэвнэ Росси үни холын саһаа хойшо гэрэннэе түрмэ болгожо хэрэглэдэг байһан юм. Советтэ засгай иланһанай һүүлээр үни болонгүй, аралнууд дээрэхэ сүмэ усадхагдажа, бүхэ газарын болон эд зөөринь хамтын болгогдон байгаа. Гэхэн газар байһан Соловкии үгы боломо, түрмэ улам хүжөөгдөө бэлэй бүри хоридохы онуудай эхин багта эндэ тусхай шэнхэлхэй Соловецкын лагерь (СЛОН) бин болгогдоо һэн. Сталиной аймагтай ГУЛАГ-ай түрүүшын лагерь, эхин энэ байгаа гэшэ ааб даа.

Политическэ дарлалтын, хамалгын энэ үгдэ гансаашье эднэй хуби заяанууд хосорон хазгайрдаг байгаа бэшэ, мүн архитектурын хүшөөнүүдшье һандаргагддаг байгаа гэшэ. Харин таба гаран жэл соо Соловецкэ сүмэнүүд һэлбэн шэнхэлэгдэнэ. Энэ һайхан барилгые абархын түлэе хэдэн миллион түхэриг гаргашалагдаа. Зүгөөр тэдэнэй нэгэнииншье мүнөө болотор хүсэд һайнаар нэгээгдэхгүй байһаар.

Олонитэ, засгай зургаанууд болон бүхэ зон цорькоотэй хамтаржа, Соловкиинуудые бүхэ һайн һайхан соонь нэгээжэ, шэнэ ажабайдал олгожо шэдахабди гэжэ этгэнэ. Соловкиинуудые нэгээжэ хэрэгтэ зорюулагдаха мүнгэн зөөри цорны сүлгууламжа эхилэ. Советск Союзда абаһан мүнгэн түлбэрингөө хоёр миллион түхэй уран зохоолшо, Нобелевска шангай лауреат Апоксандр Солженицын энэ хэрэгтэ үгсэ һунагдай.

НИИТЫН НАНАМЖЫН ҮНДЭНӨӨР

Хододоо бидэнтэй я б а х а л

Цилизованно общество болох гэсэн өнөдөмхийн хүсэл эрмэлзэлтэй оройдод тааралтай Ленинд харша муу муухай ябуулгануудай хүүлэй үедэ ушардаг болохоноор ханаагаа зобожо байханаа, Россия Компартияг эмхдхэн байгуулгын сэгдэ дээрэ олон делегатууд хэлээ нэн, ямар нэгэ хүний дурсахалыг үлүү гарамар гоёон шүтэхэ абдалыг би буруушааноб, тэрэ тоодо эдэ үгнүүднй Ильичтэ хабартай гэжэ делегатуудай нэгэ хэлэнэ бэйна. Тингэхэ зурвас манай түүхын эгээл ороо асуудалнуудыг хайн ханалтайгаар шэнжэлээ, зүбшэн хэсэгэ гэжэ тэрэ урьалхан байха юм.

Хүсөөнүүднэе бүэрлэлгын, элдэб зиндаагай ажал ябуулагшдад зурвасуудыг ээрлэг муу хайгаар үгн хэлгын, политическ ажал ябуулагшын болон хүнэй нэрэ бузарлалгын бодото дээрээ хуултэ байдлааг өнө гуримуудта дүтшээ бэшэ байханын КПСС-эй ЦК-гай Никитын эрдэмэй академийн социальна психологийн болон политикин, социологийн кафедрин, үнэргэгхэн асуултын дунгуудыг согсолом шэнжэлээд байхадэ тодорно.

Хубисхалай вождин ажал ябуулгыг, нэрэ хүнднэ, тэрэ нэй теоретическ баялгыг тон хайнаар, юрэ хайнаар сэглэлгээ арсаха ушарнууд 1988 ондоо хойшо улам олошороо гэжэ дээрэ дурсагдахан шэнжэлэлгын дүнгүүд харуулма гэжэ социологууд тоолоно. Тингэбэ абабшэ байгша оной июнь соо асуултада хабардагшдад хачадыг хайнаар, муугаар 17 лэ процент сэглэдэг байгаа нэн. «Муу бэшээр, хайнаар сэглэбди» гэжэ асуудалнуудта хариуцагшдад 27 процентн хэлэнэ бэйна. Юлэн, процентн харюу үгжэ шадангуйбди гэжэ мэдүүлээ.

Үндэнэн шухала баялгуудай бата бэй байханын, мүн тэдэнэй, бодото үнэ сэглээ алдажа эхилхэни шэнжэлэлгынүдэй дүнгүүд харуулба. Тингэбэ бэшэ нэгдэхин үшөөл гол юмэн байхан зандаа. Олоникын болон тусхай ухаан бодомжын байдал бүхэ дээрэнэ абаад харахада, социалист шэлэн абалгын болон коммунист ерээдүйн баялгуудай үндэнэн дээрэ обществоо нэгдэхэ арга боломжо бни гэжэ элхирнэ. Никитын ухаан бодолой «хэжүү талын дээдэ дахбарнуудын» олоникын психологине абахада, нэрэг бүтэхэ бэшэ, харин оюун ухаан бодолой талаар гол хубиллалтанууд болоо.

Эдэ бүгдэдэ гансашыг мүнөө сагай бодото байдлааг үзэгдэлүүднээ бэшэ, мүн олондо мэдээсэлнүүднэ дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүнэй ухаан бодолдо эдэбхитэй нүлөө үзүүлдэг байханаа дулдидана. Тэдэнэй ашвар бүрилдүүлэгдэнэн зоной түхэл маяг, бээ абажэ ябалгын, социаль ажал ябуулгын гурим ажалшдад эрилтэнүүднээ болон баримталдаг хараа бодолнууднаа ондоошог байна. Обществодохи болон хэблэлдхи олон ондоо бодолтой байлга багал хоорондоо илгаатай байна гэжэ. Манай түүхэтэ үнэргэн сагыг, Ленинийн, партиний, социализмы манай газетэнүүдтэ, журналнуудта, теле-демжуулгануудта шүүмжэлэлгэдэ ажалшдад хайшаагаар ханддаг байханын шэнжэлэлгын дүнгүүднэ энэ талаар абаад харахада, өхэ хонирхолтой. Уншагшдад болон харагшдад 18 процентн шүүмжэлэл эүб гэжэ тоолоно, харин 24 процентн буруушаана. Шүүмжэлэлдэ гол түлэб хайнаар 21 процентн, 28 процентн буруушаан хандана гэжэ элхирүүлэгдээ.

Никитын наамжа сэглэлгын талаар абахада, энэ шүүмжэлэлэй хэр эүб байханын нимээр элхирнэ: тэрэннэ эүб гэжэ асуултада хабардагшдад 11 процентн, буруу гэжэ 15 процентн, бага ээргээр эүб гэжэ гурбанайн нэгэн тоолоно. Асуултын дүнгүүдэй, өнөө олондо мэдээсэлнүүднэ дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд бодото ажабайдалай, үйлэ хэрэгтэй, ушартай залан шууд зарим асуудалнуудай талаар олоникын хараа бодолнууднаа ондоо, үгн гэбэл, ямар нэгэ политическ ажал ябуулагшын дон дээрэ үргэнэн гү, али дан өхээр доройтуулхан түхэл маяг байгуулан бүрилдүүлнэ. Зай хачаа, хэблэл никитын ухаан бодолноо тээ урда дахшаа ээргэтэй ааб даа. Зүгөөр юмэндэ зүбөөр, бодото байдлаа үндэнэн хандаха өнотой ааб даа.

Никитын наамжа сэглэлгын талаар абахада, энэ шүүмжэлэлэй хэр эүб байханын нимээр элхирнэ: тэрэннэ эүб гэжэ асуултада хабардагшдад 11 процентн, буруу гэжэ 15 процентн, бага ээргээр эүб гэжэ гурбанайн нэгэн тоолоно.

Асуултын дүнгүүдэй, өнөө олондо мэдээсэлнүүднэ дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд бодото ажабайдалай, үйлэ хэрэгтэй, ушартай залан шууд зарим асуудалнуудай талаар олоникын хараа бодолнууднаа ондоо, үгн гэбэл, ямар нэгэ политическ ажал ябуулагшын дон дээрэ үргэнэн гү, али дан өхээр доройтуулхан түхэл маяг байгуулан бүрилдүүлнэ. Зай хачаа, хэблэл никитын ухаан бодолноо тээ урда дахшаа ээргэтэй ааб даа. Зүгөөр юмэндэ зүбөөр, бодото байдлаа үндэнэн хандаха өнотой ааб даа.

(ТАСС).

В. И. Ленинэй нэрэ бүхэ дэлхэйн ажалшдад өхэ дүтөөр, хүндэтгүүр үзэгдэдэг юм. В. И. Ленин тухай бэшэн эрдэмтэдэй, уран зохиолшодой, композиторнуудай, уран зураашдад болон инжениериудай стнуудай зохиолон бүхэ юмэн юрын арад зондо үнэтэй сэнгэтгээр ханагдадаг.

Хэдэн арбаад жэлэй туршада В. И. Ленинэй образ совет уран зохиолшодой, поэтуудэй болон публицистуудэй, анхрал гүнзгийгөөр татана. Тэршэлэн аожд тухай олон тоото романууд, туужанууд, расказууд, поэмууд ба шүлэгүүд бэшгэдэнхэй гэжэ. Энэ талаар горитой юмэн хэгдэнхэй. Зүгөөр Ленинэй ами нахан богонихошье байгаа хаа, эхэ хизааргүй үргэн ута байгаа. Тэрэ гүйсэд нэгэ эпохнэ бээ соогоо багтаага. XIX зуун жэлэй хүүлэй ба XX зуун жэлэй эхлэлэй түүхэтэ үйлэ хэрэгүүд В. И. Ленинэй нахан соо үнэргөө ха юм. Тимэнхэ бүхэ юмэ гүйсэд дүүрэнээр литературада зураглаха гэжэ—хүшэршье, шухалашье хэрэг.

В. И. Ленинэй образыг үнэшмэ зүбөөр харуулхын тула үшөө олон зохиолнууд хэрэгтэй болохо.

Уран зохиолдо ленинскэ темын хоер гол шэглэл тодоронхой юм. Түүрүүшн ушарта Ленинэй образ юрэнхүүгөөр, агуу эхэ ухаалгыг, КПСС-е байгуулагша гэжэ зураглагдахэй байдаг. Эндэ жэшээ болгожэ, В. Маяковский «Владимир Ильич Ленин» гэжэ поэма нэрлэмээр.

Тинхэдэ нүгөөдэ ушарта түүхын документнуудтэ болон вождин портреттэ түшгэлжэ, Ленинэй образыг гаргадаг юм.

Эндэ нэн түрүүн А. М. Горькийн очеркнэ дурдаха хэрэгтэй.

Арадай аман үгын зохиолдо Ленин тухай олон тоото дуунууд, шүлэгүүд, онтохон, үлгэриүүд дайралдадаг. Вождин бүри амиды мэндэ байха үедэ гэрэн тухай элдэб зохиолнууд найруулагдаха эхилхэн юм.

Мүнөө сагта вождин бүхэ амид нахан тухай уран зохиолнууд бэшгэдэнхэй гэхэдэ болохо.

Жэшээ болгон, М. Шегинянай «Ульяновтай бүлэ», «Бү-

зроссин Нэгдэхнэ», «Түүхээр билет», «Ленинэй дүрбэн хэсээл» гэсэн үргэн уншагшдад мэдээжэ зохиолнууднэ нэрлээ.

А. Коптелов «Большой зачин», «Возгорится пламя», «Точка опоры» гэжэ номууд соогоо Ленинэй агуу эхэ образ байгуулжа шаданхай. Архивай документнууднэ, Ленинэй бэшгүүднэ шадмаараар хэрэглэжэ, автор нимэ номууднэ бэшгэ аргатай байгаа.

Түүрүүшн номдо 1894—1897 онуудай үйлэ хэрэгүүд зураглагдана. Волго мүрэнэй эрхэнэ нимсэлэ хотодо революционно тэрэг эмхидхэхэ эрхэнэ залуу Ленинэй образ гүнзгийгөөр харуулагданхай. Социал-демократическэ газетэ гаргаха талаар бэлдхэл хэжэ эхилхэн, Н. К. Крупскаяда дурлахан тухайн автор номууд соогоо хонирхоомоо бэшэнхэй. Романай сюжет айнабар үргэн: үйлэ хэрэгүүд Ульяновтай бүлэ, марксистскэ кружогүүдта, вагонууд, түрмэ соо удаа дараалан үнэргэнэ. Россияда революционно хүдлөөнэй тайшан гэжэ үргэдэнхэй, бэхжэлэн, хүдлөөришэн ангийн шэнэ шэнэ отряднуудай тэмсэлдэ оролсон тухай уран зохиолшо үргэн дэлсэтэйгээр хөөрэнэ.

М. Прилежева удаан саг соо бодомжолхонойгоо хүүлээр Ленин тухай бэшэхэ гэжэ зүрхэлхэн тухайгаа зожомын хэлэнэн байдаг. Автор номоо «Ленинэй ами нахан» гэжэ нэрлэнхэй. Удаан бэшэн «Эхин» гэжэ туужа, «Хойто отогрой дорон» гэжэ роман хоероо залуу Ленинэй ажал хэрэгүүдтэ зориулаа нэн.

«Гурбан неделин амаралта» гэжэ туужа соон В. И. Ленинэй хилын саана гарахыгаа урда тээ Уфа ошолон тухай хэлэгдэдэг.

Совет Ленинианада З. Воскресенскаягай номууд мүн лэ горитой хуури ээлдэг юм. «Шээрүүн шуурган соогүүр» гэжэ нэрлэгдэнхэй расказуудай, согсолбори дотор ородой түүрүүшн революцион үедэ Ленинэй эмхидхэжэ ябуулан хүдлөөри тухай хонирхолтойгоор хэлэгдэнхэй. Тинхэдэ «Угловүүр» гэжэ туужан Октарин революцида зориулагдэнхай. «Эхн эүрхэн», «Уулзалта» гэсэн туужанууд соо В. И. Ле-

нинэй ажын гэрэлтэ обраа байгуулагдаа. Эдэ туужануудай урдаар уран хайханай фильмууд буулгагданхай юм.

«Ошохо» газетэ эблэлдэ бэлдэхэ үедэ В. И. Ленинэй үдэлмэрилан тухай «Бидэ шааа дахшаа биднэ» гэжэ туужа соогоо Б. Фазин дэлгэрэнхэйгээр хөөрэнэ. Шэнэ, социалист оронинэ зохион байгуулагшэ Ленин тухай С. Виноградскаягай «Ленин тухай расказууд» ба Б. Галиной «Шэнэ байдал баригша» гэсэн номууд дотор бэшгэдэнхэй юм.

Вождин Францида, Польшодо, Швейцарияда, Скандинавияда байхан тухай олон номууд соогоо мэдэжэ боломоор. Жэшээ, В. Катаевай «Ханын багхан түмэр үүдэн» гэсэн туужа дурдаа.

Октарин революцион вождин образ харуулан номууднэ Э. Казакевич «Хүхэ тетрадь», К. Драпкина «Черные сахара» зохиолхой юм.

Дипломат—Ленин тухай гүнзгийгөөр, удаа-түгэлдээр С. Дангулов «Дипломатууд», «Кузнецк хүүргэ» гэжэ романууд, «Признание» гэжэ эжэг соогоо хөөрэнэ үгэнхэй.

Совет литературын бүхэ жанруудта Ленинэй образ харуулагданхай юм. Дээрэ дурсагдаша зохиолнууднаа гадна шүлэглэл, зохиолнууднэ нэрлэхэ шухала. Тинхэдэ А. Твардовскийн «Ленин пезишэн хоер», С. Шипачевой «Шушенскэдэ гэрхэн», С. Михалковой «Ленинэй музейдэ», А. Вознесенскийн «Лонжюмо», Н. Дамдиновой «Минин багша Ленин» гэсэн зохиолнууднэ түүрүүн нэрлэхэ байнабди.

Зүжэгүүдтэ агуу эхэ вождин гэрэлтэ образ мүн лэ гүнзгнэ тодоор харуулагданхай. Эндэ эдэн зүжэгүүднэ тоолоходо болохо. Тинхэдэ нэн түүрүүн Н. Погодиной «Бүтэй хүн», «Кремлин курантууд», «Гурбадахи, патетическэ» гэсэн трилоги тухай хэлээ. Саашнэ В. Поповой «Бүлэ», М. Шатровой «Июлин зурган», «Августын гушан, Большевикууд» гэжэ зүжэгүүднэ дурдаа.

И. ЯРНЕВСКИЙ, Бурядай АССР-эй эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша, хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат.

ГОСКОМСТАТ НЭРГЫЛНЭ

Орон дотор жэлэй түүрүүшн хачада нэцнүүд хоорондын ба социаль-политическ хемороо зүршэлдөөнүүднэ уламжалан болрон булалганууд ба ажалдаа ороороо гархагүй абдалаа боложо, 10 миллион хүн нэгэ үдэрэйнгөө ажал гэгдэн байна гэжэ СССР-эй Госкомстат мэдээснэ. Энэний 75 мянга тухай хүнүүдэй (дэр бүри ажалдаа байгаагүйн) эмжээтэй адли болоно гэжэ. Энэний айнабар өхэ гэгдэл хондолын бичешыг ханаага болгонгүй байше шадатгүй. Бүхэ юмэнэй дүлалдажа байхада, миллионд шэхүү түхэргэй продукция абахагүй гэжэ горитой өхэ тоондоло болоно ха юм.

Тинхэдэ үшөө түсэлэгдэнхэй гэгдэлнүүд гэжэ байха юм. Үнэргэн жэллэ тэрэмнэй 124 миллион хүнэй нэгэ үдэр ажалдаа гарвалын эмжээлнээ дээшэ гараа. Ханын эхнэ абагчн, эхншэ булалта хээгүй, харин үдэр бүри өөрингөө ажалай хуурида эдэ мянган хүн хүдлөөгүй байна бшуу. Тингэбэ тэдэнэй юуб даа, ва-

римдаа «өхэ шухала юм» энэ үдэ хэбэн хэбэртэй байна. Тээд арадай ажхы тэрэнэй эсэстэ юу олоо гэжэбэ?

Статистическ мэдээсэл дотор энэ дүн «гол ажал ябуулагша ажалшдад наааруулга» гэжэ бэшгэдэг байна. Тээд тээд ямар хэрэгтэ хабардуулагдахан байгааби? Эхэнхнэ хүдөө ажхын хүдлэмэридэ, үрэ жэмэстэй баазнуудта хүдлэнэ байна. Энэниинэ мүнөө, үзэгдөөгүй ургаса хурялгада гарта нааартаараа орохон илангана байгша ондо, ойлого боломоор юм. Харин үлэгшэ сагын хайша гаргагдааби? Хүдлэмэрин сагта объектууднэ барилгада ба горидой үйлсэ, талмайнууднэ болсон түхэлтэй болголгодо ажалшад 20 миллионхоо дээшэ үдэр хүдлэнэ байна. Энэ хэрэгтэй тухай байханын эли ааб даа. Тээд энэниинэ эдот хоол гү, али арадай хэрэгсэлмжн эд бараа гаргалгыг болуулжа эхэ хэрэгтэй аалт үшөө өхэ саг хуууднэ зохиомадуудтэ, арадай сүүдүүдтэ болон бүсэд «шонга» эмхи зургануудта дуудалгада гаргашаагдахан байна.

Арадай дружиндаа хабардалга—2 миллион хүннэ, пионерүүдэй лагернуудта хүдлэмэрилгэ 7 миллионхоо дээшэ хүнүүднэ нэгэ үдэргэй туршада үйлдэбэригөө холдуулхан байна.

Хүдлэмэрин сагта гансашыг бусад ажалда бэшэ, харин амаралтада, зугаа наадануудта хүнүүднэ наааруулжа боломоор байна гэжэ. Тингэжэ уран хайханай бүлгэмүүдтэ эмхидхэгдэдэг дуу, хатарнууд болон спортивна мурисеуүүд нэгэ үдэрэй туршада 1,5 миллионхоо дээшэ хүннэ наагуулан байна бшуу.

Гол ажал ябуулгатай холбоогүй зүблөөнүүд болон семинарууднаа боложо, бүри өхэ гэгдэлнүүд үзэгдэнэ. Тинхэдэ 2,4 миллион хүн нэгэ үдэрөөр нааган байха юм. Гэбшье статистикын тоолононой өнөөр, нимэ ашаршдаа бага боложо байна хэбэртэй. 1985 ондо зүбшэлгэ ба хөөрлөөнүүдтэ 3 миллионхоо дээшэ хүн нэгэ үдэрэй хэмжээгээр хабардахан байгаа ха. Мэдээсэл соо «гол ажал ябуулгатай холбоогүй бүсэд нааарланууд» гэсэн пункт бни маарланууднэ нилээд өхэ тоо—17 юм. Тэрэмнэй нилээд өхэ тоо—17 миллион шэхүү болохон байха юм. Эндэ үйлснүүд болон талмайнууд дээрэ үнэргэдэг митингүүд, арасланууд орожо болоо гү? Тэдэнэй эхэнхнэ хубинэ ажалай үедэ болодог ха юм.

СССР-эй Верховно Советэй сесс дээрэ дэлгүүрэй экономикодо шэлхэн оролгын асуудалыг зүбшэхэ үедэ элдэб ондоо, заримдаа эрид зүршэлдөөтэй үгнүүд соо хамтын ханаа зоболго саностоз бэлэй. Гурим тогтоонгүйгөөр, ажал болон гүйсэдхлгын журам найжаруулангүйгөөр амаршье, үнэргэдөө, эгээл эрхим хайн программа бидэндэ тулалхагүй байна гэжэ тэндэ хэлэгдээ бэлэй. Энэниинэ зүбшөөнгүй байжа болохонгүй. Өөхэдөө хаража үзгт: үнэргэн жэлдэ зүбшөөгдэн нааарланууднаа боложо үдэр бүри 400 мянган хүн өөрингөө ажалда гардаггүй байгаа. Урдахи жэлнүүдтэ тээд бүришье өхэ байхан юм. Жэшээ, 1987 ондо 700 мянган байгаа. Мүнөө бидэ ажалай үедэ элдэб найрхалгын ба шэфскэ хэмжээ ябуулануудаар багсар дамжуурдаг боложо байнабди. Юуб гэжэдэ, ажхын тоосоон олонхидто ингэжэ байха арга олгонгүй бшуу. Тинхэ абабшье ханаага амархан үшөөл эртэ, зарим ушарта бараг шэнгээр ханагдадаг ажалай саг гэгэлтэ хада манай, энэнгүйгөөр муудахан экономикодо хүсэлдүүлшэгүй гэгэлтэ хонидол ушаруулжа гэжэ СССР-эй Госкомстат тоо, баримтануудай үсэд ээлээр үшөө дахин нэргылнэ.

Л. ЕРМАКОВА, ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

Дэлхэй дээрэ хэды хүн зон ажалхуунаб?

ООН. Байгша оной тэн багвар газар дэлхэйн хүн зоной тоо 5,3 миллиарда хүрэнэ байна. Энээн тухай ООН-ой секретариатай экспертуудэй бэлдэнэ элидхэл дотор мэдээсэгдэнэ. 1990 ондо бүтн дээрээ хүн зоной тоо 92 чилион хүнөөр олошорхо. 2000 ондо бумбэрсэг дэлхэйн хүн зоной тоо 6,3 миллиард, үшөө 25 жил болоод байхада, 8,5 миллиард болодо гэжэ багсаагдана.

Дэлхэйн хүн зоной дүрбэннэй нэгэ шэхүү хубинэ экономическэ талаарва дүхжигн оронуудта ажалхууна. Мүнөө үедэ 10 орондо 100 миллион хүнөө олон хүн зон ажалхууна, 11 орондо 50-аа 100 миллион хүрээр хүн зон ажалхуудаг.

Дэлхэйн эгээн олон хүн зонтой 25 ороной 12-ын Азжа, 6-ниинэ—Европодо, 3-ниинэ—Америкэдэ, 3-ниинэ Африкада оршодог. Тэдэнэй тоодо Советскэ Союз ороло.

12-ДОХИ ХҮҮД

Түргэн туһаламжа хэрэгтэй

Бидэ городской, республикын айлашадэ этнографическа музей харуулха дуратай байдагбди. Тэндэ хэн ябаагүй гэжэ ханаабага, Энэний гом юм бээ, гэбшье ондоо тээ нимэ хайхан үзэгдэлнүүдэ харахагүйт, «Хэдэн зуун жилнүүдэ хадагалжа ябаха, арадай ажаһуудалай, архитектурын ба прикладной искусствын дэбтагдашагүй түхэл шэнжнүүдэ нагтаар сахин хамгаалха», — гэшэ музейн зорилго болоно. Бидэ музей зэрэме, зүрхэ сэдхэлээ хүдэлгэнэбди. Музей тухай агаарай долгинодо ходо ходо адалжэл байдаг, хэблэлнүүдэ бэшдэг, телевиденээр харуулдаг. Энэ музейн дэбтагдашагүй зүйлнүүдэ нарин нагтаар сахин хамгаалха гэжэ дабан хэлдэг.

Мүнэй зүйлнүүдэ гоёшоон хаража байарнай, гэнтэ нимэ үгэнүүд соностоо. Аймугей хамгаалты Хайша хэрэгтэй тэндэха ябадалнүүдэха абаратты Юмшэ мэдэхгүй аад, дурэ зоргоороо аашалдаг хүнүүдхэ абаратты Проценгийн түлөө оролдодог күйхэршүүлхэ хамгаалты Эгээлэй юрын дархашан тон экээр ханаагаа зобохо, сүхэрхэн бэшэг эльгээгээ (тэрэнэй тушал дархашан гэжэ нэрлэдэг юм байна, тэрэндэ дээрэлхүүгээр бү хандаһай гэжэ би хүсэнэб, тэрэмнай модон дээгүүр үгөлзатуулан һиилэдэг, мебель дархалдаг, хулһа шанадаг, шабар пешэн баридог, уһан тээрмэ бариха, морин молотилка һэргээхэ эргэтай уран гартай мастер юм). Тэрэ энэ бэшэг Бурядай АССР-эй соёлой министрэй орлогшо Энгельсина Николаевна Петровада эльгээгээ. Зунай эхиндэ энэ бэшэг эльгээхэн байгаашье хаа, тэрэ мүнөө хүртээрэ харюу абаргүй.

Ким Владимирович Питоновтой сантабрийн эсэстэ үүлээбди. Тихэдэ нэрэтай сэлмэг, дулаахан үдэр байгаа һэн. Тэрэ намайе юрэ бусын экскурсида дахуулан ябаба, бидэ бүхы юумые шүүмжэлхы ёһоор адалан харабэбди. Эдэмнай музейн экспонатууд — тэрнүүд, һэеы тэрнүүд, амбаарнууд, харшанууд, сарайнууд, шарганууд, тэрэгнүүд, ёһоннууд гэхэ мэтэ болоно. Эдэ бүгдэн манай эсэгээр болон үбгэ эсэгээрэй ажабайдал болоно ха юм. Харин мүнөө эдэмнай манай хүүгэдтэ, ашанарта, гушанарта үлөөхэн эрдэмэй объектүүд болоно. Хэрбээ мүнөө бидэ эдэ бүгдэе наһа бараһан урданай дархашуул мэтэ зохидоор һэргээгээгүй, бараагүй хаа, тэдэнэй, үг гарбалынгаа дурасхаалай урда моральна талаар гэмтэ ябадал гарган болокобди. Эдэмнай бэшгүүдхэ абтаһан мүнүүд.

Энэниие гэршэлхэн мэтэ һууриемэ шудажа табиһан буряадай гэр харабэбди. Занишата барилгын материал болодог шэнхэнэй орондо хаа хаанагүй наһа модоор барилганууд бодоогдонхой. Урдандаа барилгын оройо дараансаар хушадаг байгаа юм. Харин мүнөө дараансаар хушаһан барилга олохогүй ёһотойг даа. Эртэ урдын эсэ мэргэн дархашуул модонууды, модоор баригдаһан зүйлнүүдэ хадааха хэрэгсэлгүйгөөр холбодог һэн. Харин мүнөө хаа хаанагүй бодоогдонхой барилгануудта хэбэршэлхэн хадаһануудыел харахат. Ородой таряшад огородоо бургааһаар бүрижэ хоройлдог байһан, харин мүнөө харагшад эгээлэй юрын модоор байһан харшанууды хаража гоёшоохо баатай болоно. Годирхой наһа модоор гэгдэлхэн оглооботой шарга. Имэ шарга дээрэ һуугаад ябаад туршагты даа. Хэрбээ мориной хайран үдхэлжорхоо хаань, нимэ оглообо хүтэршээл даа. Тэргэ харахадамнай, нэгэ голдо хоёр ондоо мөөрнүүд һуулгагдаһан байба. Көчгөй һэеы гэрэй орой ханануудта арай гэжэ хүргэгдэнхэй. Манай үг гарбалнүүд имээр баридагүй байгаа ёһотой. Бороотой уһан нимэ ханануудаар доошоо шурхса урданал. Палаахань амар байлтайб даа. һэеы гэрэй хажууда шилээмэ бариха зунай петшен баригданхай. Пешэн кирпикээр баринхай, ва-



рин урдандаа шабарээр пешэн баридог байгаа гэжэ хэлсэнэ.

Минки гид мүнөөнэй байдэла таарадоггүй һиилэдэ олон юмэ харуулха аргатай байгаа ха. Музейн дэбисхэр дээрэ бодото һууринуудэ эзэлхэ урданай ажаһын элдэб хэрэгсэлнүүд тухай — уһан тээрмэ болон бусад зөөри зөөшэ, хэрэгсэлнүүд тухай — тэрэ дурдан ханаахаа мартгаагүй. Музейд табигдаһан бүхы хэрэгсэлнүүдэй, ядахын сөгтэ хэлдээ нэгэ дахин, музейд һайндэрнүүдэ үнгэргэхэ үедэ өөрынгоо гол үүргэе дүүргэдэг байгаа хаань, хэды гоо, зохид байха һэм. Хүүдинсэ хүдэлжэ, эндэ эрхлэн хүмүүдтэ гарай бэлгүүдэе барюулха, эхэнэрнүүд хэдэргээр арһа элдэхэ байгаа бшуу. Эдэ бүгдэе мүнөө үдэр бүрингоо ажабайдалда огтошье харахаа болиһойбди, мартанхайбди, гансал музейд ошохо, эсэгээрэйнгээ, үбгэ эсэгээрэйнгээ амараар ажаһуудаг байһыемэ хараһан нэрэ зүүнэ гэшэбди.

Ким Владимирович хэды зободог, тулидаг байһан тухайгаа хөөржэ үгэбэ. Эндэ проектировщиһүүд хэды эзмэгтэйб даа. Трудовая үйлсэһе асарагдаһан гэр музей газар дээрэ табла. Алталмал модон угалзанууд тэрэниие шэмэглэн гоёоно. «Эдэ бүгдэн минин дархалһан ажал гэшэ», — гэжэ тэрэ хөөрбэ. — Проектно-сметнэ документаци дутагдалнуудтайгаар гэгдэжэ эльгээгдэдэг гэхэ гү, али огтошье үгы байдаг. Жэшээлхэдэ, шэмэглэгдэлхэн харша бариха тухай юуныһегүй байгаа. Энэ гэрэй карнизээр табан зүйлэй һиилүүр хэрэглэгдээ. Түрүүшээр доорхи ээргэнэ һиилэгдэдэг, периметрээр тэрэниие эхилһэмэй, һиилүүр хэдэн метрээр дутагдашоо. Имээрхүүгээр хэмжээ һэмди. Энэһнээ болохо, бусад ээргэнүүдэ нэмэхгүй бшууш, тикшэдэ манай хэһэн бүхы ажалнай тогтошоо гэшэ. Хайшан гэжэ һиилэгдэхэ ёһотойб гэжэ зарим газарнуудта ойлгохын аргатгүй». Харин проектировщиһүүд объект дээрэ хүдэлжэ байха үедэмнай, нэгтэшье ержэ харадаггүй. Тихэдэнь тэдэ нэртэ ошохо, хаража боломоор фотограгууды бэдэржэ, танилсаха баатай

болодогбди. «Эндэ объект хайнаар ойлгодог, модон дээрэ һиилэгдэхэ зүйлнүүдэ мэдэдэг, ямар холбоонууд, һуури хэрэгтэйб гэжэ хайнаар мэдэхэ элсүүхы хүсэтэй бригада хэрэгтэй, һуулдэнь тэрэл бригада музейн дэбисхэр дээрэ барилга бодоохо ээргэтэй».

«Хаа хаанагүй харюусалгагүй байдал, хайхарамжагүй ябадал ушарна. Хэһээшье шонгаар асуухын аргагүй», — гэжэ Ким Владимирович гэмэрнэ. Ингэжэ бидэ тэрэнтэй бүхы юумэнэй ушар шалтаганиие мэдэхэ гэжэ оролдобобди. Ёһотойл бэрхэ мэргэжэлтэд, уран гартай мастернуудай хомор болоһон ушарнаа нимэ байдалтай дайралданабди гэжэ тобшолол хэмээр ха. Һэһэбэн шэнхэлэлгын бэлэн бэшэ хэрэгтэ үнэн зүрхэнһе оролдон хүдэлхэ бэрхэ мастернууд шухала хэрэгтэй. Имэ мастер хаана бэлдэгдэнхэй!

Һэһэбэн шэнхэлэлгын мэргэжэлтэ һургаа газары нэрлэхэ гэдэ, һиилэдэ толгойгоо зобохо, олон тоото адресүүдэ нэрлэхэ байхат, Төдэ реставратор гэхэ гү, али һэһэбэн шэнхэлэлгэ гэдэн мэргэжэлтэды бэлдэжэ гаргаа тусхай мастерской хомор байха. Тусхай научно-реставрационно үйлдбэрини мастерской кадрнуудгүй юрын лэ барилгын организаци гэжэ нэрлэбэл дээрэ байдаг. Бүри 1988 оной эхин багта Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Совет «Республика дотор түүхын, соёл культурын хүшөө-памятникүүды хамгаалха хэрэгтэе һайжаруулха, дэмжэхэ талаар хэмжээнүүд тухай» гэдэн тогтоола абтаһан байна. Энэ тогтоол дотор улаан шугамаар заагдаһан нэгэ пункт дурдаабди: «Республикын соёлой министерство (нүхэр Цыремпилов), Бурядай АССР-эй Госпрофоб (нүхэр Ефимов) 1988—1989 һураһалай жалнуудтэ һэһэбэн шэнхэлэлгын хүдэлмэридэ хабаадаха мэргэжэлтэды бэлдэлгэдэ онсо анхаржа, 7-дохы СПТУ-гай дэргэдэ шугатар-реставратор, шулуушан-реставратор, дархашан-реставратор гэдэн мэргэжэлнүүдтэ һургааа курсанууды нээхэ, Үшөө тикшэдэ Хэаттын хүжэмэй-уран хайһанай училищини дэргэдэ нимэ курсанууды нээхэ шухала».

Һураһалай жалэй эхиндэ эдэ мэргэжэлнүүдтэ залуушуулые һургаа талаар курсанууд нээгдэхэнь гэжэ сонсохдог заншалай. Төдэ эдэ мэргэжэлнүүдтэ һургаа дуратайшуул үсөөн байдаг.

Имэ байдалда ямар хэмжээнүүды абалтайб! Этнографическа музейд элһисгүүдэймнай бүтээхэн бүхы экспонатуудые табиха, залуушуулай анхарал хандуулха, бүхы хуушанай юмэ һэргээхэ хэрэгтэ тэдэниие хабаадуулха гэжэ оролдохо хэрэгтэй гэдэ Ким Владимирович гэмдэгдээ. СНРПМ-гай, этнографическа музейн хүшөө-памятникүүды хамгаалгын бүлгэмэй, уран зураашадай холбооной, научно-реставрационно проектно-конструкторска бюрогой түлөөлгшэдһео бүридэлхэн тусхай комисси дары түргэн байгуулха саг тулажа ерээ. Имэ комисси бүхы объектүүдтэ саг үргэлжэ анхаржа, хүшөө-памятникүүды хамгаалха хэрэгтэ эдэбхитэй болгожо, музейн хүдэлмэри шалгажа байха һэн. Харин мүнөө дээрэ гансал директор бүхы хүдэлмэрини хойноһоо ханалаа табина, анхарна ха юм. Төдэ ганса хүн бүхы юмэ хэмжэ үрдэхгүй гэжэ хэндэшье мэдээлэ.

Комисси байгуулаад лэ ханаагаа амаржа болохогүй. Дээрэ дурсагдаһан эрхлэгнүүды дүүргэхын тула үнэн зүрхэнһе оролдогто шухала хэрэгтэй. Гансал мүнэһэй түлөө һэһэбэн шэнхэлэлгын хүдэлмэридэ хабаадаха дуратайшуула һуулдэй үедэ олон болошоо. Имэ хүнүүд эрхлэй шанартайгаар хүдэлхэ гэжэ оролдодоггүй, юрэл модэ далаһан ажал бүтээдэг байха юм. Зарим ушарта проектировщиһүүдые гансал мүнэһэй түлөө оролдошохоо ханадаг. Энэ талаар эвенкийскэ комплекс дурдамаар байна. Тэндэ бүхы юмэн хайша хэрэгээр дүүргэгдэнхэй. Мүнөө хэдэи һарын туршада дутагдалнууд усадагдажа байна гэжэ Ким Владимирович бэшэ һэн.

Уран гарты мастерай ханаагаа зобоһон ушарта анхаржа, хэрэгт байдал хайшан гэжэ һайжаруулха тухайгаа сүг хамта бодохо үзэбди.

Серафима ОЧИРОВА,
манай көр.

ТЕЛ: 2-35-74

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

(Үргэлжлэл. Эгнийнх 22-43-
дуг нөмөрүүдэд).

— Мэдээжээ байгаа хэм, — гэж
тэрэ хэлээ бэлэй. — Очирч бэлхэ-
дээ зэрэгтээ та тэн хүмүүхэнээр
ландан хита. Эх асуудалаар нэн
түрүүн замар зэрэг амьталы шу-
далга, номуудыг уншиха, сабиал-
лан хайжирүүлха зэрэг мэдээтэ хү-
мүүдтэй түрүүн теоралдээ, тин-
хэм хойноол, нилдээ юумэ мэд-
дэхэ хүн Герасимовта ошото бай-
гаа бишуут. Энээн тухай урьдша-
лан би танда хэлэхэ гэдэн аад,
төрөө ойлгожо, мэдэжэ абар даа,
эгээн түрүүхнийгээ ажал зэрэгтэ
хэбхихэнээр ландан абаданга
хургал абаг даа гэжэ хамал хэм.
Өөрхитөө хүсэндэ эгнэгтэ гээ-
хэмнай найн юумэн гээшэ, зүгээр
юумэн болгомодо хэлхи хүмүүнээр
ландан хамал хэбхихэнээр, энэ-
гийн ойлгожо абарайггы.

Креславский бидэ хоёрой харгы
ни таһаранхай юм, гэдэжье тэ-
хэй хэлэхэн, зааһен үгэнүүд
оройдоо мартагдадаггүй.

Хожомын дайнай дүүрэнхэнэй үүлээр «Прагедын» корреспондентээр худалдэрилжэ байхадөө, VIII партыздын нэрэмжэтэ хүөө ажлын артелиин эрдэмгүй эрз колхозингой дуредхалан сабшалан найжаруулаа онол армее гэхэ гү, ондоогоор хэлэхтэ, Герасимовай худалдөөниие тон таралтайгөөр шудалхан хүм. Тэрэд энэ худалдөөн тухай хөөрлөөхөө болишомхой, сабшалан найжаруулаа тухай асуудал мартагаланхай байгаа бэлэй. Герасимов ээшэ ямаршье түрүү онол арга ки болгоогүй юм, тэрэнэй хэлэн үгтээнхэ юумэ гээшэ—эртэ урдагый бурдадуудай шэбээр үгтэгуулхэн нуга сабшалан юм гэжэ анжа ондэр дээрэлхэ Герасимовый худалдөөниие элдэбээр мууланхан, тоомжогүйгөөр хандахан гэдэбн «сэсшүүл» бии болоо ан. Манай республикийн эрхэ байланда нимэ үгэ хүүр шагнажа байгээ гээшэ даншье хаа жэгтэй хэн аа. Юуб гэхэдэ, мачай Байгалай мэлхэй ута унжагай үбэлэй «ага» адууна малдаа гүгсэд хүрээтэ бэе тэжээл бэлдэхэлхэ байха, республикийн оршоон бүхы жилиүүд оо халад хухаденьшье хуряаха абадаггүй байхан байгаа шүүбди. Энэ хэсүү байдалье гол аха мартагжархөөд, сабшалан найжаруулаа, үбхэ ногооной ургаса дээшлүүлэхэ хэрэгые зүн дагасаа бибаха эрхэ хэндэ үгтөө юм?

Төрсимөө гээшэ өөрын онол
эргатай байгаа. Тэрэ онол арга-
гүйн бэ гэхэд, тэрэнэй эвснэгийг
гээшүүд, Серапион Киселевийг заа-
нодол адил, бүхэли үбэлдөө тош-
нон халлаха хүдэлмэри хэдэг нэ. Э-
нэ хүдэлмэринь хүмэр хүндэшэ,
эсэбэртэйтшье хаа, нилээд нонин
хүдэлмэри бэлэй. Манай нутаг-
гуудта хада хабсагайһаа, хүбшэ
ойһоо эли эбадаг олон тоото бу-
лагүүд бии ха юм. Тэдэ була-
гууд горхон боложо, хадаһаа
УРУУ шаг шуугайтайлар харьхлан
урдахан даа. Үбэлдөө нэн түрүүч
багахан лэ булагүүд хүрэдэг гээш-
шэ, нүүрэлтэнь хадаи гол горхо-
нууд шанга хүйтэйтэй үхэлэй тэм-
сэл хээд, эсэстээ бүлгэджэ, мүлх-
нээр хушагдадаг. Булагыг эхл-
никте таһа хүргэжэрхингүй, хушаа-
байһан мүлхнэнь сүмэлөөд лэ
байхдаа, бүхэли үбэлдөө тэрэ бу-
лаг, дэбэриг, мүлхэн дээгүүр
уһаа үрэдэгүүлжэл байдаг юм гэ-
жэ байгалай үмэнхи тарвашад
үйн холобоо чаша мэдээ бол-
омхой юм. Ингэжэ тошон халла-
жэ, нута сабиалан дээгүүр айха-
тар зузаан мүлхэ хүргэжэрхидаг
байна бшуу. Имжэ зузаан мүлх-
нэн агар зүн болотор хайлажа
үгээдгүй. Хайһанан мүлхэнэй
уһан хабарһаа эхилээд, зүн бо-
лотор һубаг ханаабаар урдажа,
бороогой оротор сабиалангыг
уһалжа байдаг байна.

Герасимов гээшэ нуга-савшалангыг саг үргэлжэ түбийлжэ байдаг юм гэмэ хэлэдэг. Энэ юун гээшэб гээдэг, хөбөрэй хара халинда савшалан дээгүүр залш шойрой халхаралжадаашье болохо, Угь хэб, үерэй болохо, хадгын шулуу гү, өмө лэй шүдэжирхэнэ. Заримдаа ой модоной ажамын тракторнууд гэжнэн мөөрөөрөө савшаланыг хэндээш байха. Эдэ бүгэдэн хойноһоо саг үргэлжэ

адаглажа, хямгадажа, хаража бэй-
ха өнотой. Сабшаламтай хойноосо
тон өтэ анхарантайгаар харууна-
ха, янза бүрийн довтолгооноо хам-
гаалха зэргэтэй.

Гэвхэнь Герасимов ондоо юумыг шухалда бододог байгаа. Манай газар дайдыг гандадаг нягтаг гэжээ хэлсэнэвдм. Энэмнай зүб. Тиймээхэе сабшалагыгсэ найжаруулын тулалда нэи түрүүлх уналха ээргэлтэ. Сабшалан уналха хүдэлмэридэ том бодолтойгоор халдтаа өнотой юм. Урасхууя уһамнай бороогой уһан бэшэ бшүү дээ. Урасхуул уһанда дэбшэн эхэ байдаг. Тэрэ дэбшэн газарай хурьхын муудхадар. Хэмжээ абангүй, нмэгтэл тазардаа уһалха гэхэн зорилто урдаа тэбшэд лэ, уһа адхажал мэдээ нээ, нута сабшалан дэбшанда эдгиджэ, ногоон бүри муугаар ургадаг болохоор дээ. Тийгээд лэ газарай хурьхэний дэбшэлэг болоһоной шэжигэ тэмдэг — хүхэ сэнхир сэсэгтэй сахилза ургахаха. Иймэ

Арб эрдэн

Герасимовой эвчэ жэл Сури
бүхэлн үбэлдөө сабшалан дээрэ
нэг шэбхэ гаргадаг байгаа. Тинх-
хэ үедэ нэг шэбхэнээ бэшэ үтэг-
жүүлгэ байгаашыггүй ха юм да.
Минеральна үтэгжүүлгэ гэжэ тэр-
р сагта хүн мэдэхэшыггүй бай-
гаа. Тинх сабшалан дээрэ шэбхэ
гэргажэ, тарааха талаар Гераси-
мова өөрөө амар заяа үзэнгүй хү-
дэлмэрилдэг, мүн эвэнгогийноо-
шыг гэшүүдтэ нууха байха арга
олдоголгүй хэн. Нэг шэбхэ гэжээ
эзотик үтэгжүүлгэ байхынгаа тө-
жүүгээр чуга сабшалангыг даб-
һанһаа тамгаалха гол харуушан
болодог юм. Даажэ эвһэн саб-
шалангайнгаа газар дээрэ нэг шэб-
хэ тэргөөгдэ, Герасимовой эвч-
ногойхондой тэрэнээ хүйтэнхитэй хо-
лжжэ, борхойлжэ байхынь оло
дахин хараһан байнаб. Ингэжэ
ногооной үндэһэнэй нэг шэбхын
ашада хүртээ арга боломжо ол-
гоно гэжээ бишүү. Одоол тинхэ-
дээ үбһэ ногоон хүйтэсөө урга-
на ха юм.

XVIII пертсөвэздын нэрэмжтээ номлохой үбгэн лугоод сабшалан хайжаруулжа тэрэгтэ энээгээршье хизаарладаггүй байһан юм. Тэрэ сабшалан соогуурээ ажбеж, эддэб ногоо шэншэжэ гарадаг, тинхэдээ тэрэний шэг шарай нэгэн үе барайжа, өөрөө хөндөхүмэндэ абтадаг, нэгэн үе догторхоо һаруулж, шарайнь омог баяраар гэрэлтэдэг юм. Герасимов дааже ебаһан сабшалангайнгаа газар дээрэ ямар үбһэ ногооной ургжа байһыс саг уртэлжэ анхаралтайгаар адалан харадаг, тини энэ бүриик ногооной баглаа болон ургатынь хойноһоо оролдодог хүн. Тиниэхээ тэрэ колхозойнгоо үзмбүүдтэй нүхсэдаг, эднээр хамта юушыб дөс ээжэ, эднэ шиди гаргадаг, энэ тэрэ юумэ хөндөдөг, ургаса өхөгтэ үбһэ ногооной үрлэс суглуулжа, сабшалангайжа алибаа үчэстөгүүдэ тарьдаг байгаа. Нүүдэлтэ Герасимовой зоногой ургуулһан сабшалангыс хаража, хүнүүд гайхалын эсээр гайхдаг хүн—үбһэ ногоонойн үсхэн гээшэ, үндэр гээшэ, энэ бүриин ургамалой олон гээшэ аргагүй байдаг бэлэй! Герасимов аарыгөө зоногой

дөдөөг сабшалам дээрлээ жэл бүри гөктөрэй 30—40 центнер үбнэ ургуулдаг байгаа. Тийхэд зарим ургасата жэлүүдтэ Герасимов гөктөрэй 50 центнер хүртэр үбнэ абадаг бэлэй.

Тийн Герасимов тухай, тэрний сабшалан хайжаруулах хэрэгжмэл тухай очирч бэшээ нэм. Тэгд тэр очирчмни бэлхэгдээгүй юм би ехтээ халагланан хүм. Юун болоо гэхэд, эгэлл тэр үедэ сабшалан тухай асуудал гол шухала бэшэ, харин орооно тарван тухай асуудал гол шухала болоод байба. Дайнай нүүлэй үлэсэлэлл жэлүүдэ гүрэндэмнай нэн гүрүүн орооно тарван хэрэгтэй болоо. Үнэгүй, найн шокартай, ехэ хэмжээний орооно тарван хэрэгтэй байл. Энэ асуудальг амжалтатайгвар шиндэхын түпедэ тоногонион болзор соо дайнай үедэ хазагайруулагдахан савообордыг нэргээн байгуулах, орооно ургамалнуудай ургасые дээшлүүлэх, эрдэм ухаанай шэнжлэл

АН ХОЁ И ШЭМЭН

Гэвэньшэ минай Бурладей эрхэ
байдал мэдээжэ ха юм даа—хү-
дэлээршидэ үсөөн, адууна
олон ха юм. Тинмэһээ энэ олон
малые үбһэ тэжээлээр хайгха са-
гүрэлжэн хүшэр хүндэ асуудалыг
ходоодоо табигдажа байһан энэ
эрхэ байдалда үбһэ ногооной үн-
дэр ургаса абаха гeрасимовска-
хүдэлөөһөө, арадай тогтожижо-
һон дүй дүршэлһөө аргаха өһө-
гүй байгөөлди даа. Гектарай 30—
40—50 центнер эрчим шанартай
үбһэ тэжээл абажа байгааһын
дээрэ гү, али мүнөөһэйтэдэ 7—
8 центнер абааһын баришталыг
гү! Энэһинэй мэдээжэ юм ааб даа.

Мүнөө манай республика дотор нуга сабшалангай ургаса дээшлүүлээ өхөхэн хүдэлмэри ябуулгандана, энэ шухала хэрэгтэ ургашануулаа шэнэ дурдэлхнууд болон захиа заабериннууд орулагдана. Эдэ дурдэлхнуудай дууда нилдээ нокирхолтойшье, том шухалашье зүйлнүүд би. Зарим дурдэлхнуудые умшажа, танилсаад байкадаа, олон жэлэй урдадээ болохон эздийншье сагтаа туушардаггүй сэдэн хүрса үгүнүүдые би заагагүй нааачадаа оруулагшаб. Иимэ үгүнүүд юм: «Шэнэ юумэн тэнэ гүй! Орхит даа, тамай шэнэ юумэн гээшэ үйинэй мартагдахан уушхан юумэн хомы!» Үгы даа, Герасимовай хүдэлөөний дахин нэргээшэ эһотой. Тикхэдээ том шэнэ өһор нэргээшэ шухала. Ганса үбгэн лүгөөсөө нэгэ багахан газар дээрэ хүдэлмэрилээ бэшэ, хэрин сабшалан хайжоруулаа, уһалуурин хүдэлмэри ябуула хүсэ өхэтэй отруудууд мүнөөнэй оньһон тахинын, мүнөөнэй үтэгжүүлгын аша гуһар, мүнөө үеин эрдэм нуурын үндэһэн дээрэ сабшалангай ургаса дээшлүүлээ хамаг бүтэ хэмжээ ябуулгануудые үргэн далайсагайгаар эхэ эһотой гэжэ нэгэ пленум дээрэ КПСС-эй Бүрөөдэй обком заагаа хэмнэй. Сабшалангай багахан уястогүүд дээрэ бэшэ, зарим дурдэлхнуудай дууда

төлмөй дээрэ үндэһөөрнь һайжа
руула ашагүй өкэ хүдэлмэри ма-
най республикада абуулагдана.
Энэ хүдэлмэри һайн аша үрэ үгэ-
хэ байла гэжэ эгшгэнэб, юундэб
гэхэдэ, үбгэн лугоод Герасимо-
вой эдэхби үүсээл, дүй дүршэ-
гүшэ амар нэгэн ээлжээтэ "ис-
сертециним" гэмэ болоод лэ үн-
гэршэнэгүй, харин өөрнн һайн
һайтан мүлөө үзүүлэл байла гэ-
жэ би үнэн зүрхэнхөө эгшгэнэб.

Август харьц эртэ урдын бу
рладууд бэлжэ харэ гэжэ нэрлэ
дэг. Урднай малша буряадууд
сабшалангаа үтэгжүүлгын түлөө
айхбатар өвэ хүдэлмэри тэдгээ
хүлжэ гаргадаг бэйгва. Тингэж
тэрэ сабшалан дээрэ үсхэн үндэс
ногоо ургуулдаг хэн. Харин тэрэ
хүлөө гаргажа ургууһан сабша
лангаа ямар неринээр хургадаг
гэшэ хэн. Толгойн үлэ турсе ху
тагар абһан шэнги сэрээрэ ху
жуураар сабшадэг бэйгвал. Ху
жуураар сабшһан нуга сабшала
дээгүүр явахадэ, гуталайш үлэ до

ро ногооной үзүүрэй хуариа
хүрд-хүрд гэхэн лэ дуулдаха
даа.

Манай мунөө үедэ нуга сабша
ланта машинаар хуряадагнай ехэ
хайн гэзшэ. Үбһэ сабшха маша
нанууд саг үргэлжэ шэнэдхэгдэ
жэ, хайжаруулагдажа байдаг. Дээр
дүршлээр хүнэй хажуураар сабш
шадатһаа дутуугүй хайнаар үбһэ
ногооной үзүүраар хиргаха шэн
оньһон машинанууд заатагүй би
болохо, Одоо тхизэдэ тэрэ са
наа набтараар урганаһаа ногоош
ноо үшын дэгүүр сабшадат сен
косилкануудаар хуряажэ, айхэ
тар ехэ хэмжээний үбһэ тэжээл
мил гээдэг ушарнай бүтээхгүй
тэжэ абадал шэнгээр ханагдахал.

Наяхан бидэ Улаан-Үдйн гур
шалгын станцин директор Кок
стангин Лаарентьевич Барыдаев
та хүрөө һэмдэ. Манай Бүрэдтэ
үбһэ тэжээл үйлэдбэрлэлэ талаар
ямар шэнэ юумэн эгдэгжэ байн
гээшэб, үбһэ ногооной ургасд ехэ
шэлүүлэтэ талаар, бэлшээрник ша
нар хайжаруулаха талаар манай
эрдэмтэд ямар түсэб хараатай гээ
шэб гэжэ асуугаа һэм.

Константин Лаврентьевич Бодол
гото болон, кабинет соогураа яба
сагаагаад, сонхдоо ошобо гэжш
Гэвэл саланда хушагдахан үргэ
тэгш тала дайда элс холо руу
нэмжынэ.

— Үйхн тэмцээ элбэг дэлбэгээр
бэлдэхээ зорилго мүнөө тэд он-
доогоор тагбгадаг болонтой.—
гэж Барыдаев хэллээ.—Эрдэм
уваанай болон онхон техник
дэмжлэгт гээшэ энэшэ асууд-
лыг алад гараха өнхгүй байха-
нинь мэдээж. Хүдөө ажалыг хүг-
жөөж энэ шухала асуудлаар хэ-
хэд хэмжээг бейхэ өнхгүй. Эр-
хэм шанартай элбэг дэлбэг гээ-
жээд, сөнөх, витаминга гурил гээ-
ж мэтэ манай мал ажалда айна-
лар хэрэгтэй. Тийгээд багатам
төлмөй дээрэ бэлшээжэ, олонтоо
тоо малыг сэдатарыг идээлүүлжэ
бэлшээрэ хэрэгтэй. Уг зорилгын
үндэһөөрөө хубилаа хада, тэрэ
уг зорилгын шимдэхэ олол өр-
гашыг хубилаа ээргэтэй бшуу. Саб-
шалан найжаруулаа талор манай
үбгэ зэргээрэй дүй дүршлэй баа-
лигһаа юунышын аядаха, гээжэ,
мартахэ өнхгүйбди. Гээжэй зам-
га, бидэндэр энэ хэрэгшэ эрдэм
уваанай болон техникын мүнөө
ушын хэмжээнтэй зохицуулга зэр-
гэтэйбди. Энээнгүйгөөр аргагүй.
Тэрэгүй хаа, бааза бүүдэлч өр-
гөөр ажалда хүтэлж гэдэн үдлэтэй
болохо байна бшуубди.

— Туршалгым станци энэ талаар юу дурадтанаби?

жэ байнебди. Нэн түрүүн таримал ногоотой бэлшээри байгуулза дс-

1930 онд, Энхмэй юуб гэгээд
 эхэлж эмгэлтэй бэлшээрнэ түү
 зэрлэнэ дорлоог еһотой, Энд
 агрохимическэ болон үнэгүүрнэ
 ламга бүхэ тэмжэ абүүлгонууды
 заагагүй бэлүүлэ зэргэтэй, Ямар
 юумин хэгдэх еһотойб? Нэн үү
 рүүн газарай хурьһэн һайжаруул
 ха хүдэлмэри абүүлэ шүхал
 Уржэл баянтай сабшалангыг
 болгоомжотойгоор хазалга хэрэ
 тэй гэжэ һанадаг хүм, Юундэ
 гэгээд, үрдөнэ һайнаар ургадаг
 сабшалангыг тэрүүлгача, тэ
 рэндэ анаран хандуулгала болн
 жо, өһнзөөл үбһэ ногоо муугаа
 ургадаг газар болгожорини
 бшуубди. Он жэлүүдэй ошох
 бүри нуга газарай хурьһэн гэш
 хэгдэж, улам хатуу болошоод
 гээшэ, Тиммэһэ тэрэ газарыг
 үедэ зөөлзүүлжэ, наг шэбхэ ад
 тажа байта зэргэтэй, Бургадуу
 урданэ бабэр бүхэндэ сабшала
 дээрэ шэбхэ адтажа, үтэгжүүлдэ
 байгаа, Тимхэдэ сабшалангай га
 зарыг үнхалга гээшэ тон шүхал
 ха юм даа—тэрэ мэдэжэ, Хо
 реолһон, үбһэ ногоо тариһан бэл
 шээрнэ үһаагүй һаа, эройдо
 дзым газарта хүсэ шадалаа бо
 лон мүнгэ зөөригсэ гаргаад л
 һалһантай адли ха юм, Тимм
 газарай хурьһэ зөөлзүүлэ х
 дэлмэринэ хэгдэхэ, үбһэ ного
 заагагүй тариһаха еһотой, Тим
 тэдэ энэ хэрэг гээшэ эрдэм үнэ
 һаа үндэһэн дээрэ том нариһаа
 хэгдэхэ зэргэтэй, Энхмэй юуб
 хэдэ, хурьһэнэй шанһар, урга
 үбһэ ногооной шэнжыг, анхан
 ургажэ байһан ургамалай шан
 рыг һайжаруулха, янза бүри
 ногоо ургуулха гээшэ мэһэ з
 хараадаа абаха еһотой юм, Үбһ
 ногоо тариһныг бүхэ талмай д
 рэ бэшэ, хэнэг хэнэг газар дээр
 удаа дараалуулан абуулха шүх
 ла, Энэ хүдэлмэринэ эхинһэ һүү
 хүртээр анханай түсбэлһэн өһоо
 бэлүүлэхэ зэргэтэй, Муу бэлшэ
 ри гэжэ байдаггүй юм, Имгэтэ
 түс бэлшээрнэ хэрэгтэжэ шад
 загүй гү, али тэрэ бэлшээрни
 ябан ошон сүл газаршуу болго
 байдал гэжэл биһ ха юм даа

— Сабшалан найжаруулха та
лаар юун хэгдэх өшотойб?

— Мундэ уеын эрдэм ухаана болон сабшалангэй найжаруулха б уналха оньһон гэһингийн үндэһэ дээрэ тогтоһон Герасимовой оно аргыг хэргэхэ шухала. Сабшалагэй найжаруулха отрядууд гэшш өөрһөнгө бүгэ хүдэлмэринэ нуга сабшалангай хурьһыг тус тус таны шудалха үндэһэн дээрэ хаанегүй абуулха ээрэгтэй гэһ бидэ тоолонобди. Сабшалангэй найжаруулха хүдэлмэри тээдэрэ хүрһэнэйн ямар шанартай байһыг харадаа абангүйгөөр яаж болохо гэшшэб. Тиммэһээ сабшалангай хурьһэнэй карта зохохо, тэрэ рэнэйнгээ һүүлээр сабшалангэй найжаруулха хүдэлмэри тусэбтэ өһөөр абуулжа эилхэ өһотой бшуу. Тиммэ картанууд бүхы ажаһынуудтай байха ээрэгтэй. Имангал тиммэ картотай байхадаа, элдэб янзыг ээсгөөрөө шиндэгээ — абадамыг усаджа болоно. Убһэ ногооной муугаар ургадаг газарыг нэгдэ муургүй хаталжархилда гэшшэмангайгай хайтай зүйл бэшэ байха. Тиммэ сабшалангыгээ зоатагүй хаталһачой ээрэггүй юм. Сабшалангыг хаталдаа, дороһоо хужартай хурьһэн дээшшэ гаража, газарыг үрэгжэлгүй болгохо аюул ушаруулжа магад. Минийг һангалда, нуга сабшалангай хурьһыг танамжатайгаар шудалангүйгөөр хатаджа наһа болоогүй. Нэгдэ муургүй хаталһач гэшшэ— зүмдэгэй абадал болоно, Газар һэндэжэ, дороһоо элһэ шорой гү, алм хужар өөднэ гаргад, нуга сабшалангыг үрэгжэлгүй бологжорхилдоо бэлэи байдаг. Харин ингэжэ гэмтээгдэхэ газарыг найжаруулха гэшшэ элһэшгүй хүндэ ха юм дээ Газартай хурьһэнэй дээдэ телье найжаруулһын тулада тиммэческэ үгэгжүүлэ ээрэгжэлэ, убһэ ногоо тариха, үһдүүрини хүдэлмэри бодомжотойгоор абуулжа шухала. Тимгээд нэ байлада, нуга сабшалангай шанар найжаруулжа, урдэнэ убһэ ногооны муртэй ургадаггүй газарыг үрэгжэл эхэтэй сабшалан болгожо болохо гэжэ һангандэ.

[Тргэлжлэлийн удаадах нө-
мөртө].

Арбан хоёр эрдэни шэмэгни

АФРИКАН БАЛЪБУРОВ

«Бүрээдэй залуушуул»

1990 оной ноябрин 3.

15-дахи хууд.

АКЦИ ХУДАЛДАЖА АБАГТЫ!

«Байгалай биржэ» гэхэн акционернэ бүлгэмэй эмхидхэлэй комитет акцида захилгын эхилхэн тухай соносхо. Бүлгэмэй уставай жаса 10 миллион түхэриг болоно. Нэгэ акциин сэн 100 мянган түхэриг. Акцида захил хэлгэ декабриин 1-дэ дүүрэхэ. «ББ»-гэй акцида захил хэхэ дуратай хүнүүд заагдаһан болзор соо эмхидхэлэй комитетдэ мэдүүлгэ үгөөд, акциин сэнгэй 30 процентһень түлэхэ аргатай байх. Акционернэ бүлгэмэй бүридхэлдэ абтаһан саһаа хойшо нэгэ жэлэй туршада акци гүйсэдөөр худалдан абтаха.

«Байгалай биржэ» Эрхүүгэй, Шэтын областынуудай, Бурядай ССР-эй эмхилүүды, арадай депутатуудай Эрхүүгэй, Шэтын областной Сөвөдүүдэй гүйсэдкомууды компьютернэ сэтхин тухаламжаар нэгэдүүлхэ, «Байгалай биржын» Попечительскэ совс. бүридүүлхэ.

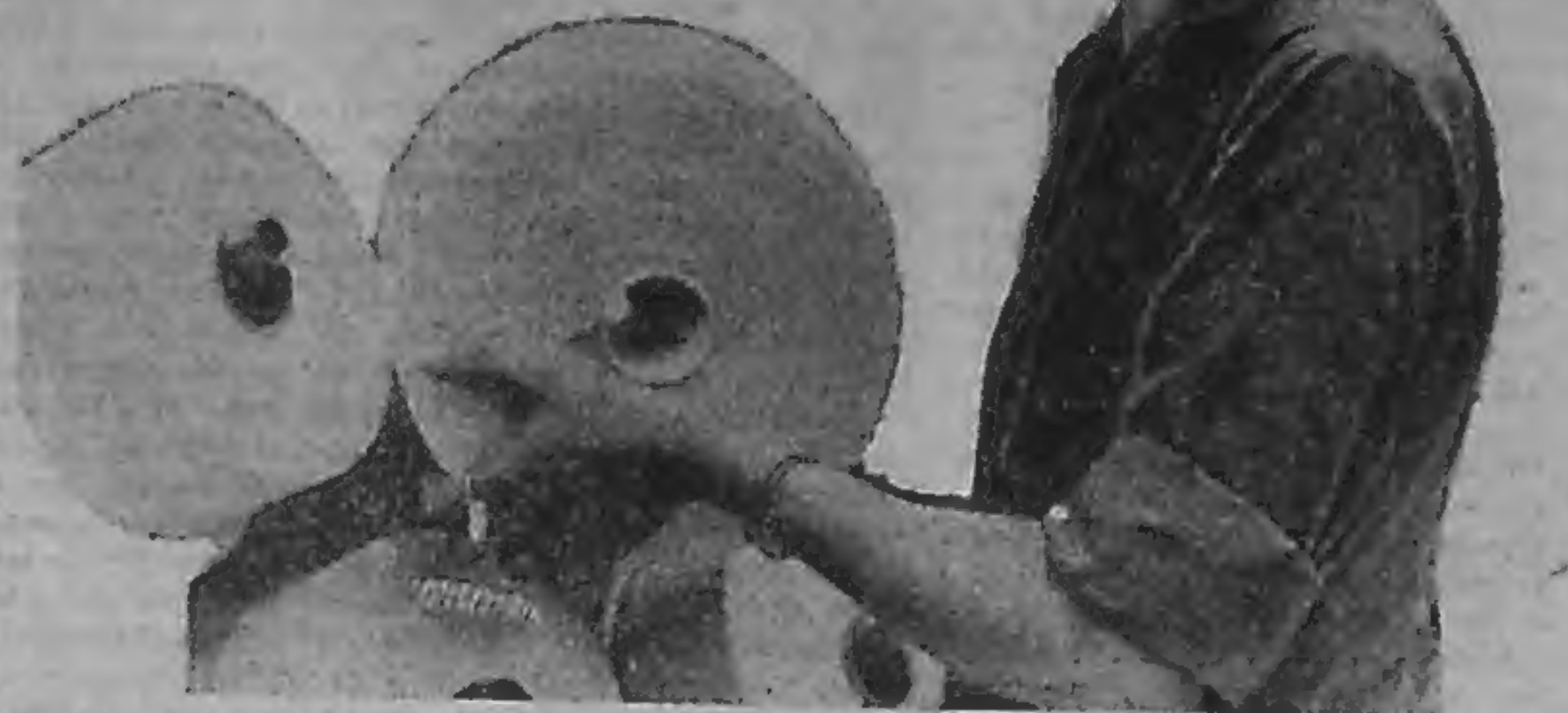
Эмхидхэлэй комитет «Байгалай биржын» мэдээсэлэй түбтэ хүдэлхын тула экономистнууды, бухгалтернууды, тоолон тодорхойлог техникын талаар мэргэжэлтэды, юрэл бэлигтэй бэрхэ хүнүүды урина.

Асуудалнуудтайгаар нэмэ телефоноер хандахада болохо: 2-26-81, үгы габэл, нимэ адресаар хандагты: 670000, Улаан-Удэ хото, Советская үйлсэ, 23, МПО-гой «Шэнэ саг».

Ажалда оруулха,
ондоо мэргэжэлдэ
хургаха талаар

ТУБ

хүн зониие урина габэл:



АЖАЛДА ОРУУЛХА, ОНДОО МЭРГЭЖЭЛДЭ ХУРГАХА ТАЛААР ТУБ ХҮН ЗОНИИЕ УРИНА ГЭБЭЛ:

ГАДАР ТРИКОТАЖ ХУБСАНААЙ ФАБРИКАДА ХУДЭЛХӨӨР—ОЕДОЛШОДЫЕ, ОЕДОЛШОДОЙ ХУРАГШАДЫЕ, ТРАНСПОРТИРОВЩИГЫЕ, БУДАГШЫЕ, СЛЕСАРЬ-САНТЕХНИГУУДЫЕ, ГАЗО-ЭЛЕКТРОАГНУУРШАДЫЕ, ТОГООШОДЫЕ, САН-НЯНИНУУДЫЕ, ТҮХЭЭРЭЛГЭНУУДЫЕ ЗАНАБАРИЛГА ТАЛААР СЛЕСАРЬ-НАЛАДЧИГЫЕ, ГАРДЕРОВЩИЦА-НУУДЫЕ;

БАРИДАЖА БАЙНАН 2-ДОХИ ТЭЦ-ЭЙ ДИРЕКЦИДЭ:

ТУЛИШЫН-ТРАНСПОРТНА ЦЕХТЭ—ХАЛААНАЙ НАЧАЛЬНИГЫЕ, БУЛЬДОЗЕРОЙ МАШИНИСТЫЕ, ЭЛЕКТРОСТАНЦИОНУДАЙ ТҮХЭЭРЭЛГЭНУУДЫЕ ХАНГАХА ТАЛААР ГУРБАДАХИ РАЗРЯДАЙ СЛЕСАРЬ;

ЭЛЕКТРИЧЕСКЭ ЦЕХТЭ—4-5 РАЗРЯДАЙ ДЕЖУРНА ЭЛЕКТРОМОНТЕРНУУДЫЕ;

ЦЕНТРАЛИЗОВАННО ЗАНАБАРИЛГЫН ЦЕХТЭ—КОТЕЛЬНЭ БОЛОН БЭЛЭДХЭЛЭЙ ЦЕХУУДЭЙ ТҮХЭЭРЭЛГЭНУУДЫЕ ЗАНАБАРИЛХА ТАЛААР 4-5 РАЗРЯДАЙ СЛЕСАРИНЕ; ГИДРОТЕХНИЧЕСКЭ ТҮХЭЭРЭЛГЭНУУДЫЕ ЗАНАБАРИЛХА 4-5 РАЗРЯДАЙ СЛЕСАРЬНУУДЫЕ; ХИМИЧЕСКЭ ЦЕХТЭ—ТҮХЭЭРЭЛГЭНУУДЫЕ ЗАНАБАРИЛХА ТАЛААР 3-4 РАЗРЯДАЙ СЛЕСАРИНЕ.

20 ПРОЦЕНТ РАЙОННО КОЭФФИЦИЕНТ, ТАНАЛГАРЯГУЙ ХУДЭЛМЭРИН СТАЖАЙ ТҮЛӨӨ 20 ПРОЦЕНТ, АШАГЛАНААЙ НҮҮЛЭЭР САЛИН ХҮЛЭН-НӨӨ ДУЛДЫДАН 40 ПРОЦЕНТ ХҮРЭТЭР ШАГНАЛ ТҮЛЭГДЭХЭ, ГАНСА БЭЕ ХҮНҮҮДТЭ ГҮЙСЭД ТҮХЭЭРЭЛГЭТЭЙ ХАМТЫН БАЙРА, БҮЛЭТЭЙ ХҮНҮҮДТЭ ЖЭЛ ҮНГЭРХЭН ХОЙНО ХАМТЫН БАЙРАДА КОМНАТО, ГУРБАН ЖЭЛЭЙ ҮНГЭРХЭДЭ КВАРТИРА ҮГТЭХЭ.

ИМЭ АДРЕСААР ХАНДАХА: УЛААН-УДЭ ХОТО, ФРУНЗИН ҮЙЛСЭ, 11.

«СПОРТДО» ДУРАТАЙШУУЛАЙ АНХАРАЛДА

Бурядай ССР-эй физкультура болон спортын талаар гүрэнэй комитетдэй «Фортуна» гэхэн спортивна лотерейн мэдээсэлэй болон идхалгын клуб 36-һаа 5 гэхэн 12 номернуудай 38 түхэриг үнэ сэнгэй туримай еһоор 42-дохи тиражда наадагшадта нигэжэ мэдээсэ: 1, 5, 6, 7, 13, 14, 18, 20, 21, 22, 35, 36 номернуудһаа нэгэ хүн табан номер, табан хүн дүрбэ, гушан гурбан хүн гурбан номер тавгаа.

50 процент шүүбэридэ «Спортлото» гү, али «Спортпрогнозы» биледүүд, «Фортуна» клубай гүшүүн билет хуруулбал, 50 процент жигэн шагнал үгтэхэ. Бүхы шүүбэрийн 15 процентһы клубай счедто үлэхэ, Шэнэ гуримаар спортивна лотерейнүүды наадажа хураха хүсэлтэй ямаршье хүн клубай гүшүүн болохо аргатай гэжэ «Фортуна» клубай совет һануулна. Тигэхын тула Улаан-Удэ хотын Жилсоцбанкын Октябрьскэ отделениин № 0060809 расчётно счедто

почтын ямаршье отделенидэ «Фортуна» клубай гүшүүнэй түлбэри 3 түхэриг эльгээхэ. «Бурядай залуушуул» газетдэ толилһон үдэрһөө хойшо нарын туршада гүшүүнэй түлбэринүүд абтаха.

Тонай түлбэри абаһанай нүүлээр танда гүшүүнэй биледэй карточка, спортивна лотерейдэ дуратайшуула: справочник эльгээгдэхэ. Клубай хожомшо соносхоһон турнуудай нэгэндэ шүүбэритэ, биледүүдээр «Жигули», «Волга» автомобильнууды ээлжэһинээ гадуур абаха эрхэ олгогдохо. Зүгөөр энэ болон удаадахи турнуудта газетдэ толилһон үдэрһөө хойшо нарын туршада «Фортуна» клубай гүшүүд хабсадалсаха аргатай байха.

Долоон хоног соо нэгэ удаа гарадаг «Бурядай залуушуул» газетдэ манай клуб тухай мэдээсэл хаража байты.

Имэ телефоноор 3-80-45, 9-һөө 16 болотор, суббота болон воскресениһээ бэшэ үдэрнүүдтэ хандахада болохо.

ГАЗЕТЭДЭ ЗАХИЛ ХЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

КИНО

«ДРУЖБА»

Иван Васильевич менкат профессию—9-40; Обреченный на одиночество—11-30, 13-20, 15-10, 17, 18-50, 20-40.

«РОДИНА»

Короткое замыкание—10, 16; Обреченный на одиночество—12, 14, 18-10, 20, 21-40.

«ПРОГРЕСС»

Красный зал—Житие иисуса Христа (2 серии)—9-30, 11-40, 16-20, 18-40, 20-50.

Зеленый зал—Потрясающие приключения мушкетеров—9-40; Голубая бездна—11-30, 13-40, 16, 18-20, 20-40.

«ОКТЯБРЬ»

Принцесса павлин—9-40, 14; Рам и Лакхон—11-20, 15-30, 18-10, 20-30; Храм любви (2 серии)—15, 18, 21.

«ВОСТОК»

Пугало из чердачного окна—16-30; Сувенир для прокурора—18-30, 20-30.

ГАЗЕТЫМНАЙ УДААДАХИ
НОМЕР НОЯБРИН 13-ДА ГА-
РАХА.

Хоер дабхар хирписэ гэртэ комитетуудын амьарлагдаһан хоер комитатно гүйсэд түхээрлэгтэй квартира болон капитална ехэ гаражтай, бассейнтэй, 25 мянган түхэриг сэнгэй хоер дабхар дача 4-5 комитатно квартираар нэлгэгдэнэ.

78 дүрбэлжэн метр талмайтай, уһатай, уурлаар дулаасуулагдадаг, ваннатай, ехэ үчэстотай, гүйсэд түхээрлэгтэй коттедж гурбан комитатно квартираар нэлгэгдэнэ. Абн. № 171.

Имэ адресаар хандагты: Тулаевый үйлсэ, 150, ажадуудалай эрилтүүды хангадаг байшан, Мелькомбинат посепок, 9-һөө 18 сэг болотор.

Восточный поселогто нэгэдэх дабхарай 2 комитатно гүйсэд түхээрлэгтэй квартиры 4 мянган түхэриг нэмэжэ түлөөд, гурбан комитатно гү, али 1000 түхэриг нэмэжэ түлөөд, хоер комитатно квартираар нэлгэгдэнэ.

Имэ адресаар хандагты: Ключевская үйлсэ, 66-63.

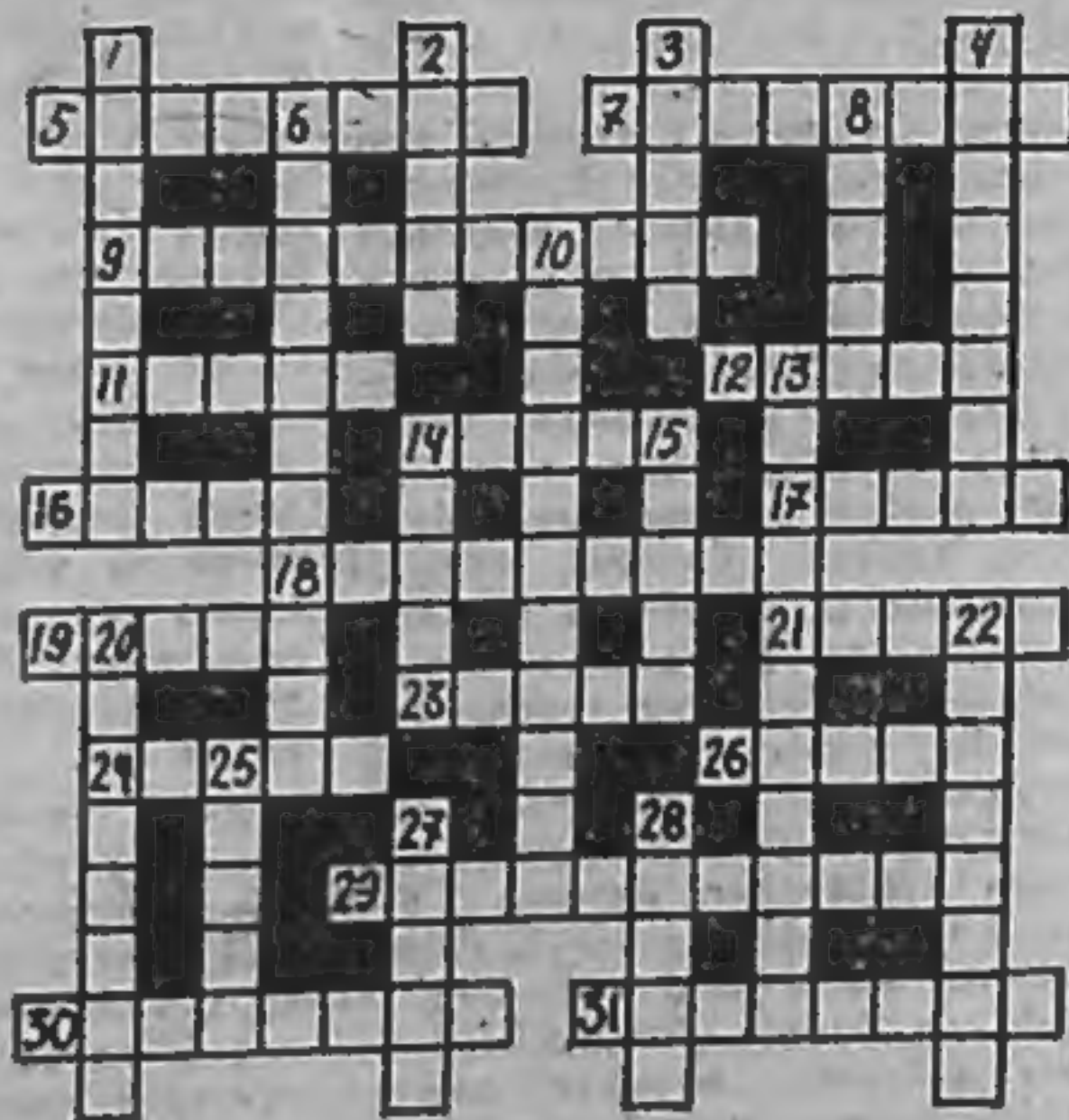
КРОССВОРД

По горизонтали: Одно из средств маскировки. 7. Наука, изучающая химические процессы живой материи. 9. Просвещение, обучение. 11. Оптический, квантовый генератор. 12. Плоскость проекции изображения в кинотеатре. 14. Композитор и дирижер, народный артист СССР. 16. Спешная работа на корабле. 17. Вид театрального искусства. 18. Основная реакция, обеспечивающая организм энергией. 19. Рукав или гибкая труба из водо- непроницаемой ткани или резины. 21. Форма музыкального произведения. 23. Стойкое отражающее вещество. 24. Стая рыб, птиц. 26. Рыхлая оседлая порода, строительный материал. 29. Немателство в чужие споры. 30. Произведение близкое к оде. 31. Организационно-тактическая единица в коннице.

По вертикали: 1. Народный артист СССР, актер Малого театра. 2. Советский космонавт. 3. Воин в Монголии. 4. Человеческая обезьяна. 6. Набор бессодержательных фраз, пустословие. 8. Вид оленя, обитающего на Дальнем Востоке. 10. Военнослужащий. 13. Наука об управлении, связи, переработке информации. 14. Государство на одном из больших Антильских островов. 15. Сорт яблок. 20. Помещение для публичных докладов. 22. Фазоразрядная лампа, применяемая в вычислительной технике. 25. Единица времени. 27. Областной центр РСФСР. 28. Одна из основных финансовых характеристик материи.

НОВАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕКЦИЯ

По горизонтали: 7. Фоккино. 9. Осеван. 10.



Навас. 11. Лигнит. 12. дик. 2. Сигнал. 3. Пон-тон. 4. Состав. 5. Мор-ник. 6. Зараво. 8. Авто-матизация. 15. «Кража». 16. Оплот. 18. Егоса. 19. Такси. 22. Венера. 23. «Русская. 24. Адажио. 25. Шарара. 26. Подвал. 27. Тритон.

МАНАЙ
АДРЕС,
ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улаан-Удэ, ул. Калан-переводов—2-40-57, коррек-торская—2-35-74.

даришкни, 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретари-ата—2-34-41; отделов: идео-логический—2-43-23, социаль-но-экономических проблем—2-43-23, писем и образования, тэ гарадаг.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ
УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮД.

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли, г. Улаан-Удэ, ул. Ленина, 33.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.